De weerspannige naaktschrijver

Rudolf Geel

bron
Rudolf Geel, *De weerspannige naaktschrijver*. De Bezige Bij, Amsterdam 1965

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/geel005weer01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

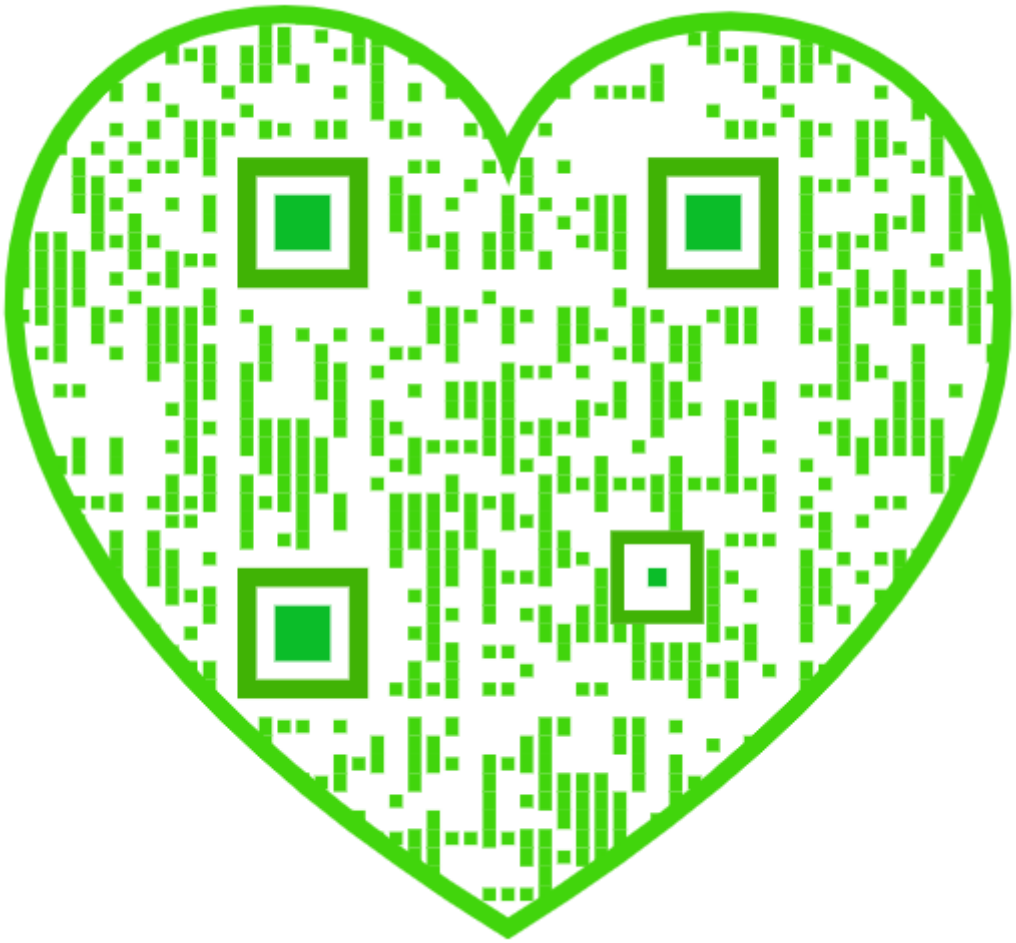

stupiditeit
is een ijdele meid,
haar schijnheiligheid
kent geen tijd.

personen in dit boek beschreven
horen niet in de werkelijkheid thuis.

voor petra

I

Ik bedenk mij nu, beste Albert (mijn hand maait vol liefde naar de hoofden van mijn tegenstanders), dat ik beter gitarist had kunnen worden of flamencozanger. Maar toen ik eenmaal in het verkeerde land op aarde was gekomen, bleek ik geen stem te bezitten; ik kon heel zenuwachtig lachen, ik begon te praten, reeds op twaalfjarige leeftijd verdreef ik mijn leraren uit de voorhof (de ellendigen) en op mijn zeventiende vestigde ik mij in het geheim als schrijver. Toen zat ik op school. Zoals ik ook nu nog niet kan ophouden allerlei dingen te bestuderen en graden te halen.

Niet iedereen beseft de dubbelzinnigheid van mijn bezigheden. Voor de een ben ik een man die zelfs 's avonds nog in boeken (wat voor boeken, geen leesboeken) zit te kijken, voor de ander een nauwelijks levende figuur achter een schrijfmachine, een man die schrijft en denkt, verbalen verzint, een man vooral die in zijn stoel een onbeweeglijk leven leidt. Zoals ook jij dat van mij denkt, Albert, die ook schrijver wilt worden, maar het nog niet hebt kunnen afleren er alleen over te praten, terwijl je in donkere stegen achter duistere figuren aanzit, zo duister dat het geslacht moeilijk is te bepalen. Maar wat doet dat er toe?

In deze vale winter waarin ik met mijn boeken rondsleep om niet achter te raken, luister ik naar Angelillo, de bekende zanger, die jij niet kent, en dat is een groot verschil tussen ons. Ik luister met pijn in mijn hart, je moest hem kunnen horen, maar wij ontmoeten elkaar

zo zelden, wij zijn kennissen van de afstand. En ik zit hier, alleen, ik gebruik je voor de aanhef van verhalen die ik mij nog nauwelijks bewust ben, maar die over enkele maanden op papier zullen staan, zoals alles op papier verschijnt, wat ik denk.

Nu ook jij op weg bent met je mooie boek, dat je nooit zult publiceren omdat je geen schrijver bent, weten wij in ieder geval beiden wat het wil zeggen ‘ergens aan te beginnen’, terwijl je bijvoorbeeld luistert naar een grammofoon waarbij de geluiden van de schrijfmachine een foltering zijn.

Maar folteringen zul je anders moeten meemaken. Op een dag (zonnetje, in de verlaten straat klinkt een voetstap nog na, uitgelaten honden) is er geen uitweg. Je verschijnt op de verjaardag van je schoonzuster, in het sterfhuis van je oma; je bent wat zenuwachtig; in je hoofd draag je dat fraaie boek op een zijden kussen met je mee. Je hebt al dagen niet meer kunnen werken, je weet geen oplossing voor een vormgevingsprobleem, je zoekt. Liever kom je zo weinig mogelijk mensen tegen, 's avonds bezoek je de bioskoop, alleen, in het donker, niemand herkent je. Je betreedt nu het sterfhuis of het receptielokaal, en je ziet ze, de helhonden van de bedwongen illusie, je tante, zij heet Angèle, en dat kun je ook wel aan haar zien. Nu ben jij de kultuurmens die binnenkomt, en iedereen wil je als zodanig begroeten. O ja? Je tante Angèle en oom Does hebben een abonnement op de schouwburg; hun liefde voor film is bijna

spreekwoordelijk in de familie. Maar vooral toneel: dat is zo levend, de neusverstopping van het stof onder het doek, zo natuurlijk. Wanneer de bekende aktrice (god hebbe haar vlees), de vrouw met dat wonderbaarlijke, aangrijpende talent haar kansen waagt, zitten Angèle en Does vooraan. Mooie bijrollen in een mooi stuk. Let op. Het is avond. Verjaardag in het sterfhuis, de erfenis. Ze zijn zojuist thuisgekomen, Albert, ze hebben het net weer gemaakt met z'n tweeën, je tante Angèle die zo van breien houdt en je suikeroom Does. Alweer zo'n mooie rol in een nog mooier stuk. Ja. Heel ontroerend, heel zuiver. Een enkele bedscène nietwaar, dat is jammer, het bederft zoveel, maar anders heel ontroerend, schattig dekor, leuke stoelen, waar zouden die gekocht zijn? Heilige Angèle nu, zal zich heus niet ontkleden wanneer haar grote filmheld, de man die aan bomen slingert en uit vliegtuigen springt haar toelacht: ontkleed je Angèle. Want Angèle houdt uitsluitend van breien. Fraaie fotografie in deze film, een bezielde regie, bekoorlijke bijrollen, alleen die scène in dat badhuis, schunnig is daarbij een evangelisch woord, een goddelijke stem uit het grote oneindige.

Je loopt al dagen met ideeën, perverse invallen; duivelse driften werpen hun venijnige schaduwen vooruit. Vooruit! Je staat in het huis van je tante terwijl iemand je een gebakje in je hand duwt, eet! Je wilt er nu op los slaan, in het wilde weg, je zoekt een uitweg voor je boosaardig plezier, er is geen schrijfmachine want je

oom Does doet het bij voorkeur met de hand. Er zijn ook geen woorden. Het verhaal blijft uit. Nog juicht de muziek van tante door de kamer. Ademloos luisteren de toehoorders, zodat zij bijna stikken. Maar Does spreekt de verlossende woorden: ‘Met kwalijke gassen wordt ieder volwassen. Dit is onze jeugd, onze hoop, een verwrongen partij roest voor de sloop.’

Nu zet je je nekharen overeind. Deze taal versta je. Maar jij bent de apostel op pinksteren, je spreekt nog wel andere talen! Je rent naar huis, scheurt het juist aangeschafte pak papier open, vlug! Voor het te laat is, maar je zakt weg. Je had moeten slaan, maar je sloeg niet met je mooie schrijvershanden, je had de ramen moeten indrukken om de vergiftigde atmosfeer te reinigen, maar je had geen kracht. Nog staan tante's kennissen in je geheugen van de bowl te nippen, maar jij vraagt niet om whisky, je lust het al niet meer. Voorgoed bewonen ze je geheugen, Albert, zoals mijn geheugen bewoond wordt door die ontelbare wezens die ik het leven zuur zou moeten maken en die ik met rust laat, waarom ook niet? En als ik toch begin, langzaam, nadenkend, zonder de wens iemand te kwetsen, dan komen er figuren uit mij los die nergens op lijken: ze lijken op mij. (Of ze lijken op jou, Albert: het zijn duivels.) Ik schrijf vooral mijzelf op. En hier begint dan dat grote onwezenlijke, de begenadiging, het kreatieve proces dat je zo'n uitstekende naam heeft bezorgd bij je boekhandelaar.

Ik bedenk mij nu, nú, dat ik beter gitarist had kunnen

worden om ineens mijn zenuwen kwijt te raken, maar het klimaat, of het feit dat mijn moeder zoveel praat hebben mij alleen geschikt gemaakt voor schrijver. Wij werken jaren aan onszelf, om onszelf misschien die paar godzalige ogenblikken uit het oog te verliezen, en wat is de uitkomst?

Ik heb geen andere reden een boek te schrijven dan om mij op leugenachtige wijze van mijn geboorte en verleden los te maken, wat nooit lukt, maar in de leugen is een ondergrond van waarheid, en de waarheid draagt de verborgen kiemcellen van de bevrijding, dat is een troost.

Ik ben een goochelaar (al toen ik tien jaar was jongleerde ik met allerlei verkleurende blokken en verdwijnende konijntjes), ik leef van de illusie.

Ik schrijf om verhaaltjes te vertellen, om onkwetsbaar te worden, om te ondervinden dat mijn kwetsbaarheid steeds groter wordt, dat geen mens zijn smoel houdt om mij zijn pijnlijke nonsens te besparen. Maar ook zelf kan ik mij niet stilhouden, en wie zegt: terecht?

Je zult geen volgende bezoeken meer afleggen aan je tante Angèle. Heel wat mensen laat je links liggen. Je bent een man die in zichzelf gaat leren leven, een glimlach naar buiten. Je maakt niets meer mee, je keert in jezelf terug, je gaat terug naar het verleden, om het verleden op het spoor te komen, om je van het verleden te bevrijden, om daarna dus niet meer te hoeven schrijven. Maar je wilt alleen maar schrijven. En bovendien: in

het verleden heb je niets meegemaakt. Je bent een doodgewone jongen, net als ik. Ik zou bij god niet weten wat er is misgegaan. M'n ouders, huizen, scholen, allemaal voldoende. Geen sterfgevallen, tenzij precies op tijd. Overreden honden, geen enkele. Wij kunnen nergens op bogen. En toch is er ook voor ons wel wat gebeurd. Laten we het tenminste hopen. Je moet het overal kunnen terugvinden, in welk verhaaltje je jezelf verschuilt. Laten we ook dat hopen. Maar goed, je loopt aan dit alles te denken; het is winter. Begin.

Je loopt door het liefelijke dorpje van je jeugd. Je moet scherp nadenken. Wat zou je je herinneren als je dit opschreef, welke leugens haalde je boven, welke tussen de regels verborgen gegevens kwamen te voorschijn om je iets meer inzicht te geven in je toestand in het heden?

Je loopt door de stad of door het dorpje van je voorouders, alles is uitgestorven. Een vreemde omgeving; is dit je jeugd? Wat een troep! Maar er is geen jeugd, je moet alles zelf zien te vervaardigen, als een timmerman. Je wilt een boek maken, zoals ik een boek maak, om mijn zenuwen te doden (dit is geen verklaring); ik ben alleen in het dorp. De ijssalon is gesloten. Ik laat mijn banden naast mij bungelen in plaats van ze in mijn jaszak te stoppen, zoals wij vroeger deden. Wij. De vrienden van vroeger. Ik kan ze zien lopen. Dit is een begin. Ik zie ze lopen in het villadorp waar ik toen woonde.

(Vanmorgen ging ik onderuit op de grond, ik moet daaraan denken omdat ik mijn been bezeerde. Op een

dag schopte Egbert tegen mijn schenen, per ongeluk misschien, ik had dagenlang pijn. Hij had in Indië gewoond, waar zijn vader konsul was of zoiets, hij had er kleine lakunes in zijn woordenschat aan overgehouden, om heel interessant te lijken. Soms riep hij bami kedjang, een nare gewoonte. Hij had in een kamp gezeten en zijn moeder vrat ratten, 's Winters ging hij naar de wintersport waar ik behoorlijk tegenop keek omdat hij daar tot diep in de nacht zat te drinken met mooie meiden in diep uitgesneden jurken - in die rotkou - en hij mocht heel wat met ze uitvoeren in dat nachtelijke sneeuwlandschap, waar de maan boven rustte om het onvergetelijk te maken.)

En omdat wij vrienden waren herinner ik mij Jantje (de steen wordt weggewenteld en vervaagt, veel dingen krijgen kontoeren, ik kan veel dingen zien), wij drieën en wat er gebeurde. Ik herinner mij Ansje. Wij drieën en Ansje. Wat een illusie!

Zij bewoonde een groot huis boven de ijssalon. Wij draalden verlegen in de straat langs de spoorlijn tot zij naar buiten zou komen om haar klanten uit te laten. Wij waren bekende verschijningen voor haar geworden, vermoed ik, maar als de deur openging liet zij niets merken. Huiverend bedachten wij wat al die zware mannen bij haar aanrichtten, een verwoesting (op den duur). Zij was een gevallen vrouw die hulp nodig had en zij moest een hand voelen, een helpende hand wel te verstaan. Maar als ik hier even over nadacht besefte ik

al snel de onmogelijkheid daarvan: het pad tot de maagd zal niet over verlepte rozen gaan. Daarbuiten heersten vele dromen, kultuurpatronen van een onbekende hevigheid, luchtspiegelingen in de wildernis, oasen, ook 's nachts, ook letterlijk. Zij was huiveringwekkend onbereikbaar, de uiteindelijke vertegenwoordigster van een andere, onbegrepen wereld; zij had een stompe neus zoals de beelden in het museum voor oudheden.

Ik was ook niet zo moedig. Dat was bij Jantje anders. Op een avond belde hij aan; een andere vrouw, veel ouder, met loshangend haar, als een zigeunerin, deed open en liet hem in een rood verlichte zaal waar al wat mannen zaten. Aan de ingang kocht hij zich een kaartje voor f 5, -, een hele uitgave. Toen kwam Ansje op, zij had een rood broekje dat zij uittrok en toen, verdomd, kon je het zien van die mannen. Zij was voor hem gaan staan en had gewenkt. Maar dat kostte een tientje meer. Dat had hij niet bij zich hoewel hij toch een ruim zakgeld genoot. Maar hij had gezegd dat hij eens terug wilde komen. Dan moet je opschieten, had Ansje gezegd, eerdaags gaat de winkel met vakantie. Hij had wel erg veel zin gehad, natuurlijk, maar eigenlijk nam hij liever een van de Italiaanse vrouwen - de zusters van de ijsman - die ook aan het spektakel deelnamen. Bij deze was alles veel voller en rijper, veel bruiner ook, het zwart van hun haargroei stak daar fraai tegen af, behalve bij één, want die had een lapje voor.

Er kan een ogenblik komen dat wij elkaar weer ont-

moeten, Jantje, Egbert en ik (laten wij het niet hopen). Wat zullen zij nog weten van Ansje?

De school waarop wij zaten was toen verdeeld over twee gebouwen die vijf minuten lopen van elkaar lagen. Vanuit de verte kwamen de leraren aangestapt, sommige in niets verschillend van hun voorgangers in de onvoltooid verleden tijd die dit reservoir van met snuifdoos gewapende verrotting, waar wij woonden, omsloot. Over onze fietsen gebogen, kauwend op een beukenootje, bespraken wij voor school het alledaagse. Ansje hoorde daar niet bij. Het alledaagse, allenachtse geworden, wanneer wij ver van elkaar aan haar dachten.

Wij begonnen het spel in de winter. Het is nu winter. (De avond komt met de stank van het spitsuurverkeer. De gordijnen zijn hermetisch gesloten. Het is donker en vooral koud. Ik zit vlak bij de kachel. Laat ik nadenken: de man die het opschrijft, overleest, gaat achteruit zitten in zijn stoel, wachtend op een vervolg uit zijn verleden. Zal het hem week maken en vol afschuw dwingen mee te gaan? Een heimelijke sigaret, wij rookten geen van allen openlijk.)

Op dinsdag is het minder koud. Ik ga huiswerk maken bij Jantje, en Jantje bij Egbert en Egbert bij mij. Wij treffen elkaar voor haar huis, bij de spoorbaan. Ik duw mijn handen diep in mijn jaszakken terwijl wij wachten tot zij naar buiten zal komen. De gordijnen van haar kamer op de eerste verdieping zijn niet helemaal gesloten, maar een nauwelijks gekleed vrouwenlichaam

zoals Jantje wel eens ziet, wordt nog niet waargenomen. Wij willen net wegslenteren om terug te komen, als de deur opengaat en een bezoeker het huis verlaat. Achter hem staat Ansje. Wanneer zij op het punt staat de deur weer te sluiten, aarzelt zij plotseling.

- Doorlopen, sist Jantje, maar zij heeft ons al gezien. Zij verschijnt nu helemaal in de deuropening, komt bijna de straat op, wij durven niet weg te lopen, hoewel ik dat nu wel zou willen, godver, ze zwaait naar ons. Dat heeft ze nog nooit gedaan; ze wuift naar Jantje, natuurlijk; als mijn vader nu eens langs kwam. Wat wil zij van ons? Ik heb mijn huiswerk nog niet af. Wij verroeren ons niet. Voor even; wij moeten naar huis. Dan wenkt zij, Jantje begint zenuwachtig te grinniken.

- Oehoe, jongens!

Dit is te veel. Egbert fluistert gejaagd door te lopen. Maar Jantje kent de vrees veel minder. Is hij hier niet bekend?

- Hé, jongetjes!

Haar stem is gebiedend. Geen ontkomen aan. Het woord ‘hoer’ wordt steeds onleesbaarder in ons geheugen als wij de straat oversteken. Nu nog een houding. Maar niet al onze verlangens kunnen vervuld worden. Egbert verschuilt zich achter onze ruggen. Wat is ze klein! En toch zijn wij niet zo groot. Ik slik diep en houd mij op gelijke hoogte met Jantje. Achter ons volgt Egbert, schoorvoetend.

- Nou, zegt Ansje als wij voor haar staan. Jullie treu-

zelen hè? Nu ben ik een keertje jarig en denk ik: die aardige jongens staan elke dag op me te wachten, laat ik ze binnen vragen. En dan aarzelen jullie. Wie is er bang voor me?

Ze heeft blauwe, opengewerkte schoenen aan. Dat ontgaat ook Jantje niet.

- Ik zal jullie heus geen pijn doen, zegt Ansje. (Dat moest er nog bijkomen!)

Zij lacht.

- Mogen jullie wel uit van je moeders? Jullie vaders werken zeker in de stad? Allemaal forensen. Ik zal ze wel kennen. Of nee. Dat is niet leuk, je vader. Als jullie binnenkomen krijgen jullie een taartje.

Hoewel geen uitgesproken snoeper, lust ik best een taartje. Maar dit gaat toch wel een beetje te ver.

(Misschien is dit de oorzaak van de wonderlijke herinnering: wanneer kleine jongens verwachten een tipje van de geheimzinnige sluier opgelicht te zien, krijgen ze slechts een gebakje als uitkomst.)

- Kom, zegt Ansje. Houden jullie niet van taartjes? Dat was in mijn tijd anders. Wij kregen nooit wat. Soms, in een theehuis, maar dat was een uitzondering, weet je.

Zij doet een stap terug en duwt de deur zo ver mogelijk open. Achter elkaar gaan we de trap op, wij eerst. In het gangetje wachten wij. Neuriënd verschijnt zij boven het trapgat. Ze schuift langs ons heen en opent een deur. Binnen lijkt het op een wachtkamer. Op een tafel bij het raam ligt een stapeltje tijdschriften. Langs

de linkerwand staat een oude, bruinhouten bank. Verder een kast en drie stoelen.

- Let op het zoemertje, zegt ze. De eerste, laat eens kijken, dat ben jij. Jij bent de kleinste (wijzend op Jantje). En dan jij, hoe heet jij?

- Egbert mevrouw.

- Noem me maar Ansje.

Wij knikken. Zij verlaat de kamer en sluit de deur achter zich. Sprakeloos wachten wij op de zoemer. Jantje plukt zenuwachtig aan zijn overhemd.

- Je hebt je toch wel gewassen, vraagt Egbert.

Jantje tikt tegen zijn voorhoofd.

- Maak het kort.

- Dat gaat vanzelf.

- Ach donder op.

Struikelend begeeft Jantje zich naar de deur wanneer de zoemer hem roept.

- Heb jij trek in een taartje, vraagt Egbert.

- Het gaat wel. Jij?

- Je zal zien dat ze niet eens jarig is.

Hij pakt een tijdschrift.

- De Autokampioen, zegt hij dof.

Het zou niet verwonderlijk blijken als wij toch bij de tandarts terecht waren gekomen, een man met moderne lokmiddelen. Dan gaat de zoemer voor Egbert.

- Tot ziens Egbert.

Hij bereikt heelhuids de deur. Waar blijft Jantje? Ik word bang als hij niet komt. Het wordt laat, ik moet

naar huis, ik durf niet op mijn horloge te kijken. Als onze ouders met elkaar gaan bellen. Uitvluchten. Idioten dat wij zijn! Waarom moesten wij zo nodig elke avond bij haar huis staan? Ik denk aan Kathie op dansles. Verdomme, ze gaat nooit meer met mij mee. Ik houd van haar. Ik kan het toch niet helpen dat ik van Ansje droom? Of wel, en daarom juist. Alleen omdat wij van die vuilbekken zijn en nooit over iets anders kunnen praten en onder de lessen naakte poppetjes tekenen met een zwart driehoekje en twee grote inktmoppen. Als ik nu alleen overblijf, terwijl Egbert en Jantje allang thuis zijn. Die kunnen plezier hebben! Waarom ben ik de laatste, altijd ik? Wat zal Kathie zeggen?

Bijna vergeet ik op te staan wanneer de zoemer gaat. Ik haal diep adem en trek mijn broek op. Er is niemand in de gang. Langzaam nader ik de geopende deur naast de trap.

- Ja ja ja, kom maar binnen!

Een tafel waarop drie schoteltjes, vlak bij de deur. Op een van de schoteltjes een grote moorkop zonder vorkje. Met gebogen hoofd sluit ik de deur. Het is een grote kamer, rood behangen, een kroonlamp met glaswerk, ongeveer in het midden tussen plafond en vloer. Op een divan in de hoek ligt Ansje, haar ene knie iets opgetrokken, waarlangs haar groenzijden kamerjas is afgegleden.

- Eet maar gauw je taartje. Je zult wel honger hebben gekregen van al dat wachten.

Schrokkend werk ik het taartje naar binnen, af en toe

naar haar kijkend.

- Nou, jij hebt zeker niet gegeten.

Ik kots bijna, natuurlijk heb ik een vuurrood hoofd.

- Die andere twee heb ik maar naar huis gestuurd. Ik wil liever geen ruzie met jullie moeders, weet je.

- Wat hebben ze gedaan, breng ik uit, volkomen onzinnig, want ik kan het me best voorstellen, al durf ik het niet zo goed.

- Jongetje, zoiets vraag je niet.

- Moet ik me uitkleden, vraag ik.

Waar haal ik de godvergeten moed vandaan?

- Ga eens naar die grammofoon, zet maar een plaatje op.

Ik trek de pickuparm naar achteren. (Het ding is oersterk.) Een Italiaanse zanger zet vibrerend een lied in. Ansje verheft zich. Haar gezicht met de geplette neus - wat gaat er komen? Opeens weet ik alles zeker. Niets gaat er gebeuren, niets zal ik presteren. Ik heb niets te vertellen.

Ik wacht tot zij zal komen. Wat gaan wij doen? Buiten is die rotkou, het is allang avond, soms al nacht? Later dan ik thuis mag komen. Nu hebben mijn ouders zeker gebeld. Misschien is Jantje aan de lijn gekomen: nee, hij is net weg. En dan maar hopen dat ik het gauw zal doen, maar zij blijft wachten, terwijl ik wel zie - zij glimlacht - hoe zij haar ene been steeds bloter laat worden, ja zelfs een klein rood stukje van haar broekje. Als mijn vader binnenkwam. In zijn jeugd tilden ze de rokken

van een boerenmeid drie centimeter op. Waarom ben ik de laatste (en knoopjes gaan los), een rood broekje, dat rottige gevoel in mijn maag, het is mijn maag niet; ze zal wel naar mijn broek kijken, je kan het duidelijk zien en ik durf hem niet recht te leggen, verdomde strakke rotonderbroek - ik kom hier nooit op tijd vandaan. Ze heeft een rode beha, ik vind haar lelijk. Kathie, nooit meer naar een bal omdat je een keertje je bek niet hield en altijd, altijd bezig was met vuige taal, 'Ik zou er wel eens tussen willen', 'Nou, daar bleef geen spaan van heel.' En dit het gevolg. De beha. Als ik me nu even omdraai en hem rechtleg. Niet op mijn horloge durven kijken. God, als het maar niet zo laat was. Ik durf het nauwelijks te zien. Alles is zoals ik het verwacht heb. Dat zwarte haar onder de navel. Ik kan het aanraken, zij staat vlak voor mij. Zij kust mijn haar en ademt over mijn zorgvuldig weggekamde krullen.

- Ja, doe maar, zegt ze zacht.

Ik laat mijn hand over de kleine zwarte haartjes gaan en ril. Voorzichtig duw ik de palm van mijn hand tegen haar borst. Dan keert zij zich om en loopt naar de sofa waar zij een rode cape vanaf pakt. En op het moment dat ik mij moet bukken, mijn lippen op elkaar geperst om haar niet te laten merken dat ik niets meer kan houden, als een kind, dat warme gevoel (als ze nu kwamen om me te halen en me zouden nakijken en het zien, het gaat vanzelf, ik kan niets terugdringen), slaat zij de cape om ons heen en zegt bijna onverstaanbaar, en daarom

moet ik ekstra luisteren, mijn hoofd vlakbij het hare:

- Laten we naar de andere kamer gaan.

Onder de cape legt zij een arm om mijn schouder - ik durf haar niet aan te raken, want als het opnieuw begon, ik weet mij geen raad. Wij komen in een duistere, koude gang, onherkenbaar, dezelfde van daarstraks? Zij opent een deur. Een drukkende hitte slaat mij tegemoet. Tot onze enkels zakken wij weg in het donkere karpet. Zij neemt de cape weg en spreidt hem over de grond uit.

- Kom naast mij. Hoe vind je het hier?

Ik kan niets zeggen. Ik ga zitten. Het is muf, stinkend, wordt hier nooit gelucht? Zij trekt mij naar zich toe. Alles plakt aan me. Ik durf niet toe te geven. Ik bestrijk haar als een masseur. Zij ligt bewegingloos, wachtend tot mijn verlamming wegtrekt. Ik hijg, onmachtig.

En dan springen Jantje en Egbert vanachter een gordijn te voorschijn en barsten in lachen uit. Zij wijzen op Ansje en schreeuwen dat alles gelogen is, en ik, ik was er ingetrapt. Stommeling! Zak! Ze hadden me te pakken en dansen om me heen. Maar wat is een leugen? Kan ik het haar vragen? Mijn maag trekt samen, maar ik kan het inhouden. Ik haal diep adem en voel mij ongelukkig, bedrogen, opgelucht; nu moet ik zorgen dat ik wegkom, een houding vinden, in lachen uitbarsten, of huilen. Ik kijk wel uit. Ik voel mij onzeker, ik schaam mij. Nog steeds dansen de jongens om mij heen. Waar is zij? Een leugen. Hebben zij gelijk? Ben ik gek geworden? Zij heeft mij bedrogen, zij is nergens te vinden. Ik

wil naar de deur, maar ze houden me tegen. Ik worstel wanhopig, godverdomme, laat me los! Als ik haar maar vind. Maar ik vind haar niet meer in de kamer. Dan stoot ik de jongens opzij en ren naar het raam. En daar in de tuin, gehuld in haar cape, staat zij zo rustig en stil alsof het een zomeravond is. Zij wenkt mij. Kom lieve jongen. Misschien. Ik struikel naar de deur. Vlieg de trap af, een gang door, de keuken. Daarachter de tuin. Maar ik zie haar niet in de tuin. Ik heb geen jas; waar moet ik haar vinden?

Waarschuwt mij haar stem in het donker niet verder de tuin in te dringen omdat het nog geen tijd is? Ik luister. Een trein dendert voorbij. Het geratel van wielen over de rails.

- Kom lieve jongen.

Met een sprong van vreugde waag ik mij in het donkerste en dus onzekerste gedeelte van de tuin.

In het onzekere gedeelte van tuinen waar ik gedurende mijn eerste jaren heb rondgezworven, beste Albert (maar het werd al anders, er kwamen vrouwen, de betovering van vleesetende planten raakte voorbij), ben ik er meestal goed van afgekomen. Ik had een flesje tegen paddestoelvergiftiging en een katapult voor de geesten.

- Zo, zeg jij, Albert. Zo, had jij een katapult? En een flesje! En je hebt gelijk. Wat kan jou dat schelen? Wat geven wij van onszelf prijs dan een ziekelijke verzameling waanvoorstellingen? Een geslaagd zinnetje. Je had

mij moeten kennen toen ik twaalf was, een en al voorkomendheid, een beschaafd, oppassend kereltje. Op zondag ging ik naar de jeugdkerk in het ziekenhuis. Ze zouden me daar nu meteen kunnen houden. Maar voor de zondagsschool was ik toen al te groot!

Misschien schrijven wij om aan onszelf onze veranderingen duidelijk te maken, fantasievol, een grotesk en rijk geheel van speelse geheimen en halve waarheden. Want wat voorbij is kunnen wij slechts gissen, al hebben wij een fotografisch geheugen. Stel dat ik er precies van op de hoogte was hoeveel koekjes ik in het jaar 1949 uit de trommel heb gejat, en daar naast van al het andere, dan is het verleden nog een fiktie: het is voorbij, zijn enige eigenschap.

Laat ik daarom teruggaan naar het huis van Ansje, nu zonder illusies. En dan wordt dit een proef, een eksperiment, niet mijn eerste.

Ik schrijf dit neer zonder de uitslag te gissen: wie weet schep (kreëer) ik vandaag nog het beeld van mijn jeugd, de omgeving waar ik woonde, de omstandigheden die mij gestalte gaven.

Ik schrijf een afbakening van mijn terrein; laat ik zeggen: ik ben opzoek op heel wat manieren. Ik zal de onrust voor blijven, het spel spelen zonder valse kaarten: dit is een gevaarlijk gebied met emoties die nergens anders zijn, verliezen betekent niet: over een maand terugkomen. Niet bij mij.

Wanneer ik schrijf, beste Albert, ben ik leeg, een

kwetsbare naakte man in een kamer waar de bekende zanger (maar jij kent hem niet) nu voor mij zingt.

Ik moet iets maken, ik heb niets, ik wacht af. Ondertussen beginnen mijn vingers over de toetsen te spelen, de indoortraining van de gokker, misschien een hele avond.

Ik ben een naakte, een weerloze. Mijzelf geef ik prijs in mijn naaktheid; evenzogoed ben ik uitdagend: mijn eigen voyeur.

Het is een fiktie, Albert.

Ik moet onopvallend te werk gaan, gelukkig weet ik de ingang van de tuin nog; het stille middaguur, de vrouwen drinken thee. Enkel wat schoolkinderen, lamlendig uitgezakt op hun fietsen. Ik loop het gangetje naast de bioskoop in en ontsluit het tuinhek. Ik verwens mijn overmoed.

Nu ik uit de stad gekomen ben, een half uur bijna in de boemeltrein tussen soldaten, is het belachelijk zonder meer terug te gaan, hoewel ik niet goed meer weet wat ik moet zeggen als ze om een verklaring vraagt.

Tussen de kale bomen opweg naar het suikerhuis met de schone die een heks blijkt. Het is lang geleden dat ik door de tuin naar haar opzoek was. Onder de bomen, de uitwassen van een ongesnoeide plantengroei, struikelend, uitkijkend naar vallen, klemmen, bloedhonden, men kan nooit weten. Tot ik de keukendeur nader. Een trappetje op, daar recht tegenover. Ik buig mij naar vo-

ren, voorzichtig, onopvallend, nog steeds kan ik weg, er is niets uit te leggen; onzinnig.

Wanneer opeens de deur geopend wordt.

Zij glimlacht naar behoren.

- Kom maar bij mij, zegt ze. Bij Ansje ben je veilig. Wat zie je er beroerd uit. Jij hebt een beurt nodig. Arme zwerver met je verschoten kleren. Hier is je huis. En dat wist je. Ik zal je er bovenop helpen!

Er is weinig tegenin te brengen. Ik kijk haar recht in haar gezicht. Zij perst haar lippen samen en sist tussen haar tanden.

- Ik zal je slaan, vuile schoft. Je bent bij mij aan het juiste adres, de zweep erover!

- Wonen hier zwepers, vraag ik nogal stompzinnig.

- Natuurlijk. Overal wonen zwepers. En hier met al die forensen. Beklagenswaardig land zonder flagellant. Wil je door een verborgen luikje naar mij kijken terwijl ik met de allermooiste en grootste komkommer waarvan je maar gedroomd hebt - Ach, je kunt je op het balkon uitkleden als je dat fijn vindt.

Ik schud mijn hoofd. Haar gezicht krijgt een ongelovige uitdrukking.

- God, zegt ze zacht. Cunnilingus, flagellantisme, fellatio. Welke wil je nou kiezen? Een gewone cohabitus kan ik zeker niet aan je kwijt?

Zij zucht.

- Ik reken zeven gulden voor je weet wel, lieve jongen.

Dat is het, lieve jongen, een aanknopingspunt. Ik knijp

haar in haar bovenarm, maar zij reageert niet.

- Wat zal het zijn? Zeg, jij weet ook niet wat je wilt! Ik ken dat soort potneukertjes wel jongetje!

Ik trek haar naar mij toe. Zij is veranderd, elastisch, gevoelloos, vlakbij mij. Zij herkent mij nooit. Laat ik er vandoor gaan. Haar groene kamerjas is een leugen, de kamers leugens, fantastische kombinaties van leugens, verzinsels van een verkeerde dromer. Ik kan bijna niet naar haar kijken zonder te glimlachen. Natuurlijk, dit kon ook niet anders, het is mislukt. Zij is lelijk. Wat moet ik met haar? Ze kan mijn grootmoeder zijn. Gadverdamme.

Zij glimlacht walgelijk. Ik keer mijn hoofd af.

- Wacht even, zegt ze.

Even later komt ze terug met een jas aan.

- Kom.

Zij pakt mijn band. Ik bied geen weerstand. Wat er ook gebeurt, als ik maar niet met haar de tuin hoef te verlaten.

- Wat wil je zien, vraagt ze. Ik moet voor jou toch ook iets verzinnen. Geen nood. Ik vind overal een oplossing voor. Het huis met de jongens?

Liever niet het huis met de jongens. Dit is geen ekskursie. Maar wat moet ik met haar bepraten? Ik knik.

- Ha, dat wil je. Ons jongenshuis is verdomd leuk, lieve jongen. Als je je ooit een keer wilt rotlachen. Het meisjeshuis krijg je helaas niet te zien. We hebben al genoeg geknoei. Rechtdoor.

Midden in de tuin slaan we linksaf. Hier is alles verzorgder, geen onkruid, geen pad. Het begint een beetje te regenen. Wij lopen vlak naast elkaar, het pad is eigenlijk te smal, ik trap op de lage struikjes die bezijden staan, ze strijken langs mijn sokken, geen brandnetels. Het lijkt alsof wij door een uitgestorven wereld lopen, waaraan een laatste hand is gelegd zodat de stilstand geordend blijft. Hier moeten de treinen toch te horen zijn. Regenwolken boven de bomen. Ik wist nooit dat hier zo'n uitgestrekte tuin was. Een bedriegelijk plaatsje. Wie wist dit? Het wordt steeds donkerder. Ik zet mijn kraag op, luister scherp; het gekwetter van vogels blijft weg. De laatste ordening is kennelijk niet door een vakman aangebracht. Misschien zullen wij aan het eind van de tocht (Ik moet nodig pissen. Lopen wij in de rondte? Het gaat harder regenen, ook komt er wind, het wordt kouder, laten wij toch voortmaken!) deze allerlaatste bewoner inhalen, een kluizenaar die maar verder gaat, de tuin inraakt, verdwaalt, alleen met zijn kapmes. Ik zie geen hand voor mijn ogen. Het water druipt langs mijn gezicht.

Zij knijpt mij in mijn arm. In de verte onderscheid ik flauw de lichten van een huis, ik vermoed een huis.

- Het jongenshuis!

Zij lacht. Over een soort voetbalveldje bereiken we de geopende voordeur.

Wanneer ik binnentreed weet ik het weer. Uit kieren komt de verpeste stank van hutspot de gang in. Achter

plinten zoekt het water naar de geheime gangen van de houtworm. Het is hier nog donkerder dan buiten, Dan wordt een rij kleine, fris moderne muurlampjes ontstoken in de bruine gang die er niet uitnodigender gaat uitzien. Aan het eind ervan wacht een man ons op, handen voor zijn buik gevouwen, slordig pak, benig gezicht met ingevallen wangen.

- Bezoek! kraait hij ons tegemoet. Gaat U met mij mee? Kleedt U zich toch uit. Je vat kou jongen! Laat ik U afdrogen. Clébert, Dries! Breng meneer onze gast een kamerjas!

Ik zeg dat het niet nodig is, dat ik toch maar kort zal blijven. Ik droog vanzelf wel op. De atmosfeer is broeierig. De man likt aan zijn lippen en knipoogt.

- Zo, U wilt dus niet blijven? En ik kan U nog wel zoveel laten zien. Een klein voorproefje?

- Meneer de direkteur! roept Ansje.

- Juffrouw Ansje! Even, alstublieft!

Hij loopt langs mij heen een eindje de gang in en opent voorzichtig een deur. Uit de kamer komt zachte muziek. Naast de direkteur ga ik naar binnen. Een jongen zit met zijn rug naar mij toe achter een piano. Hij heeft alleen een zwembroekje aan. Af en toe zie ik zijn lange vingers, die ongelijkmatig over de toetsen gaan. Er komt een benauwd gevoel over mij, de halfduistere kamer, de geheimzinnige zwijgzaamheid, de breekbare muziek van de jongen; hij speelt heel vreemd, ik weet niet wat het is, ik heb dit nooit eerder gehoord. Ik wil vragen wat hij

speelt, naar voren lopen, naar zijn handen kijken, de gordijnen wegrukken, het raam openen en schreeuwen. Ik bijt op mijn lippen. Het wordt langzaam lichter in de kamer. Ik draai mij om, het gezicht van de direkteur staat gespannen, ik zoek Ansje, als zij mij ziet, duikt zij weg achter de direkteur, alsof zij zichzelf mijn gezicht wil besparen. Ik ga langzaam naar voren. Haast onhoorbaar nader ik de gebogen pianist; zijn handen klauwen in de toetsen. Plotseling speelt hij langzamer. Ik buig mij naar hem toe, ik moet hem zeggen dat hij doorgaat, dat hij het vensterglas laat rinkelen en breken; zijn handen zijn een ogenblik ontspannen. Ik sta naast hem, ik zeg hem niet zachter te spelen, ik breng mijn handen naar mijn mond, ik kan mij niet meer bewegen, ik word duizelig, ik wil terug naar Monica, waarom denk ik aan haar, maar ik zak weg in de toestand van willoosheid waarin ik mij niet kan verdedigen; de pianist draait zich om, hij heeft een gruwelijk gezicht, zijn ogen puilen naar buiten, zijn mond is verwoest, etterende zweren bedekken zijn voorhoofd, een verpestende stank breekt uit zijn gescheurde neusgaten. Ik spring naar achteren, langzaam vervagen de kontoeren van de kamer, het licht wordt vaal. Ik keer mij om en loop naar buiten. Op de gang probeer ik vrijuit te ademen. Het lijkt er koel.

- Onze muzikale dwaas, mompelt de direkteur, zijn mond vlakbij mij, maar hij ruikt naar tandpasta.

- Hoe vind je het hier, vraagt Ansje.

Door een van de deuren verderop komt een dikke

vrouw met een opgezwollen hals naar buiten. Het lijkt of ze de fascistengroet brengt, zoals ze op ons af komt zetten, een pakje tussen twee vingers voor zich uit houdend.

- Meneer! (met overslaande stem). Meneer! Alweer die stinkkaas voor de jongeheer Clébert. De keuken verpest! Die vuillakken! Die smeerjoekers! Dat gore tuig!

Mijn gastheer steekt zijn neus in de lucht, maar wij kunnen allemaal ruiken.

- Camembert. Die kleine lekkerbek. Alsof ik het niet wist!

- Ze laten die beesten in dat gore land zeker eerst stront vreten voor ze ze melken! roept de boodschapster.

- Dat komt er wel op neer vrouwtje.

- Ik kan je ook een kaasje maken!

Ben ik hier in een gekkenhuis? In godsnaam, als ik onverhoeds wegspring, komen de gekken, de broeders met dwangbuizen en hooivorken. Hier kan de dwaasheid niet ontkomen worden door een vlucht in het schijnbare verstand. Hier is geen ontvluchten mogelijk.

- Clébert vreet kaas zoveel hij wil, vrouwtje, zegt de direkteur vriendschappelijk. Dan schreeuwt hij:

- Als je aan Clébert komt, kom je aan Clébert. Maar kom niet aan mij!

- Kom jij maar niet aan Clébert, visjesvreter!

- Ik was nog niet klaar, vrouwtje!

- In mijn bijzijn! Wat denk jij wel!

De direkteur maakt een lenige buiging, glimlacht, heft

verontschuldigend zijn handen op en grijpt de scheldende vrouw dan onverhoeds bij haar schouders.

- Naar het vrouwenhuis! Wij zullen onze gast eens opvrolijken.
- Ik ga hier weg, zeg ik kortaf.
- U weet dat U niet weg kan, waarde gast.
- Het spijt me, ik heb een afspraak.
- Goed, ga dan maar de tuin in.

(Ik schrik van zijn gezicht; zijn ogen wijdopen gesperd, wijst hij opzij, naar het raam in de gangmuur. Zijn hand beeft. Angstig klinkt zijn stem.)

- Je zult het zien. Je komt niet meer terug.

Ik kijk door het raam. Het is zo beslagen dat ik er eerst met mijn mouw overheen moet vegen. Iemand grijpt mij bij mijn schouders en draait mij naar zich toe. Ik wil mij losrukken, de ander is oersterk. De ogen van de direkteur prikken in de mijne, zijn stem is opgewonden, hij stinkt verschrikkelijk naar chlorofiel, ik wend mijn hoofd af, maar hij omschroeft mijn keel en wrikt mijn hoofd tot vlakbij zijn mond. Verrotte tanden; ik stik bijna.

- Je verdwaalt daar, hijgt de stem. Je zult het zien, je komt niet meer terug.

Elektrische leidingen zijn gesprongen. Een trein is vlak achter dit dorp van de spoorrails gelopen. Sneeuw nadert met windkracht zeven. De watertoren is ingestort, het militaire kamp in alle staten van wanorde. Op de hei worden de struiken ontworteld. Bomen breken af. De schietheuvels zijn opgenomen, tonnen zand dalen neer op het dorp. Tientallen huizen lig-

gen tegen de vlakte, en het is overal zo. O nee, jongen, je gaat met mij mee.

Hij laat mij los. Mijn hoofd valt tegen het raam, ik probeer te kijken. De lampen gaan uit, een uitzicht op de tuin, waar ontwortelde struiken en planten een angstaanjagende (angstige) dodendans uitvoeren, achter elkaar aan naar het onzichtbare einde. Dakpannen slaan voor mijn ogen op de grond te pletter. Opeens begint het zand te regenen. De planten raken onzichtbaar, een ontaard land, waar een omgevallen rietmat nog half bovenuit steekt. Witte schimmen schieten over de zandvlakte.

- Het schuurtje! De kippen! schreeuwt de direkteur.

De orkaan smakt de radeloze vogels tegen de muur, waar ze als het uit een vuilnisbak gewaaide afval langsschuiven, opnieuw worden meegenomen, te pletter slaan of opwaaien als gevederd papier. Iemand schreeuwt dat wij iets moeten doen (zie ik daarbuiten niet het verwoeste gezicht van de pianist, wat heeft dit te betekenen, ik moet mijzelf in acht houden. Ik merk dat ik op mijn voeten sta te trillen van opwinding). De radio zwijgt, roept een stem. De telefoon geeft stilte.

- Afwachten.

De direkteur legt een hand op mijn schouder. Ik keer mij om, vol haat. Maar zijn gezicht staat vriendelijk, onbetrouwbaar, ik heb hier niets te vertellen. Ik ben een vreemdeling, een ongenode, wie ben ik? Hier hebben identiteitspapieren geen zin.

- Zo'n storm maak je anders alleen maar in je verbeel-

ding mee, zegt hij mat. Ga met mij mee.

Na twee dwarsgangen te zijn ingeslagen komen wij bij een brede verbindingssluis van glas en staal tussen het jongenshuis en het er naast gelegene. Het is alsof wij buiten lopen zonder nat te worden. Alle ganglichten zijn nog steeds gedoofd. Soms worden wij verlicht door de bliksem, het verwondert mij dat deze glazen kooi nog niet verwoest is, waarom gebeurde hier niets? Welke vreemde macht bezit de direkteur? Of is het toeval? De vrouw loopt naast Ansje in zichzelf te schelden. Ook de direkteur mompelt binnensmonds, af en toe giechelt hij. Aan het eind van de sluis legt hij opnieuw zijn hand op mijn schouder, ik durf hem niet af te weren.

- Dit is het vrouwenhuis. Wij zullen nu de speelkamer bezichtigen. Je zult geinteresseerd zijn. Ongetwijfeld!

Een deur geeft toegang tot een soort gymnastieklokaal. Toestellen langs de wanden, een kurkenvloer. De vrouw loopt het lokaal door en verdwijnt door een deur aan de overkant. Uit een kleedkamer daarnaast komen aanhoudend gezang en snerpende gillen. De direkteur giechelt. Het is vrij donker in de zaal, niet alle lampen branden. Wat moet ik hier? Ik stoot de direkteur aan, maar hij wijst zwijgend voor zich uit, barst dan weer in een zenuwachtig gelach uit. Ik leg mijn arm om Ansje's schouder en probeer haar aan te kijken. Zij draait haar hoofd weg.

- Let op! roept de direkteur tegelijk; hij bait zijn vuisten en kijkt gespannen in de richting van de kleedkamer.

De deur vliegt met een smak tegen de muur. Meer lampen gaan branden. Een tiental oude vrouwen in gymnastiekbroeken (flodderig zwart boven hun verschrompelde beentjes) en openhangende gestreepte hemdjes komt omzichtig de zaal binnen. Zij schreeuwen, een immens gegil, vreselijke monden die niet stil kunnen staan, zelfs onder de aarde moet het gereutel van die venijnige stemmen de wormen verschrikken. Zij komen vlakbij ons, ik deins terug, de meesten zijn zonder gebit. Uit ingevallen monden komt de stank van de dood. Een bibberend wijfje met bijna blootliggende aderen op haar spillebeentjes hurkt bij mij neer. Ik houd mijn hand voor mijn mond, ik moet hier zien weg te komen. Het gebouw kraakt, buiten vliegt de storm over het dorp, nu een vlakte. Door de kleine ruitjes die aan een kant over de gehele lengte van de zaal zijn aangebracht, flitst het weerlicht. Het oude wijfje klemt zich aan mij vast, haar mond tegen mijn knieën; ik probeer haar zacht van mij los te maken, maar zij begint te gillen wanneer ze merkt dat ik mijn hoofd naar de ruitjes draai, terwijl ik haar met mijn handen wegduw. Ik stoot haar ruw van mij af.

- Neem mij mee! roept het wijfje met een schraapstem. Neem me toch mee meneer! Ik wil naar m'n zoon!

De direkteur loopt naar het midden van de zaal, de overige vrouwen klitten om hem heen. De schuddende troep bindt zich voor mijn ogen samen tot één vlezige massa, waarin ik geen onderscheidingen kan aanbrengen. Ik moet hier onmiddellijk wegkomen. Waar is Ans-

je? Het vrouwtje hangt mompelend tegen mijn benen, godverdomme, alweer, het lijkt of er steeds meer komen, ik kan niemand kapot slaan, ik word platgedrukt door de lijken van de nabije toekomst.

- Ach meneer, neem me mee. Mijn kleinzoon zit hier ook!

Een scherpe pisstank, scheurgeluiden. Op de vloer in het midden komt bloed. De direkteur schopt met zijn puntige schoenen in het rond. Het gekrijs verergert. Komen er nog altijd nieuwe vrouwen uit de kleedkamer?

- Neem mij mee! Vuillak! Je neemt me mee! Rotzak! Ik heb het hier voor het zeggen! Hoor je dat! Je mag U tegen me zeggen! Daar heb ik recht op! Schoft!

Met een vertwijfelde krachtsinspanning stoot ik haar voor de laatste maal van mij af. Ze smakt tegen de grond, waar ze blijft liggen. Ik spring naar de deur, maar hij is op slot. Ik trap er met mijn hak tegen, iemand legt een hand op mijn schouder, een krachtige greep in mijn bovenarm. De direkteur glimlacht en wijst achter zich. Wij draaien ons om.

Twee mannen (zij worden met ijl gejuich begroet) dragen een rood geverfd schuttinkje binnen. Achter hen komt de vrouw die ons vergezeld heeft. Zij is vrijwel naakt, een zwarte lap en een minuskuul broekje bedekken de liever in het onzekere blijvende delen van haar logge lichaam.

Zij gaat voor de schutting staan en spreidt haar armen en benen. De oude wijven verdringen zich gillend en

schuddend op hun magere beentjes bij een grote bak aan de kant. Af en toe maakt één zich uit de massa los; ik kan niet zien wat ze in hun handen hebben.

Het licht in de zaal dooft. Alleen de donkere vrouw tegen de schutting wordt belicht door een peerlampje. Iemand maakt een gooibeweging. Een pijltje zeilt door de lucht maar valt nog vóór de schutting op de grond. Andere volgen. Een krampachtig, mislukt ballet. De meeste pijltjes vallen op de grond. Een enkele dringt met een dof geluid in het hout van de schutting. Maar voor hetzelfde geld zullen ze raakgooien. Ik moet plotseling aan ogen denken. Om mij heen het gekrijs. Blindheid zal hen niet echt slaan, ze zijn te oud. Ik weet niets van oude wijven. Iemand drukt mij een pijltje in mijn hand. Ik sta midden tussen de gooienden, een blinde woede (angst, is dit de stap terug vóór de verdwazing, ook ik?) vernietigt mijn schroom. Ik weeg een pijltje in mijn hand. Dan grijp ik het stevig vast en stoot het in de zij van de vrouw die naast mij staat. Zij gilt. De volgende. Wie let op mij in deze heksenpan van geschreeuw, ik heb vrij spel, ik ben doodziek van dit alles. Van mezelf.

Een van de vrouwen gilt als een speenvarken: heb ik haar getroffen? Zij rent plotseling naar voren en gooit haar pijltje van vlakbij, zonder te richten. Ik hoor een snerpende gil, de geluiden vallen weg, allen staren vol ontzetting naar de schutting; voor hoelang? De vrouw zakt langzaam naar de grond, er druipt bloed langs haar gezicht, zij houdt haar handen voor haar ogen en gilt.

De oude vrouwen zijn haar al vergeten. Ze komen bijna allemaal naar voren. Hoelang heeft de vrouw op de grond nog te leven? Als sprinkhanen die alles kaalvreten bereiden zij zich voor. Ik moet de aanval pareren, hen voor zijn. Ik moet ze vernietigen, ze ontdekken nu ook mij, ze zullen nu naar mij toekomen, met andere wapens, desnoods hun verschrompelde lichamen. Ze zullen de beste plaats opeisen, mij wegdringen, uitzuigen, terwijl hun kale stemmen door de verpeste ruimte gonzen en mij in slaap maken, de weg naar het gebied van hun kwaadaardige dromen. Ik moet hier wegkomen, deze episode beeindigen, niet ondergaan in gedachten, bovenkomen, ontvluchten.

In een hoek is een rek met knotsen voor de vrije oefening. Voorzichtig nader ik, grijp er twee en ren terug naar de deur. Mijn weg is versperd, maar ik sla om mij been, naast mij vecht opeens de direkteur. Met een gestadige beweging laat hij een ijzeren staafje neerkomen op hoofden. Ik voel de knuppel in mijn linkerhand en haal uit. Ik mis hem. Precies op tijd zijn wij buiten.

Met een oorverdovend geraas stort het dak van de zaal in, of wordt weggezogen door de orkaan. Ik kan het niet zien. Het onweert duidelijk hoorbaar. In de sluis zien wij de bliksem als wij achter elkaar voortrennen. De dingen krijgen hun normale vorm. Ik houd in en geef Ansje een hand.

- Schiet op! roept de direkteur. U moet op tijd zijn voor uw les, juffrouw Ansje!

Eenmaal in het jongenshuis houden wij in, maar Ansje kijkt op haar horloge en trekt mij mee. Na opnieuw de eindeloze gangen met bochten en zijramen waardoor ik telkens een flits van het noodweer kan opvangen, schijnen wij ons doel te naderen.

- Even zachtjes, zegt Ansje bij een deur. En zeg niets. In een halfduister klaslokaal zit een aantal jongetjes onrustig in hun banken te bewegen. Als ze ons opmerken - vrijwel op hetzelfde ogenblik - keren de meeste zich met een ruk van ons af, of duiken onder hun banken. Voor de klas staat een duidelijk wat oudere jongen met een roodaangelopen gezicht en een aanwijsstok. Het is opvallend dat ze bijna allemaal een zakdoek in hun hand hebben, een enkeling moffelt hem ijlings weg. Ik blijf sprakeloos staan - waarom eigenlijk, welke herinnering? - maar Ansje heeft mij al opzij geduwd en knipt een lichtschakelaar aan. De lampen geven hoogstens hun halve kapaciteit licht.

- Clébert! Je kaas, roept de direkteur met een vreemde buiging in zijn stem.

Een magere jongen achterin het lokaal steekt zijn hand op. Hij kucht.

- Zo, kent meneer Clébert zijn les wel, vraagt Ansje.

- Ja juffrouw, zegt de jongen zonder entoesiasme.

- We zullen zien, Clébert. Stel dat je je in een warenhuis bevindt. Het is eivol. Je ziet een aardige verkoopster. Je voelt tot je grote schrik een erektie opkomen. Voor je loopt een oude dame. Dit zijn je gegevens. Je

kunt, volgens de theorie op bladzijde vijf, niets ondernemen in zo'n volle zaak. En nogmaals, voor je loopt die oude dame. Je verlangen blijft echter op de verkoopster gericht.

- Moet dat beslist juffrouw, roept een jongen van wie ik alleen het platgeslagen achterhoofd kan zien.

- Haha, brult de direkteur. Bos, je kunt vanavond op mijn kamer komen!

De jongen keert zich met een verschrikt gezicht om.

- Meneer ik zou vanavond -

- Meneer ik zou vanavond. Geen permissie voor vreemde uitstapjes Bos, als Pasen en Pinksteren op één dag vallen jongen, dan ga je je gang maar. Vanavond op mijn kamer, acht uur! Ja, juffrouw Ansje. Wij luisteren geboeid.

- Graag een snel en korrekt antwoord, Clébert.

- Ik geloof dat ik mijn motorische beweging moet opschorten, antwoordt de jongen met een fluisterstem.

- Fout, dit leidt tot zekere afwijkingen. Van Slezingen?

Van Slezingen (hij zit naast mij), een lange jongen met een bril, glimlacht.

- Wachten tot het vanzelf overgaat. 's Avonds terugkomen tegen sluitingstijd.

- Inherent aan mijn vraag is dat het níet overgaat.

- Ook dat is zeer eenvoudig, zegt de jongen. Ik nader vervolgens deze oude dame en druk mij tegen haar aan, van achteren dus. Ik probeer de motorische beweging te krijgen, steeds denkend aan de oude dame en haar funk-

tie van tot intimiteiten genegen objekt. Mijn motorische beweging zal zich niet voortzetten. Het normale verloop.

- Dit klinisch, Van Slezingen. Een psychische uitzondering vormt de?

- Rijke oude dame.

- Uitstekend. Je mag na de les even op me wachten.

Ongemerkt is de direkteur achter mij gekomen. Ik schrik als ik zijn adem in mijn nek voel. Het is hier niet veilig, ook hier niet.

- Denk je nooit eens terug aan die heerlijke tijd dat je nog met je vriendjes na het eten op straat speelde? fluistert hij. Wat had je een lol! Krijgertje met de meiden. Het mocht wat! Gelukkig komen de psychologen ons te hulp. Nietwaar, jou en mij. Waarom blijf je niet een tijdje jochie, boy, boy, wat een krankzinnige boel is het hier! Wat zou jij dat kleine gespuis een fijne dingetjes kunnen leren. Je studeert zeker? We zouden hier nog wel een kandidaat kunnen gebruiken!

Als kleine wolven zitten de jongens in hun banken. Ze hebben leerboeken met geraamtes voor zich liggen, maar wat voor geraamtes! Ik wacht op het ogenblik dat zij uit hun banken zullen springen en op Ansje toevliegen. Buiten is het volslagen donker, het onweer is opgehouden. Ik loop naar het raam en druk mijn gezicht tegen het koude glas. Ik denk aan mijn kamer waar ik nu zou kunnen zitten. De grammofoon binnen handbereik om de stilte dragelijk te maken. Wat voor moeilijkheden ver-

oorzaak ik? Waarom ga ik weg wanneer ik weet dat buiten mij bedrog en ontstellende gebeurtenissen in hinderlaag liggen? Waar wacht ik op, een beschermengel, iemand die mij meeneemt nu ik geen moed heb uit mijzelf te gaan, desnoods door de ruit te springen, hoewel dat overdreven is? Buiten ligt de doorweekte tuin, voor even, want op de weg zal het droog zijn. Ik heb mijzelf tot gevangene gemaakt, ik moet hier wegkomen waar ik mijzelf verstrik in een warnet van leugens die waar lijken, de leugens van de ondergrondse werkelijkheid. De stem van Ansje klinkt minder doordringend. Zij tekent onbegrijpelijke vormen op het bord. Twee jongetjes stompen elkaar onder de bank. In de ruit zie ik de direkteur opnieuw. Ik doe een stap naar het podium, maar hij staat al achter mij en drukt zich tegen mij aan. Voorzichtig schuifel ik verder, maar hij volgt mij, een belachelijk gezicht. Niemand let op ons.

- Wat een vooruitgang, zegt de direkteur zacht, vlakbij mijn oor. Ga met mij mee, jongen. Straks komen ze bij mij, wat een vooruitgang! Overal hebben deze kleine rakkers recht op, denk er eens over na. Laat mij niet alleen. Wij staan een zelfstandige keuze voor. Laat je niet bedotten. Vergeet de andere kant niet. Ook ik heb mijn platenatlassen. Je moet werkelijk eens komen kijken. Hoe was het met jouw vader, de mijne? Mannetjes die zeiden: je ruggemerg, je hersens gaan eraan jongen, als je dat doet. Weet je nog? Zoete herinnering aan het verboden verdriet. Wat een sores! De meiden die niet uit de

broek kwamen. Het kwijl op je kussen. De verdomde dromen. Daar maken wij een eind aan, dat zie je. Wij leggen alles bloot. Tot op het bot.

Zijn mond (in de ruit) staat een beetje open. Hij doet mij denken aan een hopman van de zeeverkenners wiens zoon bij mij in de klas zat. Zoals hij zich verlustigt in het jonge leven.

De direkteur knipt in zijn vingers. Hij haalt een pochet uit zijn borstzak en veegt zijn gezicht af.

- Clébert.

De jongen staat direkt naast zijn bank. Kaarsrecht, pink op de naad van de broek.

- Nou zeg, sta er niet zo vies bij. Hier is je stinkkaas.

(Om moed te verzamelen probeer ik Angelillo in mijn geheugen terug te vinden. Maar het lukt niet. Regen kletst hard tegen het raam. Op dagen als deze, moe van de onmogelijkheid tot werken te komen, stap ik op en loop naar desnoods de verst verwijderde bioskoop. Op zulke dagen loopt Monica kwaad van mij weg, of zeurt een stem over de toekomst, het geld van de toekomst, het huis, de kosten van de toekomst. Op zulke dagen mislukken de gesprekken met de bioskoopportiers; inplaats van een gulden leg ik een rijksdaalder neer met wat klein geld. Het regent overal, het is voortdurend herfst op de oude kopie. Ik ben bang alleen te blijven.)

- Ik wil nu weg, ik heb een afspraak, zeg ik mat.

- Clébert! Breng meneer onze gast naar het meisjeshuis!

- Ja, zegt de jongen zacht.

- Je wilt toch naar het meisjeshuis? Je wilt toch verscheurd worden uit liefde! Het meisjeshuis, weinigen zijn er die dat overleven. Ik zie je vanavond nog op mijn spreekuur! Daarna. Nietwaar, Clébert?

- Ja.

- Het spijt me. Ik heb een afspraak.

Ik heb geen kans. Ik zie het aan zijn vriendelijke glimlach.

- Een afspraak. Met wie? Waar moet je naar toe?

- Misschien wel naar de bioskoop. Misschien wel alleen.

- Ha, de bioskoop. Als ik het niet dacht. In het donker knijpen. Mag ik naast je zitten? Clébert! onmiddellijk naar zaal 37!

Het gezicht van de jongen verstrakt.

- Zaal 37, zegt hij dof. Volgt U mij.

Onderweg eet de jongen zijn kaas.

- Waarom smeert U hem niet, vraagt hij.

- Hoe moet ik wegkomen? Na de film misschien.

- U heeft gelijk. Misschien. Ze zitten overal. Goed, ik ben er een van.

- Vind je het niet leuk?

- Leuk? Bij die vuile flikker? Ik hoop hem nog eens te kastreren.

- Is daar kans op?

- Ik heb een mes. Reken daarop.

- En je hoort er zelf bij?

- We hebben allemaal een mes. Eén onverhoedse beweging.

Hij veegt met zijn hand langs zijn broek.

- Wat voor film draaien jullie?

- De vruchten van het kwaad. De wreker van de schaamteloosheid. De ruigpoot en de Amazones.

Hij lacht kort.

- U zult het zelf wel zien. Als ik wil mag ik weggaan onder de voorstelling. Ik mag alles. Het huis verpesten met bedorven lucht. Als ik maar op het spreekuur kom. Eens heb ik mijn eigen spreekuur. Dan komt hij binnen, het sekreet. Ik raak hem.

- Ik hoop het voor je.

- Kunt U me niet meenemen? Ik vertrouw op U. U zult hier wegkomen. Ik voel me beroerd. Helpt U mij. U krijgt het gedaan.

- Wat een vertrouwen.

- Ik vertrouw niemand. Maar helpt U mij.

De gangen worden steeds donkerder. Ik kan de weg niet onthouden in dit labyrint. Eindelijk komen wij bij een deur waar een jongen die ik niet eerder heb gezien ons opwacht en tot grote stilte maant, hoewel wij al niets meer zeggen.

- De voorstelling is begonnen met de inleiding, zegt de jongen gedempt. Er is een ogenblik pauze. Volgt U deze vrouw.

- Wilt U mij volgen, fluistert een vrouwenstem.

Ik aarzel.

- Vergeet mij niet. Ik wacht, zegt Clébert. Wij komen elkaar tegen, moed houden. Wees voorzichtig.

De onzichtbare vrouw legt een hand op mijn rug en duwt mij in de gewenste richting.

Een geweldige ruimte; hoog in de lucht enkele peerlampjes. Mijn handen voor mij uit houdend, zoek ik mijn weg. Ik struikel twee keer kort achter elkaar. Dan knalt het geluid door de stilte.

- Vlug, vlug, hijgt de vrouw.

Zij trekt mij mee en ik ren, nergens obstakels, ik zie geen hand voor ogen, ik zal vallen, maar het gaat, het moet! Zij rukt aan mijn jas. Ik houd geen kleren over. Is zij wel alleen? Ik sla met mijn vrije arm om mij heen.

- Ja! We zijn er allemaal, gilt ze. Allemaal! Teruggekomen! Hier zijn wij. Toe dan!

Ik val met flarden van kleren (mijn kleren?) om mijn enkels op de ijskoude grond. Het geluid wordt teruggebracht tot te verdragen proporties. Vlak voor mij flitst het beeld op. Een straat, een volgende. En opzij. Ik draai mij om, nu al heb ik de werkster gezien, levensgroot, de gestolen schaar zit in haar tas. Maar achter mij - waarom, het kan mij niet schelen, het laat mij koud, verstaan jullie dat, kóud, ik zal mij beklagen, ik heb toch ook betaald, ik heb er recht op, opschieten! Ik sla de boel in puin met mijn makkers! - maar achter mij staat de brankard waarop ik de operatiezaal wordt binnengereden. Adem, adem, tot tien tellen, ja, ja, dan mag je eruit, na-

tuurlijk, adem, adem. En daarboven: de lucht, toen het regende en wij spoorzoekertje deden. Het plafond waarnaar wij keken toen mijn broertje weer eens in één van zijn krankzinnige woedeaanvallen op de vloer van zijn kamer stampte. Hij komt er niet meer in! Maar hij moet eten. Niets mee te maken, hij komt er niet meer in en jij, jij zuiger, jij bent de aanstichter met je lieve smoeltje, huichelaar! Jij verpest de sfeer hier. Onder mij, karpet, trottoir, water. Het lijkt alsof de film niet is begonnen. Dit is het journaal, maar wat voor doek, geen filmdoek, lucht, water, ik hoef niet te kijken. Onafwendbaar, welke bioskoop, geen stoelen, podium, geen ouvreuse met een lamp en ijsjes, geen asbakjes, geen vlammetje van god-weet-welke aansteker. Ik ben, bevind mij, een brandend gevoel in mijn keel, ik kom nergens naartoe. Ik zoek de rest van het publiek dat komt om film te zien, om mij te zien; voyeurs, hier zit hij, naakt; vrouwen hebben zijn kleren afgerukt, zijn fantasie is met hem op de loop, hij kan niet terug, hij heeft zich laten uitkleden, hij wordt ingehaald in de volledige driedimensionaliteit. En alles komt nader.

Ik wil mij vastgrijpen aan de stoel bij het raam. Maar plotseling besef ik dat dat niet meer nodig is. Het kan niet lang meer duren voor ik naar boven wordt geroepen. In de keuken snijd ik een plak ontbijtkoek af, voorzichtig, met gespitste oren, mijn moeder mag het niet merken; ik kneed hem meteen tot een bruine, gladde bal, mondvoorraad voor mij en de mijnen in de nacht. Stil

ga ik naar mijn kamer en haal mijn pyjama onder het kussen vandaan. De koekbal eronder en weer naar beneden. In plezierige afwachting ga ik mijn thee drinken. Vannacht laat ik het stormen om het ijzeren kamp. Ik zit met Rob en Peter onder de grond waar we de voorraden hebben plus de radarschermen waarop hun bewegingen zichtbaar worden. De hendels en knoppen van het afweergeschut in onze direkte nabijheid. Maar ik ben gespannen. Want achter onze verdedigingswerken is het land leeg. Wij zijn de laatste post, hoewel ons leger vorderingen maakt om ons uit onze afzondering te bevrijden. ‘Ze komen,’ fluistert Peter steeds weer, ‘we zullen ze op een lekker vuurtje gaan trakteren.’ Wij wrijven ons in de handen. Als ze eerst maar komen. Dan. Ik ben nerveus en beveel de geheime voorraden aan te spreken en op de wagens te laden. Achter de vijand is de bunker met mijn enige bezit, de vrouw voor wie ik door hun vuur zal lopen; nóg is zij gevangen, nóg is zij verloren. Ik verlang naar haar en de vrede waarin wij koning en koningin van het land zullen zijn waarna ik mij weer kan wijden aan de opbouw van mijn voetbalelftal. Mijn ziedend schot is dodelijk voor elke vijand. In het overvolle stadion word ik hartstochtelijk toegejuicht, vooral als ik na zeven doelpunten inval voor de keeper en de mirakuleuze reddingen verricht tegen een nu opeens veel sterkere vijand, die mij beroemd hebben gemaakt. ‘Zij naderen!’ fluistert Peter. Snel nemen wij een laatste hap van de voorraden. Alles is nu in gereedheid gebracht. Ik

druk op de knop voor de zoeklichten. Hun eerste schrik licht fel op in de snel ingeschakelde kijkramen-voor-de-korte-afstand. ‘De kanonnen!’ schreeuwt Rob. Het automatische geschut spuit omhoog uit de geheime luiken. De verdovende luchtdruk doet de vijanden tegen de grond slaan.

‘Emit, emit.’ Wij springen naar de opgeladen zeilwagens en zetten de lift in beweging. Boven de grond gekomen hijsen mijn sekondanten bliksemsnel de zeilen en ik stuur het gevaarte recht op de vijand in. De voorsten liggen nog op de grond, maar wij schieten als een vuurpijl tussen hen door naar de achterhoede waar men ons met speren in slagorde opwacht. Terwijl ik de verlammende straal (al sturend) op hun harnassen richt, weren Rob en Peter hen met hun schilden af. Daar vallen ze, één voor één! En steeds keren wij terug, draaien om hen heen, wij kennen geen angst. Dan valt de verlammende straal uit, de zeilen scheuren door hun pijlen, wij zullen stil staan, maar vooruit dan klootzakken, het want in, de reserve-equipage. Wild sla ik om mij heen, mijn pistool mag niet haperen. Steeds dichterbij. Maar net op tijd springt onze wagen naar voren. Daar gaan we! Het blaasroe, de pijlen! Ze wijken! Lafaards! Wij met z'n drieën! En op dat moment van overwinning horen wij het geschreeuw van onze legers. Zijn er nog dapperen? Zij naderen, en ik, ik stuur mijn wagen recht vooruit, het slagveld verlatend, opweg naar de bunker, vooruit! Mariella, wij komen! En een ogenblik na de overrompeling

van de schildwachten (een knap staaltje Peter) ram ik de kamer open waar zij zit en huilt.

Kom bij mij Mariella. Ik neem haar in mijn armen en kus haar op haar lippen. Ik huiver van opwinding en geluk. Nu kunnen zij mij niet meer deren. En wij gaan in de zeilwagen en varen weg, wij rijden door dit land, dat nu bezaaid is met de lichamen van onze vijanden. In mijn paleis wordt de feestzaal in gereedheid gebracht. Daar, bij de hekken, staan de juichende mensen, voor wie ik de vijand heb verslagen. Mijn adjudanten volgen mij tot ik ze naast mij wenk. Wij hebben samen overwonnen, maar ik heb Mariella, die gekroond wordt en huilt als zij de kroon ontvangt en trouw zweert aan het volk dat buiten wacht houdt. Er volgen nieuwe oorlogen. Soms rukken wij uit met honderden zeilwagens tegelijk, onder luid geschreeuw naar de tunnel waar de jongens uit de schorembuurt ons met stenen bekogelen, vooral omstreeks het begin van het nieuwe jaar, wanneer wij kerstbomen verzamelen en soms afpikken van de jongens uit een andere straat. Wij verbergen de onze op het dak bij de loodgieter. Soms zijn ze 's morgens verdwenen en moeten wij op wraaktocht. Ik kom een kleiner jongetje tegen en schreeuw hem toe zijn kerstboom af te geven. Dreigend kom ik op hem af en zijn moeder op mij. Ik maak dat ik wegkom, maar geen zorg, er zijn allang weer andere bomen bijgekomen. Ze weten heus wel dat ik één van de kleinsten ben, ik mag van mijn ouders nooit met ze mee na het eten. Maar hun verhalen. Op een

avond hebben ze op de speelplaats van de montessorischool de broek van Maartje, de dochter van de rijkspolitieman, omlaag getrokken: ik was er niet bij, maar wat dan nog: onder de grond, in onze verborgen sterkte hebben wij heel wat meisjes die we de broek uittrekken. Wij gaan elke avond kijken. Na de gevechten. Ik weet precies hoe ze eruit zien! Daar komt soms het wrijven van de buiken bij dat Karel ‘neuken’ noemt. Wij hebben heel wat meisjes voor ons klaarstaan, vanzelfsprekend, ik ben de koning. In bed met Mariella is het heel anders. Eigenlijk gaan wij nooit slapen, wij houden feesten, wij voeren toneelstukken op, wij blijven dicht bij elkaar, wij houden elkaars hand vast, wij zeggen heel zacht alle dingen die ons invallen, wij zullen altijd bij elkaar blijven, wij zijn gelukkig, niemand kan ons ongelukkig maken, ook als zij huilt kom ik bij haar en blijf naar haar kijken, maak haar rustig, praat, praat heel voorzichtig tot zij lacht en naar mij kijkt en teruggaat naar het feest. In de zeilwagen met Rob en Peter herinner ik mij dat steeds. Wij zijn de beschermers van het gebied en 's avonds, uitgeput van de gevechten vind ik Mariella, die mij op mijn lippen kust en mij niet meer laat gaan: Mariella, je hebt vele namen, soms krijg je een andere. Wanneer het zweet mij uitbreekt en je naam verdwenen is. Hoe heette je? Wanneer ik banger word en opgelucht je terugvind, wanneer ik droom, niet langer van de heks die Vasa heette, het mij toeschreeuwend vanuit een met vuurkoorts verpeste duisternis.

In mijn zeilwagen ben ik de leider. Zelfs nog als ik ouder word en toegroei naar het punt van uitbreken. Onrustig. Denkend aan het meisje met de vele namen die ik nooit meer kan herinneren en nooit zal vergeten. Verleden.

Nu de stad verandert. Bomen worden steeds groter. De school tussen de bochtige lanen. De hei, waarover de wind te keer gaat in de winter. Ik heb het koud. Ik kijk om mij heen. Achter mij de duisternis, eindelijk. Maar tegen het donker in begin ik te zwaaien, een stekende pijn schiet door mijn hoofd, een vrouwenstem 'Zo gaat het, het gaat nooit!' Alsof ik binnen ben gekomen om -; dan is ook daar niets aan te doen. Ik moet gaan zitten, wegzinken in een chaos of mij omdraaien. Aanzien. Kijken. 'Kijk toch vooral. Kom je niet terug? Waarom blijf je niet? Het is gezellig als je blijft. Waarom blijf je niet? Vraag vooral. Ik vertel je hoe ik je vond toen je twaalf was. Wat je gemist hebt bij mij. En wat er te veel was. Wat te veel was!'

Teruggekomen in de waanzin, een bedrieglijke werkelijkheid terwijl niemand ooit kan zeggen wat het juiste is. Dit verhaal dat nu verteld wordt van het vroegere? Dat zich afspeelt, nu, alsof het vroeger was? Het verleden komt niet terug. Tenzij ik mij omkeer. Waarom zal ik omzien? Zweet ik niet genoeg? Gunt niemand een pauze? Het is nat op de plaats waar ik zit. Ik wil hier weg. Het lijkt op gras of hei. Ik ben doodop. Het is donker. De lucht ruikt naar regen. Alsof het dak is vervangen door

een leger regenwolken dat eronder schoof. Achter mijn rug gaat het lichter worden. Mijn broek is kletsnat. Mijn hand rust op iets hards. Ik begin te hoesten. Het wordt steeds lichter. Dan zegt Peter, terwijl het volkomen licht - ja, zon, zelfs de wolken zijn verdwenen, - wordt:

- We moesten eens verder gaan.

Verbeten steken wij de spaden in het koepelgraf. Uren moeten wij al bezig zijn geweest. Mijn plusfours zit vol zand. Ik gooi mijn windjack uit, maar Peter zegt moedeloos:

- Zelfs geen pijlpunten. Ik had zo graag een schedel gevonden.
- Ze hebben het allang onderzocht.
- Maar als het dieper ligt?

Ik zoek de hei weer af of niemand ons ziet. Als het gemerkt wordt, zijn we er natuurlijk bij. We moeten oppassen en een keertje terugkomen. Vandaag wordt het niets meer. Peter legt zijn schop neer.

- Kom mee tegen het heuveltje zitten, zegt hij en wij vloeken omdat het weer mislukt is, om onze vermoeidheid, om het feit dat we nu tegen een heuveltje gaan zitten terwijl we niets hebben gevonden.
- Je zal in Japan ook wel fijne dingen kunnen vinden.
- Dat zal wel. Ik heb er niet aan gedacht.
- Je hebt een fijn radiootje.
- Die kun je hier niet kopen. Ik zou wel weer eens terug willen. Mijn moeder heeft geen zin. Zullen we eens doen wie het eerste -

- Nee.

- We kunnen toch zien of er iemand aankomt.

- Ja, maar ik voel niets.

- Ik heb het zo voor elkaar. Even voordoen? Als je het niet doet, sla ik je op je donder.

Meteen springt hij op mij af en duwt mijn hoofd met kracht tegen de grond.

- Zand vreten, doe je het, doe je het! Je bent bang hè?

Ik stik bijna. Het kan me niet zoveel meer schelen. Ik schaam me niet, laat die klootzak dat niet denken.

- Ik doe het, hijg ik, naar lucht happend, maar hij is bezig mijn arm op mijn rug te draaien en lacht hard. Ik word kwaad, ik word niet snel kwaad, ik probeer mij te ontworstelen, maar hij is sterker en in het voordeel, bovenop me zit hij, zijn knie op mijn longen.

- Vechten? roept hij. Eerlijk is eerlijk. Krijg me is onder!

Maar eerlijk, ik bereik het niet. Hij knijpt venijnig in mijn bovenarm, ik gil, ik wil huilen, maar bijt op mijn lippen, ik ben razend en bang, natuurlijk ben ik doodsbang, hij zal me vermoorden, hij weet niet wat hij doet, hoe ver hij gaat, terwijl ik nog banger ben, veel angstiger dat hij het wél weet, precies, tot in de kleinste onderdelen; wij hebben geen ruzie. Wij hebben nooit ruzie omdat ik alles laat zoals het komt, tenzij - maar hij houdt altijd op, hij, of een ander, vroeger, ik herinner mij het zoontje van een melkboer die ik eenmaal in zijn ballen trapte toen hij het te bont maakte. Wist ik waarom die

stuiters in het zakje hingen? Ze sprengen op me af, de kleine melkboer en Pietje, dat andere schoremlijdertje wiens vader (zeer onduidelijk) onduidelijke karweitjes opknapte op een plaats (zeer onduidelijk).

- Kom op, laat hem zien, dan laat ik je los!

Ik heb er geen zin in. Ik wil naar huis. Ik heb pijn en het is fris geworden. Koepelgraf en archeologie: die Kevelkin, ze weet ons altijd entoesiast te maken. Had ze de plaats maar niet moeten vertellen. Ze kent ons toch een beetje. (Ze wandelt hier zelf met haar gore rothond.)

Ik ben niet zo goed of ik zit met mijn rug tegen het heuveltje. De tweede keer.

- Zo, hijgt Peter. Zijn gezicht begint rood aan te lopen. Weet je wat Jantje en Egbert zeiden? Wacht even. Hij zucht diep.

- Het is een geheim, maar ik zal jou -

Hij schurkt zich tegen het zand.

- Ik vertel het, maar je moet je bek houden.

- Ik houd m'n bek.

- Weet je wat er boven La Spezia gebeurt? Moet je eens raden.

- Ik weet het niet.

- Wil je niet raden? Weet je wat er gebeurt?

Ik buig mij dichter naar hem toe om alles te horen. Maar het wordt avond. Tenminste duister. Een koudere wind steekt op, een ander jaargetijde. Mensen lopen rechtop in de kou, alsof zij immuun zijn voor de longontsteking die onvermijdelijk volgt op een te grote dosis

buitenlucht. Ik moet naar de verjaardag van Dorien, waar Kathie is. Ik ben zenuwachtig. Een week geleden is haar vader gestorven en ik moet iets zeggen en haar uitnodigen, als ze nog wil, als het wel kan. Ik heb spijt, waarvan, om wat ik denk van meisjes, wat ik doe, nou spijt: ik wil er liever niet aan denken, zij is anders,fijner. Of buiten dit koortsige nadenken, maar zulke dingen hebben geen waarde waar zij bij is, dan is er iets anders, een geheime verwantschap die ontstond, - waar? Ik heb een klein boekje voor Dorien gekocht, wat moet je in godsnaam voor een meisje meenemen, een onderbroekje? Die meiden denken toch alleen maar aan kleren. Het is wel fijn als je er een hebt. Zelfs als je woont zoals ik, en krijgt wat ik vraag (in redelijkheid) - het is vreemd, ik denk er dikwijls over na, wanneer je niets tekort komt, niets, dan nog, dat vreemde gevoel wanneer je niet meer weet wat er verkeerd ging, hoe het komt dat er een valkuil dichtklapte. Daarboven is het licht nog zichtbaar door de mazen van het net. Het is te moeilijk uit te drukken. Wat is er gebeurd? Je noemt het verlangen, alleen zijn, verdriet, zo noem je het in woorden van de onbekende wereld, 's avonds in je bed wanneer je het jezelf vertelt terwijl je ook nog bent: de hoofdman, aanvoerder zonder angst. Want zóveel is bekend geworden: wie angst toont gaat eraan. Ik kan er niets van begrijpen, het ontbreekt mij aan niets, zoals mijn vader zegt, mijn moeder herhaalt als hij weg is: wat komen jullie tekort? En wij komen niets tekort, wij niet. Wanneer je van je ou-

ders houdt, het is zo vreemd, dan nog, blijft er iets zonder woorden, waardoor je benen trillen en je langzamer moet lopen, vooral als je op weg bent naar een verjaardag door de lanen met kale bomen en de huizen die oud zijn, zo oud dat zij bijna breken. En het breken zal je meemaken, zoals je ouders het breken hebben meegemaakt, misschien, je denkt er niet aan, je vergeet het, je hebt het nauwelijks gehoord, dat onbekende breken van huizen met de oude mensen, en de kinderen die er later wonen, pas op! Zo wankel dat zij zuchtend in elkaar storten, bijna geluidloos, licht als hun bewoners, sommigen, die eens dit land hadden verlaten en terugkwamen met zwaarden en krissen waarmee zij zelf hadden zien doden. Waarmee zij zelf zullen gedood worden op een onbestemde dag. Omdat ik dit denk en het huis van Dorien ben genaderd, bang ben voor de ontmoeting met Kathie - het is stiller dan op mijn zolderkamer waar ik niets hoef te horen - en vooral omdat ik verschrikkelijk zenuwachtig ben, zoals altijd wanneer er iets belangrijks gaat gebeuren, voel ik mij treurig, ik zou niet kunnen huilen en niet willen huilen; op dit moment, er zijn er veel zo, is het zeker dat ik bijna nooit meer zal huilen en dat is het vreselijkste en gelijk het fijnste. Als ik nu naar Kathie toega en haar kondoleer en vraag of zij meegaat naar het bal, dan zal zij zich omkeren en een ander tegenkomen. Nee! Kathie. Ik ben nu bij het hek en het grint knarst, een vertrouwd geluid maar ik kan niet meer terug. Alsof dat bij me op zou komen! De bel rinkelt hard, ik schrik.

mijn handen beven. Dorien zal opendoen, of haar zusje, of haar moeder, of één uit alle aanwezigen, het dienstmeisje of haar oma, haar tante of - of Kathie, haar beste vriendin. Ik leg mijn oor tegen de deur.

- Het is Johan! Gegiechel van een aantal meisjes.
- Dag Johan, zegt Kathie in het donkere portaal.
- Dag Kathie. Ik - ik wil je kondoleren met je vader.
- Dank je wel. Zij glimlacht.

Wij zullen elkaar niet lang meer zien. Want het is zeker dat er iets gebeurt. Het is zeker dat er iets gaat breken. Ze heeft een groene jurk met een ceintuur aan, ik zou haar willen kussen, maar dat kan niet, wat zal zij zeggen? Ik wil haar zeggen dat ik - Johan ben, wat dat is, wát ik ben, dat ik haar niet alleen laat, dat dat veel vroeger was, maar dat we ouder zijn geworden, bestemd voor elkaar, en vertellen wat er gebeurd is in al die tijd daartussen, dat ik studeer en notaris wil worden. En ik - wil zeggen, dat wij samen over de hei moeten wandelen. Daar is het stil. Daar kun je alles zeggen. Er zijn veel fietsers. Maar geen groepen. Mensen die alleen willen zijn. Dat ook die moeten verdwijnen. Begrijp je? Maar dat zal zij al niet meer begrijpen, of misschien - wat kan het haar schelen? Ik ben bang. Ik wil met haar samen zijn. Gelukkig worden. Dat iets gaat breken. Een voorgevoel dat ik naar de achtergrond verdruk; blijf weg. Ik glimlach en vraag of zij meegaat. Zij moet het eerst nog vragen. Verder kan ik haar niets zeggen. Ik bel je op. Wanneer bel je op? Ik bel je morgen op.

Ik lig op de grond. Een zwaar gewicht belet mij op te staan. Ik schreeuw.

- Zie maar dat je los komt!

- Genoeg! Ik beuk met mijn vuisten tegen de keiharde grond. Ga van me af vuile rotzak. Donder op! Ik zal alles doen. Ik geef me over. Ik sla je dood! Ik doe alles!

Ik begin te snikken. Ik weet dat het slechts een lichte treurigheid is die wij even moeten overwinnen. Het is niets. Wij moeten er even door. Ik lig op de grond. Er ligt een vrouw bovenop me. Alles is nu omgedraaid. Het zal Kathie wel zijn. Of zij heet Mariella. Het is de heks die voor de laatste keer komt woeden op haar bezemsteel. Ik lach. Het wordt licht. De grond krijgt zijn kleur terug. De vloer van een gymnastieklokaal. Een scherm in de verte, ook achter mij, het wit, wit, onbeschreven wit, niet vertoond. Maar het is de witte ongereptheid na de vertoningen, wanneer de zaal toch vuil is geworden, kondooms en sigarettepeuken broederlijk aan elkaar vastgeplakt. Terwijl het gordijn gesloten wordt om toch vooral de witte glinstering van het scherm te bewaren. Daarom, ze zijn om me heen, ik ken ze niet, ik lach me rot, ik wil ze niet onderscheiden, en bovendien, ze zijn zo veranderd, anders geworden, ik walg van ze, ik wil ze nooit meer zien, ze tasten me aan met bederf. Ik wankel naar de uitgang als die daar is, snikkend van het lachen. Het is een lichte treurigheid. Het heeft geen belang.

Ik zal je tegenkomen, Ansje. Nog eenmaal. Natuurlijk sta je bij de uitgang. Ik wankel naar voren. Mijn even-

wichtsgevoel verstoord, ik heb barstende hoofdpijn. Toch kan ik er niets aan doen dat ik moet lachen. Twee leerlingen komen aangelopen om mij op te vangen. Ik kom bij. Dan ruk ik mij los en zet het op een lopen. Ik bijt op mijn lippen dat het bloed bijna naar buiten springt. Ik moet nu wegkomen. Wat zijn ze van plan? Maar zonder waarschuwing is er een hand die mij terugtrekt, de hete adem van een andere hardloper.

- Je vergeet mij! gilt Clébert.

Er is geen tijd. Hij moet het weten. Ik moet nu wegkomen. Ze laten me niet meer gaan. Hij weet het, doorziet het als enige. Dit was slechts een voorproefje, gering, vriendelijk bijna, een opfrissing van het geheugen; maar niet lang duurt het of ik word teruggezogen in de kindsheid, ze maken me krankzinnig, ze zullen vragen naar het verleden, de verstoppingen in mijn geheugen oplossen met suggesties, denkbeelden, insinuaties, verdachtmakingen; ze willen alles weten, ik word hoofd van de afdeling onderzoek en vervreemding van het heden, ik raak weg van vandaag, ik word steeds kleiner, maar de geweldige kennis van mijn jeugd zal uitzetten en opzwellen tot niet te overziene proporties, alles zal bekend worden, alles. En dit walgelijke kereltje met zijn stinkkaas, die het doorheeft dat ik hem ontloop, nu, die misschien direkt zal stellen dat hij mijn slaaf wil zijn, of het hulpje van Monica, de verzorger van onze toekomstige kinderen, wordt op mij afgestuurd: als hij maar meemag om mij later in een dodelijke slaap te sussen met vinni-

ge verhalen over vroeger waardoor het heimwee ontstaat en de onnozelheid. Met zijn varkensneus zal hij doorwroeten en mij paaien álles bloot te leggen. O nee, Clébert. Hij klit zich aan mij vast als een horzel. Smerige horzel, rot op. Blijf hier met mijn herinnering die een weeë lucht verspreidt en oplost. Schiet op. Ik ben niet dezelfde meer. Ik heb het gezien. Ik schud hem van mij af, zonder om te kijken ren ik verder. Waarom vluchten? Wie heb ik te vrezen? Wat kunnen ze mij doen?

Omdat ik nog dezelfde ben, ontvlucht ik door de lege gangen met de lichtpunten die zwakker worden naarmate ik verder verdwaald raak in dit doolhof. Wat verbergen zij, de donkere lokalen met de fluisterstemmen en de weke lachjes van voorbijgangers, binnengelokt en in formaline bewaard, gereed om opgediend, uitgebraakt en opgebaard te worden? Zijn daar de trapportalen donkere kamers en kelders waarin zich alles van hun leven afspeelt, aangevreten door de muizen? Boven het land duikt de havik op zijn prooi. Onder aarde woelt een geheime ondergang. Ineenstorting of niet?

En even plotseling bereik ik de geopende buitendeur. De tuin is een chaos, een zandvlakte. De onttakelde bomen hangen dreigend achterover in de duisternis; misschien zullen ze omvallen, verdwijnen, in ieder geval onschadelijk gemaakt zijn in het licht. In het licht zal de schaduw van de vreemde herinnering minder gewichtig blijken. De zuster uit het ziekenhuis, de werkster met de schaar, oma, een vriendelijke bakker, Kevelkin, zij heb-

ben mij losgelaten, voor hoelang? En Ansje. Zoals ik haar zie, hier, nu ik nog niet ontkomen ben, met andere ogen, haar school doorkruis, met andere ogen, een verhaal vertel, glimlachend, hardop, luid lachend.

- Als je deze deur doorgaat kom je bij de bioskoop uit.
- Waar heb je gezeten?
- Waar heb ik gezeten? Luister voor de laatste keer lieve jongen. Je gaat deze deur door. Achter de bioskoop kom je uit. Je zet je tanden op elkaar. Doorzetten. Je loopt langs de bioskoop, langs de rijwielstalling tot je op straat komt. Je belt niet meer aan. Je zult niet meer durven. Als je daar eenmaal bent zal alles anders lijken. Zijn. Het is werkelijk of alles door de storm is opgeruimd en frisser geworden. Je zult het warm hebben en vooruit willen. Je haalt diep adem, voorgoed ga je opweg en je komt niemand tegen, natuurlijk niet; wat heb ik gelachen. Tot ziens lieve jongen. Vergeet het. Het heeft geen belang.

In de warme straat - maar allengs wordt het warmer - stap ik stevig door naar het station. Ik ben nog niemand tegengekomen. Ik heb dorst, maar mag de trein niet missen. Ik ben een reiziger die heeft bemerkt dat het niets is geworden in de kleine plaats, hij werd niets wijzer, hij heeft niets verdiend. Daarom moet hij voortmaken.

Wanneer ik in de trein zit, wordt alles beter. Ik heb een krant gekocht en lees als een gek, beursberichten, dit is beter. Zelfs alle spanning is verdwenen. Ik hoef hier niet

meer over na te denken, gebeurd is gebeurd, ik ben voorlopig vrij.

Het is dinsdag, vandaag ga ik eten bij Mark. Ik doe hem het verhaal, hij begrijpt niet waarom ik opgewonden ben, ik zeg dat ik erover zal nadenken, dat hij er meer van hoort, dat ik het hem zal doen inzien. Denk niet dat ik een grapje maak. Maar even later zijn wij zo druk bezig met verhalen vertellen en grapjes maken, terwijl wij twee trutten die tegenover hem wonen en passant voor de gek houden, dat ik alles vergeet, en zelfs, ja, het is dinsdag, dus vanavond ga ik niet werken, mijn krant bestudeer om een film uit te zoeken.

- Heb jij een idee, vraagt hij.

Geen griezelfilm, de rest kan me niet schelen. 's Avonds ontspringen ook wij de dans in ‘De Beul van Venetië’. De Beul is vader, en zijn zoon, schijnbaar verloren gegaan bij een overval, blijkt plotseling beschermeling van de doge. De onwetende vader zal zijn zoon nu doden. De onschuldige zoon vindt zijn vader. Er wordt niemand onthoofd.

II

Monica zat op dezelfde school. Maar in die olijke tijd leerden wij elkaar niet kennen, misschien omdat ik drie jaar ouder was, hoewel ik met een enkele van haar vriendinnen wel eens omgang had. Doch dit wil ik met nadruk verklaren: het heette omgang maar het was het niet. Ik was een gek, een buitenstaander, vreemdeling die dezelfde dingen hoopte, uitbracht, maar een gek. Dat vond ík, voornamelijk. Het gelazer is begonnen met het schoolblad; ik zal ooit trots zijn op een zoon die thuiskomt met zijn eerste literaire werk waarmee hij het schoolcuratorium uit zijn gezapigheid heeft weggepest om tegen hem, en hem alleen, op te treden. Mijn vader reageerde al niet anders. Hij ging naar de rektor, een antikwariaat zonder valse bijbedoelingen, die hem welwillend het oor leende, letterlijk, want hij was doof.

- Uw zoon is niet slecht, ik mag hem heel graag; hij is een uitgesproken gymnasiumkind. Maar U begrijpt, met ouders -

Mijn vader begreep het, tot zijn schande, hoewel hij zich in stilte rotgelachen heeft, dat hoop ik tenminste. De rijkere inhoud van mijn dialoog, ‘Meisje mag ik uw persoonlijkheid bezitten. Maar meneer ik heb geen persoonlijkheid. Sta mij dan toe uw persoon te overmeesteren’ (of iets van die strekking), was hem echter niet ontgaan.

Wat later kwam mijn vader bij de konrektor van ons Vader-des-Vaderlandslyceum', een iets grotere geniepigerd, die mij eens een middag wilde laten terugkomen op de dag van mijn verjaardag. Toen ik hem dat

beleefd onder ogen bracht, pakte hij de boeken en zocht mijn geboortedatum op. Het klopte. De goede man had voornamelijk één gave: hij regelde het bromfietsenverkeer voor de school op ronduit geniale wijze (hier past geen understatement), zwaaiend met zijn armen als een geschoold agent. Nadat de oude, beminnelijke rektor was weggegaan (hij liet mij na verwijdering uit de godsdienstles in Oltmans' Schaapherder lezen en glimlachte vriendelijk bij deze bestraffing bij wijze van spreken), werd deze onbezoldigde veldwachter dan ook zijn opvolger.

Na uitgebreid zijn overstelpende bezigheden aan mijn vader uitgelegd te hebben, verzekerde hij hem, mij ‘lang geen slechte jongen’ te vinden, hoewel ik wat zwak was in meetkunde, zijn eigen vak. Een feit was dat hij mij trachtte te helpen, want zo was hij, waren ze, Kevelkin en de anderen, zij deden hun plicht.

Driekwart jaar tevoren was ik redakteur geworden van *de Ladder*, het schoolblad, met Gerard en Hans, de enigen met wie ik een gesprek kon voeren. Dat was heel belangrijk.

Ons doel was tweeledig: ten eerste dienden wij *de Ladder* op een ongekend peil te brengen, ten tweede verzuimden wij zoveel mogelijk lessen. Werk ging echter vóór *de Ladder*, dat was de bedoeling. Vóór onze tijd bestond de inhoud gewoonlijk uit verhalen over de wilde jaren van een bekend toneelleider, een moeilijke leerling van enkele jaren terug. Nú werd het konflikt Pravda-Borba breed

uitgesponnen door de premature dichter-politikus Gerard, de animator en leidende kracht. Bij hem vergeleken waren Hans en ik beginnelingen, Kevelkin dacht al niet anders, in haar Nederlandse lessen werden zijn kwaliteiten galmend voor het voetlicht gebracht.

Het ontduiken van genoemde lessen was geworden tot een zeer oorspronkelijke kunst. Zo hadden wij: het helpen van de drukker bij het binden (nieten); het omspoelen van de clichébak (een uitvinding van Gerard); het korrigeren van het druksel en het doorbladeren van de nummers afzonderlijk op fouten, een tijdrovend karweitje. Bij voorkeur echter zaten wij bij de drukker in de tuin, rustig ons sigaartje rokend en in stilte onze klasgenoten herdenkend die zich nu onledig hielden met kleine woordenboekjes onder de bank. Gerard en ik schepten er daarnaast een verfijnd genoegen in de uren wiskunde door te brengen met het verzendklaar maken van de nummers voor donateurs en oudleerlingen/abonnees, 37 in totaal, hetgeen ons met z'n tweeën een middag kostte. Nooit kwam iemand op het idee ons te kontroleren, of ons te betrappen wanneer wij ons in het VVB (Vaderdes-Vaderlandsbond)-lokaal bezig hielden met het prijsvoetballen met door de school gewonnen bekers.

In onze tijd kwam de Ladder eens per maand uit, een gebeurtenis die door de wat oudere, maar ja, natuurlijk ook onmondige schoolbevolking met spanning tegemoet gezien werd. Hoe zou het aflopen met het geschil Stalin-Tito? Waarom swingde Brubeck niet? Swingde hij toch

als de pest? Hoe zakte de maan achter de juffrouw met schoothond in mijn associatieve proza? Waarom ging Nederland niet naar de Olympische spelen in Melbourne? Nou?! Vragen, en alle antwoorden. Maar 's avonds. Op mijn zolderkamer in de stilte. Harder werkend dan de leraren in hun meest opwindende dromen voor mogelijk hielden. Waaraan? Het ligt in mappen die ik zie wanneer ik in het weekend thuiskom. Die ik ook niet meer wil inkijken en niet wil vernietigen, omdat dat werk van jaren, uiteindelijk neergelegd in een roman en vernietigende tot uitzonderlijk veelbelovende kritieken in geen kachel past, niet kan verbranden. Omdat er over het gebied van anekdotes een nog niet geordende chaos reikt waaruit een mens ontstond, moest ontstaan.

Daarom keer ik tot je terug Kevelkin.

Wanneer wij dralen, komt zij naar ons toe en vermaant ons met zachte stem te gaan zitten.

- Johan, zegt ze, met mijn werk in haar hand, Johan, en ik begrijp dat het weer niets mag zijn. Zij legt het opstel voor mij neer. Het cijfer weet ik op dat moment. De meesten staren gedachteloos voor zich uit, alleen mijn buurman kijkt op mijn blaadjes.

- Johan, ik heb hier lang over nagedacht en ik heb erover gesproken met enkele kollega's. Het lijkt mij het beste dat je hiermee ophoudt.

- Ophouden, juffrouw?

- Het lijkt mij voor je toekomstige eksamen het beste.

En Johan, ook verder.

Op die momenten kan niemand mij tegenhouden. Er is geen terugweg. Maar zij heeft alle macht.

- Alsjeblieft, alsjeblieft, zegt Kevelkin op de maandagmorgen. Volgend jaar gaat het erom. En ik kan niet bij de professor komen met zo'n smerig geschreven opstel. Je maakt het over en levert het woensdag in. Het cijfer is trouwens een drie. Je moet niet denken dat je kan schrijven. Ik heb het de konrektor laten lezen en hij begrijpt het ook niet. Kom, kom, kan je nu werkelijk niet iets gewoons schrijven?

- Dit is gewoon, juffrouw.

- Geloof je niet dat ik dat beter kan bepalen?

- Misschien is de bedoeling onduidelijk, juffrouw. Maar ik hoef toch niet alles te verklaren? (trut).

- Kom eens bij mij thuis, zegt ze.

- Aha, fluistert mijn achterbuurman.

Ik draai mij een kwartslag om. Kevelkin neemt een ander opstel ter hand.

- Zeg, fluistert de jongen, weet jij dat er in Nederland geen vrouwtjesolifanten zijn?

- O nee?

In de middenrij zit Jeannet weer met haar benen te wapperen.

- Mannetjesolifanten hebben een slurf.

Ik kijk naar de opstelonderwerpen op het bord: Een avondje uit met mijn vriendje (aardig onderwerp). Ont-

wikkelingswerk in de tot ontwikkeling komende onderontwikkelde gebieden. Mijn eerste goede/slechte daad.

Drie-M.M.S. schat ik. Een meisje kwam op gymnastiek met lipstickcirkels rond haar borstjes en een vertikale streep over haar buik, eindigend in een pijl.

- Hé, aftrekker, die olifanten.

Kevelkin gluurt even. Na de dikhuiden zal ze wel aan komen stampen. In ieder geval waarborgt dat de kontinuïteit.

- Wat is er met dat beest? (Kevelkin met haar bruine hond in de tuin. Niemand in de buurt.)

- Vrouwtjesolifanten hebben geen slurf. Die hebben een gat in hun voorhoofd.

Mijn buurman schiet in de lach.

- Die doen het dubbel, zeurt de jongen, dubbele inkomsten.

- Johan, wat waren vaganten?

Vagari, denk ik, verdomme, vagina, hoeren? Te gewaagd.

- Zwervers, fluistert iemand in de rij.

- O, zwervers, juffrouw.

- Zij zwierven, maar als wat?

- Voor mij waren het zwervers, juffrouw.

De klas lacht. Kevelkin staart recht voor zich uit.

- Zeg het nog eens, vraagt ze.

- Temeiers, fluistert mijn achterbuurman.

- Nou ja, probeer ik. Mannen die met -

- Met?

Ze lijkt te verstijven. Gezichtsbedrog. Zij krabt even aan haar gezicht. Ik word onrustig. Waar broedt zij op?

- In welke tijd, Johan?

- Middeleeuwen, juffrouw. Dat is duidelijk. Daar had ze het drie lessen geleden over. De laatste twee kan ik mij niet zo bijster goed herinneren. Maar Kevelkin is lang van stof.

- Studenten, van plaats naar plaats, fluistert mijn buurman.

- Zwervende Studenten, juffrouw. Deze jongens zwierven van plaats tot plaats. Het waren moeilijke tijden. Onderweg moesten zij hun kost zien op te halen. Al zwervend. Van studeren kwam op die tochten niet veel juffrouw. Een harde struggle for life. Van vagari, zwerven. Tegenwoordig hebben studenten het gemakkelijker. (toegift).

- Dat betwijfel ik in jouw geval, Johan.

- Ik bezit geen zwerversnatuur, juffrouw.

Kevelkin schuift de opstellen opzij en kijkt wazig voor zich uit, zo lijkt het. In werkelijkheid denkt zij na over haar woorden. Haar lippen maken onhoorbare bewegingen. Ik kijk om mij heen, op de achterste bank zitten Onno en Henk te pokeren. Margareta schrijft Plato over; Alfred, Jaap en Harry slapen vredig. Maar Mathilde is wakker, Mathilde is altijd wakker, wachtend op het moment dat zij één van haar stompzinnige vragen kan afvuren, zo stompzinnig, dat zelfs de leraren het niet leuk meer vinden. Want het nare is dat zij die vragen

meent. Het zijn háár vragen; ze speelt ook heel mooi piano volgens de verhalen, maar ik heb nooit willen luisteren. Ik ben tenslotte geen kunstsnob. Zelfs niet op de schoolavonden. Dan ben ik trouwens niet in staat.

- Wij gaan het vandaag over iets heel anders hebben, zegt Kevelkin. En wel over Henriëtte Roland Holst. Zoals jullie weten, was Jetje met Gorter - Weet jij dat, Mathilde?

- Nee juffrouw. Ik wilde alleen maar vragen of U die vaganten nog even wilde dikteren.

- Maar Mathilde, dan kan je toch zelf wel?

- Ik heb niet geluisterd juffrouw. Ze zaten me hier af te leiden.

- Je moet je nooit af laten leiden, Mathilde.

Nee, denk ik, dat heb jij je ook nooit laten doen. En daarom zit je me hier te vervelen. Ik sluit mijn ogen om in slaap te komen. Buiten houdt het zonlicht op bij de fietsenstalling die zich langs de klassen aan de achterkant van het gebouw uitstrekt. Soms spelen eekhoorns in de bomen. Ik probeer aan iets anders te denken, maar al hoor ik haar woorden niet meer, haar stem gonst door mij heen en houdt mij klaar wakker. Ik geef de moed niet op. Morgenochtend weer naar Wilkes (Engels), haar vriendin. Wat een leven. Samen lopen ze door het dorp of slenteren in stilte door hun tuin, tussen de zwammen. Ze zijn daar alleen en lachen naar hartelust om ons, de jongens van de toekomst. Maar horen ze de bel gaan, dan rennen ze naar binnen, pakken hun boeken, gaan

klaarzitten als waarzegsters, turend in hun bol. Wie bij hen binnenkomt is vol problemen; anders blijf je weg.

Ze wrijven zich in hun handen: hier kunnen ze van dienst zijn, hier zullen ze helpen. Tot zij ontdekken dat hun slachtoffers uitgaan, feestvieren, hun huiswerk laten liggen voor een ogenblik, en zij verwijzen hun pas verworven liefsten naar de kelders van hun speldeprikken en bitse lachjes, als je toch weer goede maatjes met ze probeert te worden om een voldoende. Wat kan het ze schelen, als we maar: Plato niet misverstaan, Chopin naar waarde schatten, Toneel bezoeken (film is minderwaardig), de literatuur een hoed opzetten en een klamme hand toesteken, goede morgen. Dood gaan, bijna alwetend.

- Kom na de les maar bij me, Mathilde.

- Graag juffrouw, dan kunnen wij eens rustig praten. Het is hier zo rumoerig. (Ze liegt.)

- Gadverdamme, twee potten bij elkaar, zegt mijn buurman met diepe afschuw.

Kevelkin vervolgt haar les. Er wordt breed uitgewijd over de Verdiensten van Jetje en Truitje en Jany. We zijn hier tenslotte onder elkaar, toffe jongens, gelikte meiden: noem me maar bij mijn voornaam juffrouw, ik vind dat een hele eer, ook als U mij nog eens schrijft, als U nog eens een leuk jeugdig talentje voor mij hebt, schrijft U gerust. Ik sta altijd klaar; nee, nee, ik kan met uw talentje even beter alleen gelaten worden. Dat is tenslotte het hoogste! Dat is poëzie! De poëzie! En het

proza, natuurlijk.

Eindelijk gaat de bel. Ik sta rustig op uit mijn bank en pak mijn tas. Wanneer ik als laatste langs haar heen naar buiten wil gaan, pakt zij mij bij mijn arm.

- Wacht even, Johan. Luister eens. Als je nu helder en duidelijk opschrijft wat je met dat opstel bedoeld hebt, dan geef ik je alsnog een cijfer en vergeten we het vorige. Afgesproken?

- Graag juffrouw, zeg ik, maar het is jammer dat U mijn opstel niet hebt begrepen, ik begrijp het niet.

- Het is volslagen wartaal, Johan. Je kúnt daar niet mee aankomen op het eksamen.

- Maar los van het eksamen, juffrouw.

- Los van het eksamen, Johan? Het is niets, niets, niets. Probeer maar eens wat anders. Maar ik weet werkelijk niet of je talent hebt. Ik betwijfel het, Johan, ik betwijfel het.

- Dat is jammer, juffrouw. Ik zal het opstel maken. Dag juffrouw.

Buiten staat Jaap op me te wachten. Kloten, deklerekloten, roep ik, moet je horen, verdomme. Maar ook Jaap vindt dat ik geen talent heb. Het kan hem niet schelen. Als hij zijn huiswerk komt overschrijven, luistert hij geduldig naar mijn voordracht. Hij lacht en slaat mij op mijn schouders. Wat wil je nou verwachten bij dat mens, roept hij lachend, die ongetrouwde wijven, allemaal hetzelfde! Hij heeft mooi praten. Ik bijt me op mijn lippen. Als dat doorgaat met die cijfers blijf ik nog zitten

ook. Wie moet ik vinden om mijn werk te beoordelen? Sinds Gerard weg is, sinds hij me een brief schreef waarin hij me van plagiaat beschuldigde in mijn gedichten, heb ik niemand meer. Maar over één of twee jaar kan ik naar de stad. Ik moet eksamen doen, zeg ik dof, maar Jaap lacht opnieuw en zegt dat we allebei zullen zakken, dat is zeker. Hij roept mij toe moed te houden, eens zullen ze mij waarderen, hoe is het tenslotte met genieën nietwaar? Ik knik, als ik thuis kom kan ik nog eens aan dat opstel gaan beginnen. Opschrijven wat ik bedoel. Ik begin diep na te denken over wat ik precies bedoelde. Het moet exact zijn.

Er is een brief gekomen. Een jeugdvereniging voor poëzie en proza in de Nederlanden nodigt mij uit voor een landdag. Bovendien is er gelegenheid gedichten in te zenden. Ik besluit dat laatste meteen te doen. Maar eerst het opstel, en de vertalingen, ik moet ook nog een stukje lezen. Mijn stemming zakt tot het dieptepunt, Jaap kan tenminste nog naar Angélique als hij de pest in heeft. Maar ik vind meer distels op mijn pad dan vrouwen. Ik ga naar boven om mijn boeken uit te pakken en nog op de eerste tree weet ik dat het geen boeken zullen worden, geen schriften met vertalingen. Ik vecht ertegen, het gaat mis, zo gaat het zeker mis, ik moet naar Amsterdam, weg uit deze omgeving.

Bovengekomen weet ik zeker dat ik verloren heb. Verloren? Natuurlijk, vergeleken bij de overgang is alles verlies. Ik pak mijn bloknoot en denk na. Opschrijven

waarover ik geschreven heb? Dat was maar een opstel, een verhaal weliswaar, een heilige op een onbewoond eiland waar hij de stilte, de vergetelheid en de eindeloze lethargie vond, maar een opstel. Ik zal eens een roman moeten schrijven. Wat ik tot nu toe heb gedaan is niets, is uitschot, waardeloos, goed voor de vuilnisman, nee, het zal anders worden. Wat zal ik doen, ik zet mijn pen op papier en begin te schrijven. Ik moet eerst nadenken, maar ik schrijf, ik ben bezig, nu valt alles weg, ik ben volkomen leeg, en wat zijn weg zoekt naar buiten, of zich binnendringt bij mij, is een ander verhaal, waarin staat, dat ik Kathie mis, maar ik mis haar niet meer, waarin ook staat van Kevelkin, de haat, de afschuw, de genoegdoening die ik zal eisen, maar zij is zo ver van mij dat ik haar niet zou horen, stond zij naast mij.

Na het avondeten belt Jaap mij naar beneden.

- Johan, zeg ik in de telefoon, die mijn broertje behulpzaam voor mij ophoudt.
- Zeg Johan, verzin maar iets, maar als de donder naar mijn huis komen.
- Wat is er dan? vraag ik zacht, ik kan zijn opwinding horen, er is iets aan de hand en als er iets aan de hand is, moet ik een reden verzinnen om weg te gaan. Gelukkig woont hij drie minuten van mij af.
- We hebben iets verdomd leuks gehoord, roept Jaap. Bij Kevelkin thuis is een feestje.
- Ik ben niet uitgenodigd, zeg ik, terwijl het gebeurde

van vanmiddag weer in mijn herinnering naar voren schiet. Ik klem mijn hand om de hoorn.

- Je moet binnen tien minuten bij mij zijn als je mee wilt.
- En als dat kreng me ziet?
- Dan naai je d'r in de tuinschuur!
- Je ouders zijn zeker niet thuis?
- Nee, hoezo?
- We gaan toch niet alleen? Ik zal Hans wel bellen.
- Hans is al hier. Jij bent de laatste.
- Godsamme, hoeveel zijn er dan wel?
- Onno nog.
- Júllie hadden verdomme - Ik zie mijn vader de kamer uitkomen en slik de rest over de opstelbecijfering in.
- Wat? roept Jaap. Jongens hou je kop even. Wat? Wat is er Johan?
- Niets. Ik kom eraan.
- Het zal laat worden.
- Het is het beste dat wij die vertaling dan maar samen maken, zeg ik, ik heb er weinig zin in. Nou ja. Het zal wel laat worden. En ik wilde net vroeg naar bed.
- Ga je naar Jaap, vraagt mijn vader.

Als ik bij Jaap kom, laten Hans en Onno weten dat hun huiswerk nog niet af is. Hans is vrij wanhopig, het huiswerk hindert hem bij het biljarten. Ik vraag of Angélique niet mee moet. Nee, zegt Jaap, zij vertaalt Homerus. Na bij dit voordeel van de liefde even stilgestaan te

hebben, haalt hij een fles uit de kelder. Wij kunnen niet te veel krijgen, en nemen om de beurt een slok.

- Ja broeders, zegt Jaap tenslotte, dit wordt heel iets anders dan het schrijven van opstellen of rotgedichten. Wij zullen onze vriendinnen nu eens in hun bol opzoeken.

- Moet dat nou, moet dat nou, sust Onno, een jeugdlid van de VVD.

Wij trekken onze jassen aan.

- Het zal wel geen tuinfeest zijn, zegt Hans.

Het is inderdaad kouder dan vorige avonden. Gelukkig is er geen maan. Wij fietsen langs La Spezia en ik kijk onwillekeurig naar boven. Meestal waren het avonden als deze, vroeger; koud, niet al te koud, gelukkig duister, weinig mensen op straat. Maar nu mag iedereen ons zien.

- Wij moeten onze fietsen in een andere laan zetten, roept Jaap, maar niet te ver. Je weet nooit wat er gebeurt. Ik denk niet dat ze op ons bezoek gesteld zullen zijn.

- Waarom gaan we eigenlijk naar Kevelkin? Er zal daar wel meer iemand jarig zijn. (Nadenken is funest. Wat is nu niet funest?)

- Er is niemand jarig. Het is een reünie.

In een zijlaan, dichtbij haar huis, zetten wij onze fietsen tegen een tuinhek. Twee aan twee lopen wij door de donkere laan naar haar huis. Het is stil, ik verwacht ook niet anders, waarschijnlijk geeft Wilkes nu een recital.

Om haar heen de meest belovenden van de oudleerlingen; Pieter die bij de radio kwam, en Vincent, een razend intelligente jongen, die elke vrije middag naar de stad gaat om daar het vertrek en de aankomst van trams op de verschillende haltes gade te slaan; Martha, die medicijnen studeert en tienen voor haar talen had, de uitslovers en uitblinkers knus bijeen om hun lichtende voorbeelden. Ik voel mij onprettig, ik bijt op mijn nagels en vraag Jaap om een sigaret. Een pijnlijke spanning ontstaat bij het bek. Wie zal de eerste zijn?

- Jij, zegt Jaap met een knikje naar mij, jij kent haar het beste.

- Het is jouw plan.

Een auto komt de laan inrijden met volle lichten en mindert snelheid bij het huis. Wij lopen door, haastig, maar de indruk van een vlucht vermijdend. De auto draait naar het hek toe. Een vrouw stapt uit om het te openen. Martha, fluistert Jaap, die indertijd op haar verliefd was. Als de auto het hek is binnengereden en de bestuurder de lichten heeft gedoofd, gaan wij terug en verstoppen ons in de tuin naast die van Kevelkin. De bestuurder, een lange, magere jongen met een bril loopt naar de deur. Wij wachten, spoedig wordt de deur geopend en staan Kevelkin en Wilkes in de deuropening.

- O, wat gezellig! Dag Martha, dag Willem! Kom gauw binnen voordat jullie kou vatten. Jullie zijn de laatsten!

Voorzichtig sluit de jongen de deur achter zich. Wat

nu te doen?

- Ik vind er niets aan, waagt Onno te zeggen.

- Geen gedonder, meekomen. Jaap zoekt reeds naar een opening in de heg. Aan het einde ervan, vlakbij de garage, zijn de struiken minder dicht.

De tuin van Kevelkin is woest begroeid. Heesters en struiken springen tevoorschijn uit het hoge, ongemaaide gras. Ieder ogenblik kan iemand van ons struikelen. Gedeelten van boomwortels groeien boven de grond en maken het voortgaan levensgevaarlijk voor insluipers. Tenslotte zal de gek die dit geplant heeft, zelf naar ons toekomen en ons verjagen uit zijn domein. De aanblik van deze tuinchaos in de duisternis is het gezicht op de onderwereld waarin niemand meer gelooft. Ik huiver. Het huis, vlakbij - maar welk een ruimte Scheidt ons! - is omhooggekomen, of zijn wij gedaald? Op de benedenverdieping branden de lampen.

- Rustig, zegt Jaap, het is geen tuinfeest, we gaan eens kijken wat ze uitspoken.

Mijn ogen op de grond gericht volg ik hem langzaam. Ik zie zijn silhouet tegen het licht. Dan is hij plotseling verdwenen. Ik duik ineen, maar loos alarm, geen geluiden, geen gestalten achter de ramen. Waar is Jaap? Ik fluister zijn naam. Iemand sist om stilte, meer naar links. Ik schuil achter een bosje en zoek naar de jongens. Ik hoor noch zie iemand. Ik besluit dan maar alleen verder te gaan. Nog eenmaal kijk ik om mij heen. Links voor mij beweegt iemand zich een ogenblik. Dan wordt

het weer rustig en het onheilspellende gevoel bekruipt mij dat ik hen kwijt zal raken. Maar dat is onzin! Ik hoef tenslotte alleen maar even de tuin uit te rennen. De lichten aan de zijkant van het huis zijn gedoofd. Maar dat is het niet. Ik wil mijn vrienden vinden. Ik wil niet alleen naar het huis gaan. Het is een nieuw gevoel, ik herinner mij vroeger nooit bang geweest te zijn in situaties als deze. Wat is er veranderd met mij.

Waarom ben ik hier?

Op het ogenblik dat ik besluit alleen verder te gaan, hoor ik een deur openen. Ik gluur langs het bosje en zie twee schimmen, waarvan één, de kleinste, de deur sluit. Ik schrik, Kevelkin denk ik, ik weet het niet zeker, dan hoor ik ook een stem, veraf nog, maar naderend. Ik zit op mijn hurken, gereed er vandoor te gaan. Waar zijn de anderen, misschien worden zij ontdekt. Ik luister en de stem is opgehouden, een ander begint te spreken, ik hoor het nu duidelijk, bijna kan ik ze verstaan. Dan zie ik Wilkes en de konrektor recht op mij afkomen, als ik goed luister kan ik horen wat ze zeggen. Zij naderen het bosje, vlakbij zijn ze gekomen, ze gaan langs, ik duik ineen, durf niet te kijken, ik ben doodsbenauwd. Langzaam richt ik mijn hoofd op en kijk achterom. Een stukje achter mij houden zij stil.

- Wij kunnen hier even gaan zitten, hoor ik Wilkes. Het is nog minder koud dan ik dacht.

Behoedzaam maar snel sluip ik naar het volgende bosje. Daarachter moet een bank staan of iets dergelijks.

Voorzichtiger nog dan zoëven buig ik mij opzij om te zien wat ze uitvoeren. Ik grinnik even, maar durf niet naar het laatste bosje voor de bank te gaan. Kruipend zou het mogelijk zijn, maar ik wil mijn kleren niet smerig maken, dat zou argwaan wekken. Ik krijg het koud, ze kan de pest krijgen met haar aangename temperatuur. Maar ja, ze is iets steviger gebouwd dan ik. Waar zouden de anderen zijn? Ik zie haar hoofd bewegen.

- Het zal de eerstvolgende tijd wel wat drukker worden met de eindeksamens Ubbo.

- Ik moet kalmer aan van de dokter.

- O Ubbo, ik ben toch zó benieuwd welke professoren er komen! Weet je nog wel, die jezuïet van vorig jaar? En toch zo heel gewoon hè, op een protestantse school. Hij hield zo van Erasmus. Ik zei: Professor, we zijn allebei nog Humanisten. En dat vond hij zó leuk. Hij is met me naar huis geweest, nou ja, je begrijpt wel.

- Ik wil dit liever niet begrijpen, Elsje.

- O, maar dát niet, Ubbo! Zo zijn jullie gereformeerden nou altijd!

- Zoiets zeg je niet tegen je meerdere, zegt de konrektor. Zijn hoofd nadert dat van zijn partner.

- Elsje?

- Ubbo. Ik heb te veel ouzo gedronken. Ik zie het een beetje draaien. Wat een romantische avond. Ach, alles draait Ubbo.

- Laat het draaien.

- Ubbo wat ben je somber.

- Ik voel pijn, Elsje, een stekende pijn. Het is mijn hart, misschien mijn geweten tegenover mijn echtgenote. Bovendien, ik ben diaken. Ik zou er altijd spijt van hebben.

- Ik begrijp je niet, Ubbo.

Ik grinnik in stilte. Nu zal je het hebben. Zoiets heb ik altijd willen meemaken, hoe zullen ze het doen, hebben ze zoveel moed, wat weet ik van ze, ik, de leerling, en wat voor leerling (van wat voor leraren) denk ik, ik zie scherp toe, ik mag mij niets laten ontgaan. Snel kijk ik om mij heen, Jaap, Hans, Onno, nergens. Zo ben ik de enige, de man met het verhaal, drommen mensen zullen mij aan de lippen hangen wanneer ik ze vertel - reeds dit vertel, dit is al onbetaalbaar, ik word vrolijk, dit zal het grootste verhaal worden, gelardeerd met mijn kanttekeningen!: toen nam zij hem eventjes geroutineerd te grazen, onvoorstelbaar. Dit had niemand voor mogelijk gehouden. Rats, jurk omhoog, boem, knal, een enorm lawaai dat horen en zien je verging, nee, ik geloof dat hij beter het verkeer kan regelen, maar zorgen over mijn eindeksamen heb ik natuurlijk niet meer. Eventjes aanbellen, binnenkomen, kopje thee drinken, lachertje, grapje, komplimentje, vleiende opmerking over kapaciteiten konrektor, koekje indopen, vrouwelijk sarkasme van humanistische lerares over gereformeerde konrektor aanhoren, slokje nemen, nog een klontje - RATS, klets, o heaven, you dirty minded chick met de bakkebaarden, I'll suck you in the powder basket, fuck you, en graag een negen voor Plato, stukje van tevoren zeggen.

Jaap, Hans, Onno nergens en noch Wilkes, noch de konrektor spreekt. Ademloos luister ik toe of ik iets van geritsel hoor, een klein verlegen zuchtje (van de konrektor, ik twijfel niet meer).

- Je moet gelukkig zijn, Ubbo, zegt Wilkes na een lange tijd.

Het achterhoofd van de konrektor, en Wilkes en profile, het knoetje los geraakt, maar dat voltrekt zich ook op school. Wat een afgang.

- Ik ben niet gelukkig, Elsje. Hoe kan je dat insinueren! Ja, zo noem ik dat, als één het moest weten ben jij dat.

- Nee, Ubbo, ik, hoezo, ik, waarom ben ik, ik ben alleenstaand, ik moet eksamen afnemen.

- Ik kan toch niet vragen of je met me meegaat.

- Wie zou me tegenhouden?

- Kevelkin?

- Maartje - misschien. (Veel zachter, beiden zitten zij onbeweeglijk; dat ik dit mag meemaken, hoeveel maakt dit niet goed, wie droomt niet van een situatie als deze? Ik, ik droom van situaties als deze, maar ik beleef ze ook, als enige. Tegelijk denk ik aan Bettie met wie ik overmorgen uitga. Als dat eens wat mocht worden, verdomme, daar gaat het om mezelf, ik kan hier vrolijk blijven zitten en luisteren, maar ik ben geen knijser, knijsers sluipen langs spoorbanen en vermoorden meisjes als ze zich niet kunnen inhouden, verdomme, mensen als Wilkes, ik zou me altijd kunnen inhouden, ik ging over-

geven; het onvolmaakte stoot mij af, ouderdom maakt mij ziek, ik ben bang voor dit eindpunt, waarom zou ik niet veel eerder iets maken, doen, trouwen, samenwonen, naaien alleen maar, gelukkig worden, waarom zou ik geen boek publiceren, geen auto kopen, ik ben bijna achttien, en Françoise Sagan, zulke rotboekjes heb ik nog nooit gelezen, dat doe ik even beter, ik ben oud genoeg; want is het niet zo geworden dat jeugd niet langer uitzonderlijk is, wil ik op mijn negentiende nog in een auto rijden, dan moet ik opschieten. Met Bettie naar Spanje, tentje, samen slapen, en nooit meer hoeven kijken naar de ogen van verlepte wijven. De struiken ritselen. Ik ben afgedwaald. Zal iemand van mijn vrienden daar zijn? Ik kom tot mijzelf, ik moet voorzichtig zijn, vooral nu, als dit verkeerd gaat kan ik mij wel ophangen.)

- Ik ben een man, Elsje. The passions of a man.
- Houd jij het nu maar bij de Matthaeus Passion, Ubbo. Waarom begin je opeens in het Engels? Je maakt heus wel indruk. Maar begrijp mijn toestand.
- En de mijne.
- De jouwe is eenvoudig: jij bent getrouwd. Ik niet.
- Dan is jouw toestand eenvoudig. Jij bent niet getrouwd.
- Maar wie ben ik verantwoording schuldig?
- Aan niemand.
- Aan jouw vrouw.
- Die heb je vier keer ontmoet.

- Meer, Ubbo.

- Je bent één keer op visite geweest.

- Goed. Dus niet aan jouw vrouw. Ik ben bang, Ubbo.

- Ik begrijp je.

- Ik laat alles aan jou over. Ik heb een blind vertrouwen in je. Ik ben vreselijk bang, Ubbo. Ik sluit mijn ogen. Ik wil niets meer zien, Ubbo. Begrijp je wat dit betekent? Ik ben tweeënvijftig. Ik heb nog nooit iets gedaan. Ik ben doodsbang. Ik zal je in alles vertrouwen, maar je moet voorzichtig zijn, konsideratie hebben. Ubbo. Ik ben geen twintig meer. Ik wacht af. Alleen een man kan dit. Je moet vertrouwen hebben, in mij, in jezelf. Ik begrijp alles, al die jaren. Je gaat niet weg, Ubbo. Niemand mist ons. Wat ga je doen, Ubbo? Blijf je niet? Moet je even weg? Je komt terug. Ik wacht wel even. Ik heb liever dat je blijft. Niet weggaan. Ubbo. Je hebt toch niet gelogen. Ik zal alles aan je vrouw zeggen. Je zal ervan lusten. Je karrière, kom terug, kom bij mij. Niet weggaan. Ik bel haar op. Kom hier! Schoft!

De konrektor loopt met grote stappen naar het huis toe. Ik ben er zeker van dat ze nog wel even zal blijven zitten, dus keer ik mij om en sluip langzaam van haar weg. Het is half-tien, ik wil nog even naar binnen kijken. Wat moet ik hier van denken? Wat is dit voor samenloop van omstandigheden, een vreemde waanzin die mij in zijn greep houdt, waaruit ik niet meer los kan komen tot iemand de kring doorbreekt, een postbode bijvoorbeeld of een slagersknecht. Maar ik bedenk, dat

daar geen kans op is, laat ik niet nadenken: overal schuilen adders, laat ik niet bang worden, laat *mij* niet bang worden. Ik ga verder, gebukt sluip ik naar het huis toe: laat niemand mij zien, ik ben een indringer, een vreemdeling, gek, zoals ik ook op school een gek ben, vanzelfsprekend een opzienbarende gek, een briljante gek voor mijn part (er is niemand op de hele school en ver daarbuiten die mij overtreft in geestigheid, het teken van de gekken, de ware getekenden: die met het teken) maar een vreemdeling die door het schoolgebouw sluipt, in klassen rondloert, terloops de lessen saboteert van de vijand, mijn vijand, de geestloze, rustzoekende, talentloze, mijn leraar. Het doet er niet toe wie ik zelf ben, ik zal altijd gelijk houden, ik ben dichter, in de aanval, vreemdeling, gek, dichter, ik sluip naar het huis, dichterbij, kan ik de stemmen horen? Weer luister ik. Ik vloek in mijzelf, ik wil naar huis, maar ook als ik naar huis ga, word ik niet rustig, ik wil alleen zijn, ik ben alleen, maar ook als ik alleen ben, word ik nooit meer rustig, vreemdeling, stoethaspel, dichter, die blijft zitten misschien.

Ik klim het stenen trapje op naar het platform voor de keukendeur. De bouw van dit huis wijkt niet merkbaar van het onze af. Ik zal via de keuken in de gang moeten komen. Daar kan ik mij verstoppen, er staat wel een borstbeeld, tenminste ik herinner mij zoiets, borstbeeld op sokkel in het huis van de geleerde vrouwen. Waarom ga ik niet terug? Ervoor zorgend uit het licht te blij-

ven gluur ik onder het iets te korte gordijn naar binnen. Daar staat Kevelkin te praten met een meisje. Niet te luid, wat ze zeggen is voor mij onverstaanbaar. Plotseling begin ik in mijzelf te lachen, wat heb ik gehad, wat is er toch in godsnaam met mij gebeurd?

Ik ontspan mij. Ik voel pijn in mijn rug van het bukken, ik ben net gek. Ik heb genoeg gezien, ik ben moe, ik wil naar huis, buiten het hek wachten de jongens. Ik houd mijn adem in en slik. In de verte fluit iemand, Jaap? Na enige ogenblikken herhaalt het gefluit zich, het is iets dichterbij gekomen, ‘blijf bij mij heer’, de eerste maten, Jaap natuurlijk, ongeduldig, hij herhaalt het enige malen kort achter elkaar, gevolgd door enig verward gefluit van anderen, ja jongens jullie missie is mislukt, gefaald hebben jullie, maar ik. Ik grinnik, Kevelkin en het meisje zijn nog steeds in de keuken, in godsnaam, waarom wilde ik naar binnen? In de verte het herhaalde fluiten van mijn vrienden, voorzichtig nu, Wilkes in de tuin, niets te vrezen, is de konrektor naar binnen? Geschrokken probeer ik mij te binnen te brengen of hij door de keukendeur is gegaan. Ik kijk snel achterom, duisternis, dan spring ik op, plotseling doodsbang en ren naar het pad toe, de bevrijding lokt, kon ik fluiten dan floot ik, in volle ren, maar ik zie niet hoe uit het duister een figuur opdoemt die ik op het laatste ogenblik probeer te ontwijken, maar die mij bij de schouder grijpt en toesnauwt wat ik hier te zoeken heb, hier, uitgerekend hier, moest ik mijn huiswerk niet maken, had

ik mijn meetkunde al af? Ja meneer, stamel ik, ik heb alles af; onnozel. Maar ben jij hier uitgenodigd? Nee meneer. Ga jij maar mee naar binnen. Wat doe jij in de tuin van je leraressen? Als een dief word ik opgebracht, hij laat mij zelfs los, hij kent mij, ontvluchten is onmogelijk, want overal vindt hij mij terug, hij en de rest van het schoren. Ik kan hem natuurlijk chanteren. Maar voor ik dat besloten kan hebben, duwt hij mij de keuken binnen, en bovendien, ik zou niet durven; Jaap zou dat durven, Onno, maar geen vreemdeling, geen dichter; ik ben gewoon gepakt.

In de gang komen wij Kevelkin tegen.

- Wat heb je dáár nou, vraagt ze verwonderd. Kom je een nieuw opstel brengen, Johan?

- Nee juffrouw.

- Ik heb hem in de tuin opgevangen toen hij hard uit de richting van de keuken kwam rennen, zegt de konrektor een beetje zenuwachtig, want misschien begint hij nu wel te beseffen dat ik hem bespied kan hebben.

- Wat deed jij in mijn tuin, Johan?

- Niets, juffrouw.

- Johan, vanmorgen wist je niet wat vaganten waren. Gisteren heb je me een walgelijke avond bezorgd met je opstel. Wilde je vanavond weer wat proberen?

Ik kijk opzij naar de konrektor. Hij bloost.

- Ik wilde niets doen, zeg ik.

- Je moet het eerst zeggen, dan mag je naar huis. Dat

lijkt mij wel redelijk, zegt Kevelkin met een glimlach. Je wilt toch niet vertellen dat je je hond zocht?

Weer kijk ik naar de konrektor, opnieuw bloost hij en durft mij niet aan te kijken, daarom kijk ik naar hem.

- Hij had geen hond bij zich, zegt de konrektor.
- Wil je het niet zeggen? Kom jongen!
- Er is werkelijk niets, juffrouw. Vertrouwt u mij.
- Waar is Elsje? vraagt Kevelkin.
- In de tuin, juffrouw.

Ik trek mijn zakdoek uit mijn zak en breng hem naar mijn oog.

- In de tuin?

Met een punt van de zakdoek probeer ik een imaginair stofje uit mijn oog te wrijven, stommeling, loslippige kaffer.

- Wij wandelden in de tuin, zegt de konrektor als een geslagen bond; vuile klootzak, per ongeluk, maar je verdiende loon. Bloedzuiger.
- Was jij in de tuin, Johan? Ik wens hier nu het fijne van te weten, in alle details.

Bij ‘details’ kucht de konrektor en kijkt mij even aan. Ik sla onwillekeurig mijn ogen neer, niets bijzonders.

- Goed laten wij naar binnen gaan. Ik zal je als een klein kind behandelen, Johan.

Ongeveer vijftien mensen bevinden zich in de kamer. De meesten ervan zijn mij vaag bekend van vroeger. Ik knik goedenavond, ik moet een vuurrood hoofd hebben, was ik maar buiten. Jaap fluit nu niet meer, hij drinkt

thuis koffie, zich verwonderend waar ik blijf. Misschien denkt hij dat ik hem al eerder gesmeerd ben. Maar nee, hij heeft mijn fiets gevonden. Misschien zit hij in doodsangst dat ik zal vertellen dat we met z'n vieren waren. Maar zal hij ooit vermoeden dat ik gesnapt ben, alles ging zo snel, onmerkbaar bijna voor een buitenstaander.

- Dit is onze jonge dichter, jongens, zegt Kevelkin met een knipoog naar haar gasten. Ik kijk stug voor mij uit, mijn ogen samengeknepen tegen de rook. Enkelen lachen. Iemand schuift een stoel voor mij aan.

- Onze jonge dichter werd dolend in de tuin aangetroffen.

Nu lachen er nog een paar meer.

- Maar hij wil ons niet vertellen waarom hij in mijn tuin wandelde.

- Misschien kan hij daar beter naar de sterren kijken, zegt een spichtig meisje met krulletjes.

- Hij kan beter naar zijn lerares luisteren, meent Kevelkin.

- Lees eens wat voor, heb je je verzamelde werken niet bij je?

Algemeen gelach. Ik zwijg.

- Hij is redakteur van *de Ladder* geweest, zegt Kevelkin, terwijl zij haar korte handjes naar een trommeltje uitstrekt. Overal staan glaasjes, tonic- en colaflesjes op de brede, lage tafel in het midden van de kamer. Aan de wand klassieke prenten en een ingelijst gedicht van een groot vaderlands dichter, lid van de Kulturkammer en

wijnkenner. Ik herken het uit duizenden. Bij wie hangt ook nog meer zo'n kreng? Op school, ik kan er niet opkomen.

- Wil je iets uit je eigen werk horen? Hé, luister eens!

Ik schrik op en kijk in het gezicht van Richard, een vrijgelatene van twee jaar terug, die met een nummer van de Ladder in zijn handen staat, een nummer van mijn jaargang.

- Richard, roept Kevelkin, de laatste lettergreep lang aanhoudend. Laat hem met rust. Hij komt vanzelf wel los. Dat hoop ik voor hém.

Nog meer afleveringen van de Ladder zijn in omloop.

- Hé, moeten jullie horen, roept een meisje dat het allerlaatste nummer te pakken heeft, waar ik part noch deel aan heb.

- Wát een gedicht! Gedenklied bij het 45-jarige bestaan van onze school.

- Passende titel, vindt mijn buurman.

- Even je mond dicht Hendrik. Kevelkin zet haar glas op de tafel en leunt achterover op haar ongemakkelijke hoge stoel.

- Gedenklied. Over de gekamde bergen
zal het lichaam van de zwijger
zuchten - willem
vaart der volkren
voor úw kruis was geen genade
vrouwen wenen aan uw sponde
op úw doodsbed

kent gij geen verweer.

- Dat heb je mooi voorgelezen Anske, zegt Kevelkin. Ja, wat zal ik ervan zeggen. Ik heb liever niet dat ze aan die moderne poëzie doen; maar ach, ik laat het voor zo'n keertje toe.

- Vraagt U het oordeel van de dichter.

- Ik heb het oordeel van de dichter niet nodig.

- Wat vind jij ervan?

Ik haal mijn schouders op. Ik mompel iets over behangers en met poëzie te maken hebben.

- Wat dan wel? vraagt iemand. Tsja.

- De werken van Johan, zegt Kevelkin. De werken van Johan hebben allemaal stuk voor stuk te maken met poëzie. Weet je wat ik zal doen: ik lees jullie zijn meest recente opstel voor. Dan krijgen jullie een indruk. En als het uit is, kun jij naar huis. Wat kwam je in de tuin doen?

Ik schrik me dood, niet voorlezen.

- Ik kwam bier even kijken naar de reünie, zeg ik snel, heus, alleen maar, meer niet.

Maar Kevelkin is onvermurwbaar.

- Je liegt mannetje, zegt ze, je liegt dat het gedrukt staat.

Een van de aanwezigen begint te lachen. Een slimmerd.

- Dat doen dichters toch altijd! roept hij.

Het genie in de bocht. Ik hoop dat hij er uitschiet, recht in de armen van Kevelkin die hem meteen naar bed brengt, met blote benen.

Ze loopt naar een burootje in de hoek van de kamer. Opeens moet ik lachen. Het opstel is thuis. Gerustgesteld wacht ik af.

- Ach wat jammer, zegt ze na een tijdje, nu heeft hij het thuis.

Triomfantelijk glimlach ik de kamer in.

- Maar wacht eens, roept ze, ik heb nog wel een oud opstel. Ahh, dat is nog fraaier. Eens kijken: *De wensdroom en het ontkleden*, hier is het, voorlezen?

- Ja, roept het meisje Martha, met een kleine bios op haar wangen. Ze haakt haar arm vertrouwelijk in die van haar uit de kluiten gegroeide begeleider.

Van alle kanten betuigt men instemming met Kevelkins plan. Dit is de doodsteek, ik voel het. Wist ik veel bij het eerste opstel, ik had haar een jaar niet gehad en bij de vorige leraar kreeg ik vanzelfsprekend altijd het hóógste cijfer. Dat is het verschil.

Kevelkin gaat zitten en strijkt door haar grijze haar dat niet weet hoe een kapper er uitziet (of een andere man die er doorheen blaast). Dan kucht zij en vouwt het stapeltje papieren open. Ik kruis mijn armen voor mijn borst en wacht gelaten af.

- De wensdroom en het ontkleden, leest zij, met sterke nadruk op het eerste, als wil zij de verwerkelijking daarvan nu het misschien nog tijd is trachten te bezweren.

- Ik was nog jong, onervaren, misschien zal dat eerdaags anders worden, als ik loskom uit de banden die mij knellen.

- Nou, nou, een zwaar leven hoor, meent iemand uit het publiek.

- Even luisteren, Dirk, zegt Kevelkin, al zijn we dan niet aan Dante bezig.

- Nee, zeg dat wel.

Mijn buurman trekt met zijn mondhoeken. Hij maakt kleine neusophalerige geluiden zonder snot en veegt met zijn wijsvinger in zijn rechteroog: huilen, wat een mime!

- Ik ga verder. Jullie willen het toch horen? Het wordt nog fraai. En bovendien, jullie moeten dan voor één keer maar eens meewerken aan een, tsja, strafoefening?

- Opvoedkundige les, zegt iemand.

- Stil. Waar waren we.

- Bij die knellende banden!

- Nou dat heb je onthouden zeg!

Ik houd mij afzijdig en kijk slechts nu en dan de kamer rond. Niemand schijnt het wat te kunnen schelen, een immense verveling roeit tegen het gepraat in en nadert de kamerhoeken. Een meisje rechts van mij gaapt stiekem achter haar band, in deze omgeving een kompliment. De deur gaat open en Wilkes komt binnen met rood omrande ogen. Heeft zij de konrektor opnieuw gesproken? Hij is niet in de kamer. Is hij met ons mee naar binnen gegaan, ik weet het niet zeker, ik kan het mij niet herinneren. Hoewel deze zitting eveneens voor Wilkes een feest moet zijn, het gebeurt tenslotte niet elke dag dat ze mij zo te grazen kunnen nemen, zegt ze me niet eens gedag op haar bekende vriendelijke wijze, de

vriendelijkheid van het venijn. Ze ziet me niet eens geloof ik. Met bolle ogen voor zich uit kijkend, gaat zij zitten, links van Kevelkin, een beetje achteraf naast een kleine gezette jongen met een vest. De aandacht is afgeleid, maar Kevelkin keurt haar vriendin geen blik waardig en wil doorzetten. Na nog enkele aansporingen heeft zij de orde hersteld. Continuez.

- Ik was nog jong, onervaren, misschien zal dat eerdaags anders worden, als ik loskom uit de banden die mij knellen. Ik zal een hoed kopen -

- Ach jongen, dat staat jou niet met je smalle koppie!

Zelfs Wilkes lacht een ogenblik, doch Kevelkin kijkt verstoord op.

- Misschien een wandelstok, ik zal op weg gaan om nieuwe landen te ontdekken, andere vrouwen te ontmoeten -

- Nou dat slaat op U, juffrouw, roept plotseling de jongen met het vest, zich op de dijen kletsend van voyeurspret.

- Te ontmoeten Bertus, ik ga verder, nieuwe onbetreden paden te gaan en de zee te bereiken, die grote oneindige, met zijn kusten waaraan geen vertier, want er is weinig zonlicht, zelfs niet in de zomer, ook op de stranden heerst droefheid.

- Dat is toch je reinste waanzin, merkt een meisje op.

- Daar zal ik alleen zijn en wachten tot de stilte mij opneemt, wegvoert, doordringt, deel van zichzelf maakt. Muren staan op instorten, steden vergaan, mensen ster-

ven als ratten, het is kortdag, de duisternis reikt naar de aarde, verstikkende benauwdheid en dorst, het water ondrinkbaar, terwijl ik - deel van de stilte - daarboven drijf, ik ben opgenomen, niemand bindt mij. Maar op het ogenblik dat ik denk als enige de bron bereikt te hebben, val ik terug. Mijn krachten zijn verbruikt, ik ben slechts een mens en moet leven, diep in kommer en pijnen: stad waar ik woonde, laat mij niet vergaan.

Tot mijn genoegen kan ik konstateren dat de toehoorders nu verbazend rustig zijn geworden. Met open mond staren ze naar Kevelkin, die een rood opgezwollen gezicht heeft gekregen, zwaar zucht, met een woedend gebaar het blad omslaat, haar neus ophaalt en voorhoofd fronst, precies zoals zij dat op school deed toen ze dit gedeelte voorlas. Aan de rest is ze niet toegekomen, overmand door ontroering. Ze maakt vorderingen.

- Boven dit gedeelte stond Intro, zegt Kevelkin, we krijgen nu deel één.

- Proost, juffrouw, zegt de jongen met het vest. Hij heft zijn sherryglas. Proost, dichter. Maar ik kan niet terugtoosten, ik heb niets.

- Wat vinden jullie tussen twee haakjes bier nu van? vraagt Kevelkin, iets minder rood al.

- Erg leuk, juffrouw, gaat U alstublieft verder, roept Martha.

Ik kijk haar dankbaar aan. Maar zij steekt haar tong uit naar Kevelkin, die op haar beurt een vettig knipoogje teruggeeft. Ik won dat ik naar huis kon.

- Heeft U er bezwaar tegen als ik vast naar huis ga, vraag ik zo beleefd mogelijk, hoewel ik inwendig kook, U kunt het zonder mij ook wel af, zie ik.

- Nee Johan, jij blijft luisteren. Allicht steek je hier nog wat van op.

Mijn vuisten gebald, ik ben geen sadist, maar het liefst vloog ik haar naar haar strot; haar vuile nek blauw knijpen, haar glimlachende ogen uitsteken.

- Ik ben ervan op de hoogte dat je de inhoud kent. Hoewel ik betwijfel Johan of je het zelf snapt. Ik lees verder. Deel Eén. Ja, jullie willen toch wel verder luisteren?

- Natuurlijk, juffrouw, roept de meute.

- Deel Eén. Ik herinner mij soms dat het oorlog was. Af en toe zag ik een pantserwagen voor de school op de hoek tegenover mijn huis. Ook liepen er Duitsers langs, wanneer ik met mijn moeder in het trapportaal stond. ‘Ah, kleiner Bube!’ ende deur werd gesloten. Ik heb een keer uit staan kijken naar vliegtuigen met blikken biskwie, jongens hadden later van die blikken een vlot gemaakt, waarop ze door de ringvaart peddelden. Met de bevrijding was het feest, lampions in de straten, een hossende menigte, in de avond, het was donker. Maar overal licht. (God wat een chaos Johan, dit is toch geen opstel, kwasidichter. Leest U dan niet voor, zeg ik. Geen sprake van, ik lees. U heeft visite. Ze kijkt venijnig op, met vuurrode kop, zoekt de kring af naar een weigeraar, en zegt dat dit mij mijn fratsen zal doen afleren.)

- Met mijn moeder zat ik soms op de trap, op zolder had mijn opa een hok getimmerd voor mijn vader. Er werden kolen overheen gestort, zo kon niemand hem vinden. Ik vertelde het aan al mijn vriendjes. In het najaar ging ik met mijn vader naar Abcoude om appels te halen bij een kennis. Was dat in de oorlog, ik dacht het. Mijn broertje werd in '44 geboren (44 in letters, voluit Johan), meestal zaten wij overdag in de keuken, omdat mijn moeder daar moest werken en daarom het fornuis aanstak. Een slager in de buurt had een man doodgeschoten die te laat op straat was.

Maar vooral de bevrijding, een kort maar hevig beeld in mijn herinnering. Het was donker, en overal lampions in de straat. De buurman van de overkant danste langs mij heen. Toch was het nog daarvoor, het ergste. Ik lag alleen in het kleine kamertje. De dokter kwam steeds opnieuw, ik had vreselijke oorpijn, soms viel ik even in slaap. Ik schijn een dapper kereltje te zijn geweest, want ik was bijna dood, een millimeter van mijn hersens het abces, rotsbeenoperatie. Zo kwam ik in het ziekenhuis op een zaaltje met drie vrouwen. Ik lag in de hoek, rechts van mij, aan de andere kant van de kamer, het raam, uitkijkend op de stad achter de bomen. Er was een lieve zuster die bij de apies woonde, en als ik beter was zou ze me meenemen, maar ik huilde elke avond omdat ik naar huis wilde. Mijn buurjongens namen een monopoliespel voor me mee, dat ik verscheurde; mijn opa bouwde een grote houten legertruck met linnen, af-

schuifbare kap, ik heb hem gemold. Want ik wilde elke avond, niets anders, alleen dat, ondanks de zuster, ondanks de apies, ondanks beloften, verzekeringen van toekomstige festiviteiten, alleen maar naar huis terug. Weg uit dat ziekenhuis. Ik ben dan ook doodsbang geworden, vooral toen ik twee jaar later aan mijn blindedarm geholpen moest worden: vooral de stank van ether, ik word nooit een ethersnuiver, ik walg van die lucht, ik dacht dat ik erin stikte, adem, adem, tel maar tot tien ja, tot tien tellen, dan mag ie weg, ik was doodsbang en zweette, geheel in linnen verpakt, met lange witte kousen aan. Ik gilde van tevoren dat het niet hoefde, dat het al over was, ik kon zo naar huis, ik was beter, vooral toen ik de operatiezaal naderde, dichterbij kwam, liggend op een brancard: ik wil naar huis!

Daar stond mijn moeder, de dokter, moed houden, we komen je zo weer halen, altijd: we komen je zo weer halen, maar ze kwamen niet, ik lag daar in dat grote ziekenhuis, niemand die mij kwam halen, bij vergissing op de kinderzaal gelegd naast een jongen die elke middag prikken in zijn been kreeg en zich flink moest houden achter zijn scherm, maar zich nauwelijks kon inhouden zodat ik hem kon horen kreunen. Mijn ouders kwamen ieder bezoekuur, het duurde veel te lang, ik was de kleinste van de zaal, ik mocht niet drinken, maar iedereen kreeg limonade: morgen krijg jij ook, maar morgen kreeg ik niets. Het enige dat ik te eten kreeg was pap, bij mij naar binnen gegoten door een blonde, mollige en

jonge verpleegster, zuster Truus, die mijn mond openwrikte en mij toesnauwde als de maan die pap op te vreten (kom nou Johan!) omdat ik anders naar het hok ging of zoiets, het was niet leuk, dat is het voornaamste. Misschien ook was ze wel heel aardig, ja, had ik haar nú gehad, ik ben tenslotte op de leeftijd voor verpleegsters, maar toen vond ik haar een kreng, een loeder, ik verbleekte (zo dat nog mogelijk was) bij haar binnenkomst: alleen het op de steek gaan deed ik zonder omwegen dat kon me niet schelen. Ook later heb ik met zulk soort dingen nooit last gehad. (in de kantlijn: dat is fijn Johan!)

Toen ik in het ziekenhuis lag, werd mijn zusje geboren, ze had heel blond haar, waarschijnlijk door de bleekheid die mijn moeder vlak voor de geboorte iedere dag bij mij te aanschouwen kreeg. Haar komst wond mij ontegenzeggelijk bijzonder op, zodat ik haar onmiddellijk wenste te zien. Bij de eerste konfrontatie was ik zeer tevreden, lelijkheid en ouderdom zijn dingen die ik verafschuw, waar ik de pest aan heb (vooral oude wijven in de tram), die mij konfronteren met de aftakeling en mij bang maken: maar mijn zusje was jong en mooi.

De dag van mijn ontslag uit het ziekenhuis mocht ik al om tien uur op. Maar omdat ik in de tocht kwam, kon ik weer meteen naar bed. 's Middags kwam mijn vader, een uiterst vriendelijk man, maar je moet hem niet irriteren. Deze eigenschap begrijpen wij in hoge mate van elkaar. Wij zijn beminnelijke heersers, sta ons niet in de

weg, al vliegen wij elkaar in de haren over politiek of het gebruik van scatologische vondsten in de kunst, wek nooit onze achterdocht op en gaarne, sta niet voor ons in een winkel. Er is voor ons maar één klub: Ajax, ver verwijderd van het dure snobkomestibleszaakgeouwehoer zoals men dat zo weergaloos kan horen in het kale en bescheten (doorgehaald in opstel; Kevelkin leest: bekakte) villadorp - aan de spoorlijn en het roemrijke aanhangsel - (met zijn wallen zonder hoeren: doorgekrast door mij). Op het voetbalveld en ver daarbuiten, wacht ons, want wij staan i.e. wij zitten overdekt paraat.

- Nou zeg! roept het radiomeisje, die jongen moet eens naar zichzelf kijken!

- Dat is toch leuk, dat is toch meesterlijk, lacht de gezette jongen met het vest.

- Ik vind het walgelijk! (Natuurlijk, voetbal is een sport voor de massa, maar ik heb ze met hun hockeysticks tegen bleke benen zien meppen dat de spaanders er af vlogen. En nog meer!)

- Dat hem toen niet de toegang tot alle Nederlandse scholen ontzegd is. Ik zou mij doodschamen. Als mijn moeder het las! (Korfbal, dat vind ik een vieze sport. Sport! Het dekken van de tegenstandster onder de korf. De ongerijmde jacht in het vak van de ander. Om nog maar te zwijgen van het midget-golf).

- Ik wil dat schoolblad ook wel eens lezen. Dat is toch wel het einde.

Wanneer ik nu zou roepen: die jongen is een schurk,

die moet naar een verbeteringsgesticht, zouden ze zich uitsloven om het te ontkennen, de patsers. Laat ik mij rustig houden. Zijn die meisjes nu zo mooi? De jongen met het vest zit met een glimlach om zijn mond naar mij te kijken. Ik besluit ook tot dat laatste, maar het lukt niet erg. Kevelkin houdt zich bijzonder rustig, tot haar hand omhoog gaat.

- Jongens, jongens, ik ken Johan veel langer dan jullie. Hij meent het niet zo kwaad; het is alleen maar jammer. Kennen jullie Gerard B.? Zijn kwade genius, heel talentvol, maar te oud hè voor Johan, een heel ander milieu.

De meisjes knikken tevreden en kijken mij een ogenblik een beetje medelijdend aan. Een moederhart is gauw gevuld. Kevelkin maakt aanstalten het derde deel van mijn proza voor te lezen, in godsnaam, hield ze er maar mee op! Er zijn akteurs (misschien) bij wie elke niet al te slechte tekst doublé wordt, maar alles wat Kevelkin aanpakt, krijgt een slurf en wordt een olifant. Nu reeds een kwartier lang heeft zij mijn opstel voorgebruld alsof ze het oerwoud beschreeuwde met een lezing voor inlandse dierenvrienden, onderbroken door het gegrom der leeuwen wanneer zij één van de vrienden uit zijn lijden verlosten.

- Ik lees het verhaal eventjes uit. Dan hebben jullie een volledige indruk. Dit zal een les voor je zijn, Johan.

- Ik geloof anders dat het best in de smaak valt, juffrouw.

Maar dit keer blijft het ijzig stil.

- Je zult je eigenwijsheid wel merken aan je rapportcijfer, Johan. Deze mensen hebben geen school meer nodig. Ga zo maar door!

En ik weet het meteen weer. Ik heb alles te verliezen. Eén, twee jaar, hoeveel is dat wel niet op een mensenleven? Maar ik zal *hier niet mee ophouden*.

- De wensdroom en het ontkleden. Deel drie. Hoezeer ben ik bepaald door dit verleden? Met deze ziektes (daarna ben ik nooit meer ziek geweest, afikloppen) gingen samen het overgeven, de kwade dromen vóór het benauwde wakker worden, het herinneren van die verstikkende momenten, later; Vasa, een radiostation op de schaal van het toestel, maar 's nachts in duisternis en lichtflitsen, in angst en inbeelding tot heks getransformeerd, die kwam om mij te grijpen, waarna ik gillend wakker werd en naar de wc rende. Hoewel ik links was, moest ik rechts leren schrijven: slaapwandelen, tot een onderwijzer mij na drie jaar plotseling mijn gang liet gaan. Veronderstellingen, misschien nog niet eens zo gek, aanwijsbare dingen nochtans, maar het duistere, het raadselachtige, het zien en interpreteren anders dan anderen? Wat is ervan overgebleven, tussen de regels of gewoon als opmerking? Het kan me niet schelen, maar de opgekropte angsten (angstjes), onzekerheden, gevoelsimitaties en niet meer te achterhalen ervaringen schreeuwen om een katalogisering. Ik ben dit verhaal begonnen met een eksempel van het schrijven *nog maar twee maanden geleden;* wat staat daar niet in! Op dit punt gekomen ben

ik vrolijk en vol levenslust, ik hoef slechts verder te gaan. het kan komen, het kan altijd komen, om moed te krijgen moet ik juist dit doen en niets anders, beschrijven, schrijven, hetgeen is: het direkte, het nú, de beweging van nu, het falen van nu, onzekerheid en vrolijkheid van nu. De vorm is een tweede, ik ben daar nog niet achter, ik kan daar in dit opstel geen uitsluitsel over geven. Ik stik van emotie, ik moet werken, verdergaan, geen theorie, de vrije teugel, bevrijding! Ik ben doodsbang als de muziek ophoudt, soms werk ik het liefste zonder. De stemmingen wisselen, zo wisselt ook het werk.

's Zomers gingen wij een maand naar Noordwijk. Ik huilde als wij in de stad terugkwamen. Ik miste het strand en de vriendjes. Ik miste het meisje waarop ik verliefd was geworden, ik miste de ijssalon, het al bijna verlaten dorp, de hotels en ons huis met de kettinghond. Wij waren met een groepje, ik had een rooms vriendje. Zelf was ik hervormd, geen scheidslijn tussen de kuilen. Toen kreeg ik een rooms vriendinnetje en hij een hervormd. We moesten maar wisselen, zei de hervormde, een grapje en ze was pas twaalf. We gingen met z'n vieren wandelen. Wandelen als het koud was. De golven sloegen tegen het duin, maar in de luwte bij de bunkers hadden wij geen last van de wind. We gingen zitten bij de braamstruiken en als het regende vluchtten wij de bunkers binnen die nog vol lagen met het stront van de Duitsers. Mijn oom vertelde dat toen hij eens in een drol trapte. Toch wilde ik het liefst alleen zijn met mijn meis-

je, maar ik durfde niet te vragen, ik was bang dat het gek zou staan tegenover weet ik wie. (preciseren Johan!) We wilden allebei wel eens zoenen en bovendien had ik er een vermoeden van dat ik daarna wel wat meer mocht, want ik wist niet dat die dingen onscheidbaar zijn. Maar die hervormde wilde niet, we bleven altijd bij elkaar. En daar ik zulke dingen ook niet durfde te doen waar anderen bij waren, zaten we dus goed mis. Dat heeft mij overigens niet belet vooral tegenover roomsen een flinke argwaan te houden, omdat je die mensen met hun wierookwitte gezichten niet kúnt vertrouwen; helaas zijn mijn ervaringen met andere verenigingen ook niet om over naar huis te schrijven. Op een gereformeerde lagere school begon de ellende: psalmverzen opzeggen op de eerste schooldag, terwijl ik speciaal gekomen was om te leren lezen, opzéggen, niet dreunen, evangelie van Mattheus uit het hoofd leren, niet haperen. Op Zondagsschool het nummer met de dikke en de dunne boekjes. Het viel mij altijd mee dat de sinaasappels even groot waren, zodat niemand ooit werd afgescheept met een mandarijntje (die overigens meestal lekkerder zijn).

Ik nam afscheid van het roomse meisje zonder ooit iets anders van haar vastgehad te hebben dan haar hand. Zij stapte in de bus en ik stond erachter en zwaaide.

Terug in de stad de monotonie van het naar school gaan, de avonden thuis, het spoorzoekertje spelen, op straat voetballen, maar nooit na het eten, het prevelen van de primaire woorden voor de daden, het eeuwige ge-

klets daarover, de schoolreisjes en de driedaagse veldtocht na het toelatingseksamen waarop we ook weer zulke gore taal uitsloegen dat de onderwijzer bij ons op de zaal kwam zitten (om te waken). Het afscheid van de kinderjaren bij het verlaten van de school, een bijbeltje als aandenken. Toen waren wij uit A. al naar de villa's verhuisd; ik vond het fijn. Ik ging naar school, behoorde daar tot de besten van de klas, met leren had ik geen moeilijkheden, waar had ik het moeilijk mee? Met niets, de kleine vervelende zaakjes: ruzietjes thuis, ruzietjes op school, onvoldoende voor wiskunde, iets harder werken: meer niet.

Toen kwam de omwenteling: het schoolblad, de lange dagen bij de drukker, de avonden thuis achter het bloknoot, de gedwongen stukjes, de eerste pogingen tot humor op schrift, de eerste aanklacht tegen de maatschappij die onze atleten niet naar Melbourne wilde sturen en in hetzelfde nummer een verhaaltje over vluchtelingen uit Hongarije. Maar langzaam veranderde het onderwerp: het hield op onderwerp te zijn, ik schreef; alles heb ik aan elkaar geregen, zin en onzin, alle talen die ik beheerste, jazz-titels, maar de ook toen al heersende mode, en het was niets, niets, honderden gedichten in mappen, niets, een drama in verzen, niets, aanloopjes tot verhalen, niets, niets, en wie zegt wanneer het wel wat is geworden? De wensdroom is bijna omschreven.

Bij de verwezenlijking zal het duidelijk zijn dat dit een aanloop was, maar doet het er dan nog toe? Alleen een

administrateur blijft erbij staan. En wanneer valt de verwezenlijking van de wens schrijver te zijn? Men is schrijver van het eerste ogenblik af Niemand beseft het, iedereen lacht erom, *behalve de schrijver*, hij die het is, maar die ook bezig is het te worden. De verwezenlijking valt op het ogenblik van de eerste publikatie, of even daarna wanneer de kritieken loskomen van de niet-begrijpenden, de jongens die over het hoofd van de schrijver even een stukje brood verdienen; de verwezenlijking, met andere woorden, valt op het ogenblik dat de schrijver zich eens af gaat vragen wat hij doet, en wat hij gedaan heeft, wat hij wil gaan doen en wat hij zal doen. De verwezenlijking valt wanneer de schrijver weet dat hij een bloedhond op zijn eigen spoor is. Misschien ook zal hij het begin van dat spoor nooit terugvinden. Dat is dan maar goed! Aan het begin wacht geen been, maar zijn dood.

Zelfverzekerd kijkt Kevelkin om zich heen. Zij schikt de blaadjes en vouwt het stapeltje doormidden.

- Neem die rommel maar mee naar huis, zegt ze, Johan, Johan, je bent een warhoofd.

Maar het is bevreemdend stil. De bezoekers kijken mij allemaal met grote ogen aan, zonder een woord te durven zeggen. Ook de woorden van de lerares tasten de stilte niet aan. Het lijkt alsof de lucht uit de kamer wordt weggezogen, ik haal hijgend adem, opnieuw moet ik een vuurrood hoofd hebben. Ik prop de papieren in de binnenzak van mijn jasje en sta op.

- Ja Johan, je kunt gaan, zegt Kevelkin.

Ik knik haar en Wilkes (ondanks alles de public relations) gedag en verlaat de kamer. Bij de buitendeur haalt zij mij in.

- Laat dit een les voor je zijn, Johan. Ik draag je geen kwaad hart toe, geloof dat niet. Maar misschien ben je nu voorgoed genezen van die onzin. Holheid, woorden, Johan, woorden, woorden en nog eens woorden. Maar koördinatie, beperking, één duidelijk geformuleerde gedachte, je kan het niet, Johan. Het spijt mij maar het is waar. Ik geloof niet in je.

- U niet, juffrouw, zeg ik fel.

- Wie dan wel? Wie gelooft er wel in je?

Ik haal mijn schouders op. Niemand. Ik zal rustig moeten doorwerken en me kalm houden.

De buschauffeur is een ruige knaap die nog voor we zijn weggereden gore bakken begint te maken. Enkele MMS-meisjes giechelen, maar het zijn de lelijkste. De andere, de mooiere die onze aandacht verdienen, schrijden door het gangpad van de bus en laten zich behoedzaam op de banken neer. Ook zijn er een paar hockeymeisjes die zich luid schaterend naast de hockeyjongens laten neervallen, benen half in de lucht, hockeybenen. Als laatsten betreden Wilkes, Kevelkin en de konrektor de bus. Uitgerekend zij.

Ik zit niet bij het raam, ik heb slaap, ik heb geen zin om mee te zingen, misschien vind ik een leuk meisje tus-

sen de spin- en weefmachines. Ook zullen wij een wasserij bezoeken en last but not least de bekende katoendrukfabrieken waarvan de naam op het programma staat.

De rest van de tijd zullen wij doorbrengen met het beluisteren van lezingen door ongetwijfeld grote klootzakken, partijmannen uit de provincie en dorpsjournalisten. Sterke drank is verboden, sigaretten toegestaan, niet wandelen in de avonduren, gescheiden slaapplaatsen voor beide geslachten. (Het aparte geslacht Kevelkin - Wilkes heeft een eigen ruimte.) De konrektor zal op de jongensslaapzaal de nachten trachten door te brengen, als hij terugkomt kan hij zijn vrouw heel wat nieuwe dingetjes leren. Jaap en ik hebben toch maar wat alkohol meegenomen, diep in onze weekendtassen, doodvoorzichtig, wij hebben niets meer te verspelen. Ik heb natuurlijk ook een bloknoot bij me, safety first, als er een gedicht komt. Ondanks alles ben ik opgewonden hoewel het uitstapje mij helaas slechts weinig vermag te boeien.

We zijn Noordholland nog niet uit. Ik kijk om mij heen, eigenlijk ken ik deze MMS-klas niet zo goed, hoewel ik ze toch dagelijks zie lopen. Een paar banken voor me zie ik een meisje dat ik wel eens op de jazz-middagen heb gezien. Ik kijk naar buiten en begin naar haar te verlangen. Ze heeft kortgeknipt donkerblond haar, een strakke rok en een zwarte trui. Maar ja, ik kan er moeilijk zo op afstappen.

- Ken jij dat kind, vraag ik Jaap die naast mij zit.
- Welzekers, dat is Elize van Mechelen.

- Is het een beetje een eh, beetje een lekker kind?

- Zeer lekker, zegt Jaap, daar hoef je het niet bij te proberen.

- Wat? Hoe weet jij dat?

- O, van feestjes bij Elsa.

De konrektor neemt de mikrofoon en geeft aanwijzingen waar ik niet naar luister. Die Elize is een aardig meisje, het wordt weer tijd dat ik er eentje krijg, maar een meísje, geen supermaagd. Ik word zenuwachtig als ik eraan denk. Jaap heeft meer lef dan ik, het is hem in zijn leven meegelopen, geen problemen, altijd stond er iemand klaar. Hij liegt natuurlijk meer dan de helft maar zijn flair is bepalend voor het feit dat hij vrolijk kan overdrijven en ondertussen stapje voor stapje verder gaat, tot het bed. Op de feestjes bij Elsa wordt ondertussen heel wat afgevrijd, ouders niet thuis, garage, Jaap is de enige die er komt van ons, en het kan me eigenlijk niet schelen, verdomme, wat moet ik tussen al die schreeuwlelijken, als ik eerst maar eens een boek gepubliceerd heb, dan kijken ze wel anders. Een aardige bijkomstigheid, want daarom schrijf ik niet. Na de konrektor neemt Kevelkin de mikrofoon.

- Jongelui, kraakt haar stem boven het monotone gebrom van de motor, nu moet ik jullie nog iets zeggen. Het is de bedoeling dat er iedere avond een verslag gemaakt wordt van de gebeurtenissen van de dag, in de vorm van een krant, met een redaktie en een voorlezer die 's avonds jullie pennevruchten (godverdomme) voor-

draagt. Ik heb er over nagedacht en vind dat voor de MMS Jettie en Elize dat maar moesten doen en voor het gymnasium Onno en Jaap. Heeft iemand een opmerking?

- Ja, ik juffrouw, roept Jaap, is het verplicht?

- De redaktie hoeft geen verslag te maken bij thuiskomst.

Het meisje Elize roept hoera of zoiets, ik kook inwendig, als er één is die dit werk moet doen, godallemachtig, klerewijf.

- Daar zit je naast hè, zegt Jaap, dat wordt toekijken.

Hij staat op en wringt zich langs mij heen. Als Kevelkin de mikrofoon wil neerleggen staat hij naast haar en begint te praten. Ik let scherp op. Kevelkin knikt en brengt de mikrofoon omhoog.

- Jongens, nog even de aandacht. Jaap vindt de redaktie te klein. Wat vindt de redaktie daarvan?

- Joehoe, roepen de meisjes.

- Wie wil er graag in de redaktie?

Nu mijn vinger niet omhoogsteken. Ze kan me wat. Ik ga me niet aanbieden. Maar deze redaktie draagt een grote verantwoordelijkheid, ik weet het van andere jaren, geestigheid is vereist, spotzucht, die krantjes lopen altijd op niets uit. toch zit iedereen te popelen om uitgekozen te worden, dan hoeven ze geen verslag te schrijven, de oplichters. Kevelkin kijkt de bus rond, ik kijk sjacherijnig voor me uit, dat moet ze kunnen zien, ik buig mij opzij en tuur naar buiten.

- Johan, klinkt Kevelkins stem, wil jij soms?

Met een ruk draai ik mijn hoofd naar haar toe en knik.

- Ja juffrouw, zeg ik met een schorre stem en probeer vriendelijk te lachen. Jaap knipoogt triomfantelijk.

- Goed, Johan wordt dus aan de redaktie toegevoegd. Maar denk erom, vanavond de eerste krant!

Dat komt voor elkaar, jullie zullen ervan lusten. Bladzijden zal ik volschrijven in schoolbladjargon, heb ik niet de meeste ervaring, weliswaar niet met het geijkte werk, maar dat komt in orde. De werkweekgangers vermelden:
dat de buschauffeur een vrouw heeft die tine heet en
dat deze tine nu een week vrijaf heeft maar
dat er nog meer buschauffeurs zijn en
dat ze hem dus heus wel zal rijen en
dat de konrektor bij jongens slaapt en
dat het verboden is een slapende hond wakker te
maken
dat het in de natuur goed toeven is maar
dat wij veroordeeld zijn tot de onnatuur
dat voor sommige mensen het geven van een lezing
gelijk staat aan het herkauwen van een hoop stront
en
dat we er bijna ingetrapt waren maar
dat gelukkig het eten ons al misselijk gemaakt had zodat
we vol vertrouwen de toekomst inkijken.

En dergelijke aardige grappen. Het is een goede gedachte de redaktie tot vijf man uit te breiden. Vooral het

opnemen van de Dichter Johan lijkt mij een geslaagde vondst. Ik schrijf die krant in mijn eentje en ik zal ze allemaal te grazen nemen. Maar dat is een leugen. Ik ben erg blij, er is nu ook een kans om samen te werken met Elize, hopelijk wordt het vruchtbaar. Jaap keert terug en vraagt of hij dat niet fijntjes heeft geregeld. Zeker jongen, we zullen het ook fijntjes afronden. Ik ben blij dat we op werkweek gaan. Een week niet werken! Misschien komen we ook de spinnerijen door, misschien de naaierijen. Zo filosofeer ik. Het is halftien. Het zal nog wel een uurtje duren voor we aankomen. Het lieve meisje Elize komt mij vragen mijn gedachten over een voorlezer te laten gaan. Ik laat mijn gedachten gaan, maar niet over een voorlezer, Elize.

De jeugdherberg lijkt op een kasteeltje. De streek is volkomen verlaten. Zelfs geen boerderij, het zal 's avonds onheilspellend stil zijn, geen meisje durft zonder begeleider naar buiten te gaan (en geen begeleider zonder meisje), maar de konrektor zal zorgen dat daar niets van komt. Misschien krijgt hij nog tijdig een ongeluk, klapt het gezag in elkaar en blijken wij opeens bevrijd, aan ons lot overgelaten, maar mensen als de konrektor krijgen alleen de ziekte als ze weer thuis zijn. Toch zal hij vannacht flink gepest worden. Met wallen onder zijn ogen komt hij morgenochtend uit zijn nest.

Wij laden onze tassen en koffers uit en gaan naar binnen. De fanatische properheid van het gebouw staat mij niet aan: een zindelijk kasteel is als een bordeel met

bontgevoerde gaatjes op kruishoogte in de fris betegelde muren, het verstoort een illusie. De moeder overste verwelkomt ons vrolijk (men moet op zijn hoede zijn voor boerenvriendelijkheid) en verzoekt ons zalvend de rotzooi schoon te houden. Ik trek een gezicht tegen Jaap en probeer intussen zo dicht mogelijk bij Elize te komen. De herbergvader die een friese kuif heeft, veegt zijn laarzen op de deurmat en betreedt achter ons de burchtzaal.

- En hallo dan maar! schalt zijn stem.

Wij trakteren hem op een ijzig stilzwijgen, maar hij geeft zich geen tijd om onze begroeting tot zich te nemen; meteen gaat hij verder.

- Nou moeten wij elkaar even goed begrijpen jongens! Jullie zijn hier dan wel geen trekkers, maar er moet wel aan getrokken worden! En dat doen wij dan als volgt. De meisjes helpen moeder na iedere maaltijd met afwassen, hoera zeggen de jongens, maar lét op, kerels: jullie houden déze en jullie éigen slaapzaal schoon, middelen bij moeder te verkrijgen! Zo werken wij er allen aan mee ons mooie bezit in stand te houden. En dan wens ik jullie veel plezier, de streek hier is zó fraai, zó stil, zó tot rust nodend. Ik hoop in de loop van de week een lezing te houden over het natuurschoon en de wildstand. Mét - lichtbeelden. Dag jongens.

- Dag meneer, zegt Mathilde die natuurlijk weer vooraan staat.

- Vader, godverdomme, sist de buschauffeur die zich onopvallend tussen ons gevoegd heeft.

- Johan. Kevelkin komt bedrijvig op mij af lopen. Johan, hebben jullie al overlegd hoe dat nu met die krant gaat? Door haar neusje gaat een korte trilling, dan haalt zij een zakdoek uit haar rokzak en doet haar best. Ik kijk snel opzij. Als zij klaar is zet ik mijn vriendelijkste gezicht en zeg dat alles al geregeld is en dat de redaktie zich na het eten zal terugtrekken.

- Dat is uitstekend, zegt ze, wij zullen om half tien voorlezen.

Nu moet ik de anderen nog bereiken. Jaap en Onno volleyballen buiten. Als ik haar woorden herhaal lachen ze vriendelijk en zeggen dat ze na het eten wel eens zullen zien. Bij het bruggetje over de gracht zie ik Elize. Alleen. Achteloos steek ik mijn handen in mijn zakken en slenter naar haar toe.

- Hallo, zegt Elize, heb je al een voorlezer?

- Misschien doe ik het zelf wel, bij ons in de klas is niemand en bij jullie?

- Waardeloos, zegt ze, allemaal waardeloze meiden. Aha, dat begint al goed te zitten.

- Bij ons is het ook tinnef.

- Ja, die gymnasiumjongetjes zijn van die sukkeltjes.

- Enorm, zeg ik, er is werkelijk niets mee te beginnen.

- Wat moet ik nou eigenlijk doen aan die rotkrant, ik kan helemaal niet schrijven.

- Valse bescheidenheid, meen ik.

- Nee, ik kan echt niets leuks verzinnen.

- Verzin dan iets diep tragisch.

- Bijvoorbeeld?

- Nou bijvoorbeeld: eh, god dat is niet zo gemakkelijk. Eh. De herbergvader zal spoedig sterven, of zoiets, je moet maar wat verzinnen.

- Vind jij dat tragisch? Het is helemaal niet leuk.

- Het tragische is nooit leuk.

- Dat heb je mooi bedacht!

Ik wuif haar lofwoorden weg. Het gaat niet goed jongen, dit wordt niets, ergens anders over beginnen. Wat een leuk meisje, zelden zie je meisjes zo aardig lachen. Er moet nu iets gebeuren, het gaat mis, niet over kranten, poëzie, geen dichter; kom, een eindje wandelen.

Zij haalt een pakje sigaretten uit haar jaszak. Neem er toch een van mij. O nee, straks misschien.

- Zullen we een eindje wandelen?

- Hoe lang hebben we nog?

- Dat kan me niet schelen.

- Je kan de eerste lezing toch niet missen!

- Nog anderhalf uur.

- Goed. Een eindje wandelen. Als we maar niet verdwalen.

Zij lacht vrolijk. Nu moet ik mijn arm om haar schouder leggen.

- Schrijf je nog steeds gedichten?

Het bekende vraagje. Zoiets als: fiets je nog altijd? Romantisch tussen de bomen. Links in de verte in het dal schittert water. Een stadsmens zou hier vogels horen. Het gras ruiken. Er is niets te veel gesuggereerd. Wij zijn

van god verlaten aan elkaar overgelaten. Voorzichtig verdwaald in een ander tijdperk. Direkt stapt een vagant tussen de bomen vandaan de weg op, een luit aan zijn zijde. Een wonderdokter is hij, een klaploper. Lid van de blauwe schuit, op tijd de dodendans ontsprongen, weggevlucht uit het gezichtsveld van jeroen bosch die hem tot gedrocht zou maken. Hij is jong, lacht vrolijk, ontkurkt zijn kruik en laat ons drinken. Al een tijd geen boerenmeid meer gehad. Ik ook niet, vertel ik hem. Dan laat hij mij alleen met Elize. Hij geeft haar een handkus ten afscheid. Zij draait zich naar hem om en ik leg mijn arm om haar schouders.

- Jij laat geen tijd verloren gaan, zegt ze.
- Verlegen mensen moeten nooit nadenken of ze iets zullen gaan doen.
- Jíj bent een verlegen jongetje.

Ik knik. Wij verlaten de weg om naar het meertje af te dalen. Ik druk haar zo stevig mogelijk tegen mij aan. Maar niet te stevig, haast is voor de dommen. Bij het water is het koel. Misschien omdat wij zitten. Ik weet niet veel te zeggen, liefde op het eerste gezicht, geen liefde voor redenaars. Ik streel haar met mijn vingertoppen over haar wang.

- Het is hier fijn, zegt ze.

Het is hier fijn, ik kan me niet herinneren zo dicht bij het water zo'n droog gevoel in mijn keel gehad te hebben, ik durf haar niet te kussen, ik weet het niet zeker, haast is voor de verlegenen, maar ik voel mij beter, vrijer,

ik word bang als ik ga denken dat dit mis zou kunnen lopen, dat zij dit alleen maar toelaat omdat ook zij zich in de stilte onbeschermd, ontwapend weet, een ander zoekt om de eenzaamheid op te vullen, al is het maar voor even. Ik bijt mij op mijn lippen, niet nadenken, niet nu, vrolijk blijven, praten: ik heb geen zin om iets te zeggen.

- Je mag eens een gedicht voor me opzeggen, zegt ze.

Nee, niet nu, gedichten zijn onheil, op mijn gedichten zijn al heel wat meisjes afgeknapt.

- Ik ken er geen één uit mijn hoofd, zeg ik haastig.

- Ach ga weg, natuurlijk wel. Ik vind het erg lollig hier. Nu mag je een gedicht aan me voordragen. Dat moet hoor.

Er zit niets anders op.

- Ik weet niet of je het leuk vindt, stel je voor dat je het niets vindt, dan zitten we maar, met een gedicht.

- Dan drinken we straks een slokje om het weg te spoelen, zegt Elize.

Ik heb daar niets op terug. Ik word steeds vrolijker.

- Ik moet wel goed nadenken, ik kan het niet zo snel.

Ik denk: het vers over de dode paarden? Nee. De ijsschotsen, één, twee, drie in godsnaam, nu smijten we het lijk in zee; zelden ben ik mij zo bewust van de tekortkomingen van de poëzie.

- OK. Luister. En het is voorbij
tussen huizen wentelt ondergang
de wind verdwijnt

snelle mensen verlaten de grotten de slaapzalen
meisjes vervellen bloed strompelt stolt de nacht maakt zich meester van god ik was naakt tussen de bomen.

- Elize trekt haar wenkbrauw op en herhaalt zachtjes ‘naakt tussen de bomen.’ Zij glimlacht brutaal en vol plezier. Zij knapt niet af. Ik moet indruk op haar maken, maar indruk maken is niet genoeg, de handen uit de mouwen steken. Tot nu toe legde ik nog slechts een arm om haar schouder, maar wat is een arm. De stilte drijft onherroepelijk aan over het water. Het meertje glanst in het zwakke zonlicht. Zij drukt zich tegen mij aan en zegt:

- Het is heel gek dat ik zo bij je zit, want dat heb ik nog nooit met iemand gedaan als ik een vriend had.

- Alle begin is moeilijk, zeg ik hees, terwijl de hoop mij ontzinkt. Ik wil haar nu kussen en leg mijn hand tegen haar wang. Zij kijkt op haar horloge en schrikt. Het is al laat natuurlijk. Laten wij blijven; zij wil teruggaan, bang voor de gevolgen. Waarom niet?

- Misschien kunnen wij vanavond wegkomen, zeg ik. Ik neem haar hoofd tussen mijn handen en kus haar op haar lippen. Zij lacht.

- Hé heethoofd, roept ze, nu zij zich achterover laat glijden.

Ik buig mij over haar heen en kus haar in haar hals, op haar mond, haar lippen ontsluiten zich.

- Kom op, we moeten weg.

Nadat ik haar gekust heb. Zij staat op en pakt mijn hand. Teruglopen naar de herberg. Het is vijf uur, de lezing is halverwege.

- Ik voel me heel fijn, zeg ik.

- We zijn veel te laat. Weer kijkt zij op haar horloge en begint sneller te lopen. Dat geeft rotzooi, zegt Elize, ik heb een vriend, vind je dat naar? Wat moeten we nu doen?

- Ik wil graag zijn opvolger zijn.

- Dat begrijp ik.

- Geef je iets om hem?

- Je hoeft niet zo laatdunkend te doen.

- Dat bedoel ik niet zo.

- Ik moet nadenken, Johan, zegt ze, ik heb hem al een jaar.

Een jaar te lang, ik durf het haar niet te zeggen; het is nog nooit zo gemakkelijk gegaan, misschien ligt daar de belemmering.

- Ik wil je niet van je vriend afpikken. Zij begint hard te lachen.

- Nee?

Als wij voorzichtig de gemeenschappelijke zaal binnensluipen, draait iedereen zich om.

- En nu dames en heren zullen wij nog een ogenblik stilstaan bij de kritiek die van verschillende zijden is geleverd op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie. Weet iemand van welke partijen?

Eén van de meisjes heeft een fototoestel meegenomen. De hele meute in pyjama's op het plaatje. Op het hoogtepunt is Kevelkin in nachtpon van roze flanel binnengekomen. Met grote tegenwoordigheid van geest, net niet bibberend van het lachen, heeft de fotografe ook haar voor het gelukkige nageslacht kunnen vereeuwigen. Wilkes liet zich helaas niet zien. Wilkes laat zich trouwens zelden zien. Zielig zit zij met een tasje naast zich in de grote zaal. Zij bemoeit zich slechts met Kevelkin en weet zich kennelijk geen raad, de monomane maagd tussen de heimelijke feestvierders. Iedereen slaapt onder de lezingen. Wilkes let op. Morgen is het eerste werkbezoek. De inleiders zijn vervelend: sprekers met onderwerp, een naargeestig soort. Af en toe kijken de konrektor en Kevelkin in de richting van hun vriendin en schudden zorgelijk hun hoofden. Het is spoedig bekend: Wilkes deugt niet voor groepleidster, hier is zij níet de geestigste, want iedereen mag spreken, hier weet zij níet het meeste, want hier wordt alleen geouwehoerd. Als wij de krant maken, verzint het meisje Jettie dat altijd op de achtergrond blijft, enkele opmerkingen over het fotograferen van hun aller idool. (Opstellen over moeilijkheden met de vriendjes worden fors met negens en tienen beloond. Ik zal Elize eens waarschuwen: geen opstel over mij, dat wordt een drie. Zij ontloopt mij trouwens, als ik in haar buurt verschijn, gaat zij een andere kant op.)

Na de avondlezing zal Jaap de krant voorlezen. Ik heb een parodie geschreven op de middaglezing over tex-

tiel, niet erg leuk realiseer ik mij als Jaap het staat te verkrachten. Dan komt het laatste, het suksesnummer. Lachsalvo's. Als laatste de opmerkingen van Jettie. Kevelkin lacht het hardst, eenvoudige ziel, zo is ze wel. De werkweekgangers verklaren:
dat juffrouw Kevelkin tegen wil en dank op de foto
ging maar
dat juffrouw Wilkes nog steeds een negatief is.

Midden onder het gelach springt Wilkes op en rent naar de deur.

- Ik ben niet negatief! schreeuwt ze, en barst in snikken uit.

Even later komt ze terug met een koffer. Nu schrikt ook de konrektor. Kevelkin staat op en gaat met Wilkes mee. Alvorens de deur te sluiten, knipoogt zij naar ons. Onze krant heeft niet te klagen over gebrek aan sukses. Iedereen denkt bovendien dat wij het met opzet zo gezegd hebben. Na enige tijd verschijnen ze beiden in de deuropening. Luid applaus en bijval. Wilkes moet alweer een beetje lachen. Haar koeieogen zijn rood behuild. Een slokje zou best helpen. Eén van de meisjes komt bedrijvig met een kopje thee.

In bed drinken wij heel voorzichtig. De konrektor mag het niet horen. Wim speelt met zijn zaklantaarn. Het is halféén, wij hebben onze eunuch de laatste drie kwartier niet meer gehoord.

- Schijn hem eens in zijn smoel, roept Hans.

Vijf minuten later zegt de konrektor dat het nu eens

uit moet zijn, en dat anders iemand naar de gang kan vertrekken. Weer vijf minuten later vertrek ik naar de gang. Minstens voor een uur. Ik ben er net of voetstappen worden gehoord uit de meisjesslaapzaal. Het wordt een vrolijk heen en weer geloop. Anneke is de eerste, om de beurt gaan de meisjes naar de wc. Het is een hels lawaai van doortrekken, vollopen en opnieuw. Leuke grapjes maken op de gang. Als laatste komt Elize. Maar Elize moet niet nodig.

- Ik ben blij dat je gekomen bent, zeg ik.
- Ik moet met je spreken.
- Je komt poolshoogte nemen?
- Kijken of je koude voeten kreeg.
- Die heb ik al ja.
- Wacht dan even.

Zij gaat de slaapzaal binnen en komt terug met een deken. Hitsige aanwijzingen vanuit het door zaklantaarns doorbroken duister doorklieven de ruimte. Ik ga dicht bij haar staan en leg mijn hand op haar schouder. Ze heeft een babydoll van blauw nylon aan. In het donker kan ik haar vormen niet goed onderscheiden. Maar als wij naast elkaar op de trap zitten, de deken over ons heen, voel ik ze des te beter. Wij kussen elkaar en ze zegt:

- Ik heb nagedacht. Ik wil niet van hem weg.

Ik buig mijn hoofd naar haar toe en knik. Zij heeft mooie harde tepels. Omdat ze ineengedoken zit, is haar buik gerimpeld. Hadden we maar een bed.

- Nee, er kan echt niets van komen. Ik houd vreselijk veel van hem.

Zij kust mij hartstochtelijk en herhaalt haar woorden. Radeloos vecht ik tegen de wanhoop terwijl ik haar over haar dijen kietel. Wat komen moet, moet komen, maar niet zo! Zij bijt hard in mijn schouder.

- Ik heb vandaag een brief van hem gekregen, zegt ze, zo'n mooie brief heb ik nog nooit gelezen. Ik wed dat jij die nooit zo zou kunnen schrijven.

- Nou zeg, ik ben een schrijver.

- O nee, zo mooi maak jij het niet. Een schrijver kan dat nooit zo echt, weet je wel, alles precies zoals het is. Geen omwegen. Hoe noem jij bijvoorbeeld in een heel intieme brief dit.

Zij pakt mijn hand en leidt die over haar borsten. Wij rillen samen.

- In een brief? Borsten, je verrukkelijke borsten, jouw borsten waarvan mijn dromen uiteenspatten; nee, het zachte vlees van de welvingen van je lichaam.

Ik veeg met mijn pyjamamouw langs mijn lippen. Elize duwt haar neus in mijn hals.

- Hij zegt gewoon tieten, zegt ze, geen franje. Dat moet jij nog leren jongetje. En dit, hoe noem je dit?

Haar benen voelen warm aan. Zij beweegt ze heen en weer, nog warmer. Ik bijt me op mijn lippen en fluister het haar snel in haar oor.

- Alweer font. Gadverdamme wat kan jij plat zijn. Zie je wel dat je er geen pest van begrijpt!

- En blijf je daarom bij die jongen?

Zij schudt haar hoofd.

- Ik zeg niet dat ik bij hem blijf.

Nu begrijp ik helemaal niets meer. Zij fluistert onverstaanbaar, onherhaalbare geluidjes, stel dat Kevelkin achter ons stond; ik knijp met mijn vrije hand in haar schouder, wij glijden achterover, onze benen bungelen boven de eerste traptrede. Ik hoor geraas. Te laat, zij drukt haar gezicht tegen mijn schouder en begint te lachen, wij schokken van het lachen, ondertussen naderen de toeschouwers, joelende meisjes, naar buiten geslopen jongens. Daar liggen wij onder de deken. Onze bewegingen kan iedereen raden, voorzichtig brengen wij ons op orde, maskéren onze gezichten voor de anderen, dan fluistert zij:

- Dat is nog eens werken!

Ik heb overwonnen.

- Ik moet erover nadenken, zegt ze, ik kan hem toch maar niet zo laten gaan. Begrijp je dat? Ik houd van hem.

- En van mij?

Opnieuw beginnen wij te lachen, wij slaan de deken van ons af en zonder acht te slaan op iemand van de omstanders staan wij op, lopen samen naar het midden van het portaal, kussen elkaar vluchtig op de wang en gaan ieder terug naar onze slaapplaatsen.

Er is gelegenheid naam en beroep te schrijven in het

gastenboek van het textielbedrijf. Wie zin heeft zondert zich af bij de tafel in de hoek van de koude, metershoge hal, een ballpoint ligt gereed. Scholier, gymnasiast, docente. Er is één poëet, een dichter, dat ben ik. In duidelijke letters: tussen witwas heb / ik jou ontmoet / naar eierverf stinken / de lakens / druipen / niemand hoort mij / tussen het weefsel / grote overstroming.

Kevelkin maakt opgewonden gebaren naar de konrektor. Dichter, wat denkt die jongen van zichzelf? Aan de andere kant van de hal staat Elize te lachen.

- Die jongen maakt zich onsterfelijk belachelijk, zegt Kevelkin met vuurrood hoofd.

Ik maakt mij onsterfelijk, jawel. Literair-historici zullen zich later het hoofd breken over mijn naam, gevonden in de vergeelde papieren van een textielververij. Heeft hij hier gewerkt? Vond hij onderdak, een schuilplaats tegen zijn schuldeisers? Werd de grond hem in het westen te heet onder de voeten? Bestelde hij hier zijn uitzet? Lakens van honderd meter lang? Welke vreemde obsessie bracht hem hier?

Vragen. Tot een hoogleraar het dagboek van een docente publiceert. Op bladzijde 987, de 18e mei van het 52ste levensjaar: ‘Ook brachten wij een bezoek aan een bekend finishingbedrijf. Hier kreeg ik een vreemdsoortige gewaarwording. Eén van mijn leerlingen, een jongen die dat jaar geen enkele voldoende voor een opstel had gehaald, bestond hier het stoute stukje ‘dichter’ achter zijn naam in het gastenboek te schrijven. Het is hierom

dat ik dit releveer, lief dagboek, omdat dit *eens te meer* een bewijs is van de grenzeloze zelfoverschatting van een deel van de jeugd, al voert dit hen naar hun ondergang, ja, ondergang, een gewaagd woord, maar let op. Mislukte dichters, salonkommunisten zijn het, gelukkig moest iedereen erg lachen, en geloof me, dat gaf mij toch weer een sprankje hoop.'

Wanneer de rondleider ons komt halen, verwacht ik dat zij naar mij toe zal komen. Maar het gebeurt niet. Op dit moment begin ik te beseffen dat de verwijdering tussen ons onoverbrugbaar is geworden. Zij zal niet naar mij toekomen, zij heeft mij, eens de talentvolle leerling Johan, ijverig tienenhaler en belangstellende archeologische leek, laten vallen, opgegeven. Wanneer wij elkaar nu tegenkomen zal zij vriendelijk zijn als altijd, maar meewarig volgt zij mijn verwoede pogingen meer te zijn dan de middelmatige, het is moeilijk mens te worden. Ik moet mij rustig houden en doorgaan. Voorlopig op de achtergrond. Daarom blijf ik zo ver mogelijk van de rondleider vandaan. In de achterhoede ben ik samen met Elize.

Oudleerling Salutem!

Bevreemdt je dit bericht uit het hiervoormaals niet? Je was ons reeds vergeten. Nee! Wij zijn alleen wat stoffig, muf in je herinnering. Hoe kan het anders? Op de drempel van het leven beginnen de avondmaalsgasten te glimlachen. Zij steken hun hand op en verdwijnen in nacht en nevel.

Misschien bereikt je deze brief wanneer je op het punt staat met je verloofde naar de bioskoop te gaan. Ga dan, lees dit later. Want wij hebben een grandioos ideetje. Wat zou je ervan vinden al die 'ouwe' getrouwen weer eens terug te zien? Te praten over het verleden. Van gedachten te wisselen over jullie levensopvattingen en plannen, zoals vroeger toen wij elkander nog dagelijks zagen. Leuk? Dat hopen wij. Wij laten het jullie aan niets ontbreken. (Dat moest er nog bijkomen!) Een wijntje en wat sterkers voor de mannen, een hapje en een hartig mopje, schaam je niet! Nu zijn wij onder ons. Niet langer leraren en hun pupillen ... vrienden!

Vier jaar geleden namen wij afscheid. Vier jaar! Bijna een lustrum! Dan vervullen ons de herinneringen met weemoed, dan worden wij nog eenmaal gekonfronteerd met wat voorbijging. En jullie, rijper en volwassen: wat zal het weerzien vreugdevol zijn, wat zullen wij kunnen lachen om proefwerken en eksamens. Dat hopen jullie

M. Kevelkin
E. Wilkes

O ja, vrijdag de zestiende tegen een uur of acht? En... kom niet alleen, je verloofde, vriend of vriendin is ons natuurlijk even welkom!

Zeer geachte Dames,

Zojuist kom ik thuis van een film met Marcello Masturbani. Vind Uw vererend schrijven op de deurmat. Wat een verrassing! En nu ik dan dit briefje aan U terugschrijf, word ik gedwongen om te zien naar het verleden, een verkeerd principe, maar zo dwingend dat ik uw uitnodiging graag zal aksepteren. We hebben wat afgelachen! Nee, vergeten zal ik niet zo gauw. Vooral niet nu ik eerdaags kandidaats zal doen en opnieuw zwaar in de vernieling en de zenuwen zit. Dit mag mij echter niet verhinderen uw feest met mijn aanwezigheid gepaste luister bij te zetten.

Graag wil ik weer eens bomen over oude zaken. Maar laten wij een eind van de sloot verwijderd blijven, ik voel er niets voor te verdrinken tussen de kadavers. Het is fijn dat U voor een borreltje zult zorgen. Op vroegere drooggelegde schoolavondjes moesten wij dat zelf doen.

Weet U nog, Pieter die uitgleed met een cognacfles in zijn achterzak? Hij liep liever bloedend naar huis dan U de scherven uit zijn achterwerk te laten plukken. Ook hoop ik de rektor terug te zien met zijn fiere gedaante. Wat kon hij toch fraai het verkeer leiden hè? Ik ben benieuwd of er al meisjes getrouwd zullen zijn. Wanneer

wij elkaar terugzien in het heden zullen zij dan naar huis gaan vol heimwee? Ik vrees van niet, maar wie weet, misschien, dat houdt de moed erin. De huwelijksboot van hun ouders ligt opgekalefaterd in het dok, ja ja, schoon schip maken, de wimpel in de mast van jan stavast en dan zorgen dat de echtgenoot zijn roer recht houdt want anders komen er onverhoopt nog ongelukken. Als wandelaars, overvallen door een buitje regen, zo ervaren zij hun lusten. A propos, misschien ga ik te ver, maar daar begint het marchanderen, het andere gezichten trekken. Wij moeten ons haasten. Waarmee? Een stoplap. Of mijn verloofde mee kan komen is nog niet bekend. Tot de zestiende lieve juffrouwen, uw oudleerling,

Johan.

Dit kun je niet versturen, zegt Monica.

Geachte Dames Wilkes en Kevelkin,

Tot mijn onuitsprekelijke verrassing vond ik uw briefje bij thuiskomst uit de bibliotheek op de vloermat. Graag zal ik van uw uitnodiging gebruik maken. Ik verheug mij erop U terug te zien. Zoals u ongetwijfeld vernomen zult hebben is enkele maanden geleden mijn eerste roman verschenen. Ik zie uw kommentaar gespannen tegemoet. Zullen wij dan maar zeggen tot de zestiende? Of mijn verloofde mee kan komen is nog niet zeker. Zij moet de laatste tijd geregeld overwerken. Hartelijke groeten van

Johan.

Beste Johan,

Gisteren vond ik een brief van Kevelkin en Wilkes. Heb jij die ook ontvangen? Ze geven de zestiende een feestje. Maar ik kan mijn verloofde toch niet aan zo'n avondje blootstellen? Nu heb ik een idee: als wij daar eens samen naartoe gingen. Je vraagt je natuurlijk af: wij samen? Ja. Je zult me nog wel niet vergeten zijn en toch ook wel. Die geschiedenis ligt vijf jaar terug. Ben je nog kwaad? Zo ben jij niet. Ik hoorde dat je roman verschenen is. Gefeliciteerd! Ik ga hem gauw kopen. Als je natuurlijk met een eigen meisje gaat, ben ik één teveel. Schrijf me dat dan even s.v.p. Veel liefs,
Elize.

Lieve Elize

Ik ben verloofd. Dat mag niet hinderen. Maar ik ga liever naar de film. Monica ook. Jij waarschijnlijk eveneens. En je verloofde? Dan gaan we met z'n vieren. Als het vervelend is, kunnen we nog naar de tweede voorstelling. Je denkt natuurlijk dat ik aan film verslaafd ben. Of denk je dat niet? Enfin, dan ga ik 's middags wel.

De gebeurtenissen uit het verleden doen mij geen zeer. De tijd dat wij samen optrokken was een beetje overspannen. Meer en meer begin ik te beseffen hoezeer wij in onze schooltijd kinderen waren die van niets wisten

en overal over meepraatten, die in hun verwarring over het leven na de school in de volwassen wereld (een teleurstelling, maar hoe veelzijdig, hoe vrolijk soms!), verliefd werden en ruzie maakten, hun leraren het graf inpestten of door olifanteske leraressen werden omver gelopen om even zo vrolijk, of nog vrolijker (maar dat pas achteraf), weer op te staan: want aan die tijd gaat niemand verloren terwijl ook niemand er ongeschonden vanaf komt. Zo wandelden wij samen voor de eerste keer en werd ik op jou verliefd en jij op mij, wat een idylle! Je enige verhouding met een ex-dichter. Vermoed ik.

Wat mijn roman aangaat die je wilt kopen: geen boekje voor je enige vrije avond. Je hebt natuurlijk elke avond vrij. Dat treft. Ik heb geleerd dat van tevoren afschrikken teleurstelling voorkomt. Ik herinner mij dat ik vroeger ook voor jou eens een verhaal geschreven heb. Dat is niet zo heel bijzonder, want ik schreef er iedere dag één. Je moet me echter nooit vragen of ik het voor je wil opzoeken.

Ik heb het weliswaar niet weggegooid, maar ik wil mijn verleden in zo'n direkte vorm niet terugzien. Ik ben er niet aan gehecht en ik haat het niet, maar ik herinner mij precies hoe ik toen bezig was, iedere avond, ik ben er een keer voor blijven zitten. Natuurlijk, als ik het wél weggooi heb ik hetzelfde gedaan, maar als ik kwaad ben of niet verder kan, wanneer iemand mij verwijt dat ik niets uitvoer, dan wijs ik op de stapel: dát zijn mijn mislukkingen. En daaraan, aan die tijd, ben ik het meest

gehecht (in mijn herinnering). Ik herinner mij hoe ik 's nachts wakker werd om een gedicht te schrijven, onleesbaar de volgende dag. Het bewijs van mijn pogingen - er is moed nodig dat te vernietigen.

Misschien is het lamlendigheid, misschien angst: als alles wegvalt wat vooraf ging gaat het ook nu niet verder. Onzin, maar het is één van de weinige fijngevoeligheden tegenover mijzelf die ik bij mijn schrijfwerk bewaard heb.

Je herinnert je de dagen dat wij samen waren. Bijna samen, want jij stond aan de ene en ik aan de andere kant van de fabriekshal waar ik mij voor de zoveelste maal weer eens dichter noemde, de rest tussen ons in. Je ontliep mij misschien op dat ogenblik. Nu is dat een aardige gedachte.

Wij gaan samen naar Kevelkin. Wij sluipen samen door de tuin en betreden het huis. Nee, ik kan mijn vaders auto lenen. Eigenlijk zie ik een beetje tegen het avondje op, want in wezen is het niet aardig dat verleden op te halen, het ontaardt in grappenmakerij, vrijblijvende bespiegelingen. Jij zult veranderd zijn, ik ben niet meer dezelfde. Volgens Monica altijd een kind, de enige manier om een beetje te spelen.

Om half acht zal ik je komen halen. Ik ben benieuwd.

Johan.

Zij doet net de deur open als ik de auto van mijn vader

het hek binnendraai. Hoewel ik op het pad moet letten, schittert haar groenzijden jurk mij onweerstaanbaar tegemoet. Ik geef een stoot gas en vlieg bijna tegen een zich voor mij bevindende auto op. Die had ik zo gauw niet gezien. Ik doof de lichten en stap uit. Elize schuift achter mij aan door hetzelfde portier naar buiten.

Hallo, Elize, kraait haar stem.

Dat zal een verrassing worden. Ik treuzel even, draai dan resoluut het portier op slot, je kunt nooit weten in dit ongure dorp.

- En nu wil ik je verloofde zien, roept Kevelkin vrolijk. Ik treed uit de onbekendheid tevoorschijn.

- Johan, zegt Kevelkin, wat een verrassing.

- Dag juffrouw, hoe gaat het met U?

- Uitstekend, jongen, uitstekend. Wat leuk hè, van dat boek?

- U had het wel zien aankomen.

- Nee, ik vind het zó leuk. Ik ga het eerdaags kopen.

Alweer een. Nou ja, ze zal wel niet naar films met Masturbani gaan, straks heeft ze niet eens televisie.

- Jullie zijn zeker pas verloofd, informeert ze voorzichtig.

- Nee hoor, zegt Elize, maar mijn verloofde moest naar een begrafenis. Niet zo erg hoor, oma. Achtennegentig. Naar een rusthuis gebracht en meteen dood. (Dé manier om die oudjes klein te krijgen.)

- En jij, Johan, heb jij al plannen?

- Wat zal ik zeggen, juffrouw. Plannen genoeg.

- Haha, ze willen je zeker niet? Ze lacht smakelijk, het is er dan ook de witz wel naar.

Nee, een ongelukkige samenloop van omstandigheden: ze is ziek. U begrijpt wel. U kent Monica toch?

- Monica? Ging je daar vroeger al niet mee?

- Toen ze nog bij U in de klas zat, ja.

- Je bent wel een doorbijter, hoor.

(Hoe weet jij dat?)

Elize kamt haar haar. Kevelkin wacht geduldig tot zij ons verder kan voeren. Even opschieten liefje. Ik geef Elize een stoot in haar zijde. Zij trekt haar wenkbrauwen op en knipoogt. In de kamer slaat de verveling van de ongedwongen gezelligheid mij bijna tegen de deur, terug de gang in, naar buiten, weghollen.

Moedig ga ik voort naar Wilkes, in roze tule.

- Johan! Wat een verrassing.

Er is toch kennelijk niet op mij gerekend. Ondanks brief.

Jenever staat in een hoekje, één fles van een ander dan mijn lievelingsmerk, geflankeerd door wijnpionnen. Laten ze de koning van dit schaakspel maar meteen naar mij toeschuiven. Deze keer zijn alle aanwezigen mij bekend, daar heb je Mathilde, Ineke, het hele zoodje. Ik wissel enige beleefde groeten, Mathilde zegt dat zij mijn boek gaat kopen, en vraagt hoe duur het is. Ik ben een gevierd oudleerling geworden, dat voel ik wel. Kom lief flesje.

- Allemaal thee zeker, roept Kevelkin tegen de stilte in.

Nog eens kijk ik de kamer rond. Dan luister ik scherp

naar de geluiden van buiten. Een auto rijdt voorbij. Opnieuw een auto. Schreeuwende fietsers. Kopjesgerinkel verlucht de pijnlijke nietszeggendheid van het gezelschap. Het lijkt een feest te moeten worden.

- Neem een grote, zegt Elize. Ze houdt me een enorme koektrommel voor. Zo'n verrukkelijk wafeltje.

- Hoe is het op school, vraagt Mathilde zonder zelfs maar belangstelling voor te wenden.

- Denk je nog wel eens terug aan die tijd? zegt Wilkes met een knipkoeieoog.

- Ach juffrouw, na een jaar Parijs.

- Wat, ben je in Parijs geweest? Helemaal alleen?

Mathilde zal niets overkomen. Zelfs in Tanger niet. Als iemand haar naakt op een tafel zou leggen en een ezel over haar been voerde, zou ze zeggen ‘god, wat een lief ezeltje’ en opstaan, haar kleren oppakken en weglopen en niemand die nog iets probeerde.

- Ja jongens, jullie zijn nu leden van de maatschappij geworden, wij hebben ons best gedaan. Was het moeilijk Johan, dat boek uitgegeven te krijgen?

- Nee juffrouw, niet in het minst.

- Ik vind het een knappe prestatie, zegt Wilkes, jij houdt de eer van de school hoog.

- Voor honderd gulden kom ik wel eens een lezing houden.

Onopvallend wordt van onderwerp veranderd. Begerig kijk ik af en toe eens naar de flessen. Soms luister ik. Het zou me tegenvallen als er niemand binnenkwam,

gevolgd door bijvoorbeeld de rektor. Het is een onzinnige gedachte, natuurlijk, maar waarom zit ik hier anders? Ik vertrouw al deze vriendelijkheid niet. Straks heeft ze nog een opstel van mij in de kast. Op het hoogtepunt van het feest. Maar dat komt pas als ik weer naar huis mag. Ik voel me als een schooljongen. De gesprekken worden geleid zoals vroeger. Iedereen mag om de beurt iets zeggen, elkaar niet in de rede vallen.

Ik sta op en vraag naar het toilet. In de gang bots ik bijna tegen een buste van Homerus. Hij zag me zeker niet aankomen. In de WC is het tenminste koel. Ik blijf zitten, door het raampje kan ik naar de hemel kijken. Opeens hoor ik fluisterende stemmen uit de tuin. Ik grinnik vergenoegd. Alles komt uit zoals ik me het gedacht had. Het wachten is nog slechts op de waaghals die zijn kop voor het keukenraam laat zien. Ik trek door en verwissel de stank voor de keuken.

Kevelkin en een meisje stapelen de kopjes in elkaar. Plotseling verschijnt er een gezicht voor het raam. De deur gaat open en Wilkes komt binnen. Haar handen trillen duidelijk zichtbaar.

- Is Ubbo in de tuin, vraagt Kevelkin.
- Een luchtje scheppen.
- Wilde jij een beetje water?
- Graag, juffrouw.

Terwijl ik drink, houd ik de deur in het oog. Buiten ligt de donkere tuin in volstrekte rust.

- Heb jij het warm? Je ziet er rood uit.

Ik glimlach opweg naar de deur. Kevelkin en Wilkes verlaten zachtjes de keuken. Buiten is het kouder dan ik dacht. In de verte hoor ik schril gefluit. Roepende jongensstemmen. Eén moet er verdwaald zijn. Ik wil hem eigenlijk waarschuwen, vroeg of laat zal ook hij hier naartoe getrokken worden. Konijnen raken verblind door de lichtbak. Ik ga om de hoek van het huis kijken. Niemand te zien. Dan zijn er plotseling rennende voetstappen op het pad. Een gil. Een oudere man begint onduidelijk te stamelen. Aan het eind van de tuin, vlakbij het hek, hebben zij elkaar weer gevonden, de rektor en de jongen.

- Kom maar mee, zegt de man, jij zal er van lusten.

Snel ga ik naar binnen en voeg mij bij de rest van het gezelschap dat zich opmaakt om een toast uit te brengen op het heil van de leraressen, het heil van het verleden, heil van de kennis. Elize heeft jenever voor mij ingeschonken. Ik pak het glas op, ledig het in één teug en let scherp op de deur. In de gang hoor ik de rektor praten.

- Wat is er toch met je, vraagt Elize.

Ik leg mijn vinger op mijn lippen en knik in de richting van de kamerdeur. Kevelkin staat op en verdwijnt naar buiten. De rektor betreedt de kamer en gaat ons een hand geven. Hij kijkt niemand in het gezicht en mompelt zijn begroetingen. De kamerdeur staat open. In de gang wordt het licht gedoofd. Een magere jongen treedt uit de poort van het duister het licht binnen. Het

dikke handje van de engel der wrake speels op zijn schouder.

Ga hier maar zitten, zegt het oog van de duivel, bedrijvig een stoel van de wand naar het midden schuivend.

Geen enkele blik keurt de jongen ons waardig. Hij haalt een zakdoek uit zijn kolbertjasje en snuit zijn neus.

- Dit is onze jonge dichter, jongens. Kevelkin knipoogt in mijn richting. Maar de jongen kijkt stug voor zich uit. Schijnbaar op het niets gericht, kunnen zijn ogen alles zien. Zijn waarneming is scherper dan van wie ook. Hij is op alles voorbereid. Terwijl hij op zijn handen staart, ontgaat het hem niet dat Wilkes in haar neus peutert. Hij huivert. Van één van de meisjes is de rok tot ver boven de knieën gekropen. Wij kijken er samen naar. Hij zit alleen iets gunstiger. Door zijn hoofd schieten geniale opmerkingen, af en toe glimlacht hij, slechts zichtbaar voor mij door wiens hoofd nog veel genialere opmerkingen flitsen. Hij is op zijn hoede, hij heeft een superieur bord voor zijn kop, zijn lippen zijn samengeknepen, even balt hij zijn vuisten tot iemand het ziet: hij kijkt verlegen in zijn opengespreide handen. Hij laat zijn ogen half dichtvallen. Fronst zijn voorhoofd. Hij zal het ver kunnen brengen, maar nog is hij gevangene, nog steeds het onneembare bolwerk waar de heilige heidenen Wilkes en Kevelkin niet doorheen kunnen dringen; zij hebben hem aan het kruis gespijkerd maar voeren hem droplollies omdat ze er zo van geschrokken zijn. Ze hebben hem

gauw weer losgemaakt maar hij zal nooit vergeten dat hij den volke is getoond, belachelijk gemaakt: ‘Wát! kan een dichter Vergilius niet skanderen?’, bespot is om zijn onwetendheid. Hij krult verachtend zijn lippen, hij zal pas terug kunnen slaan als hij dat allang niet meer nodig heeft, wanneer hij moet beamen, ja, van hun tegenwerking ben ik ouder, zelfverzekerder, harder geworden. Het zal later geen belang meer hebben, een vrolijk verhaal van list en ontmaskering, vuile opmerkingen over en verkapt zeer vuile opmerkingen-met-de-glimlach weer. Hij zal ze tegen kunnen komen en een praatje beginnen, hij herinnert zich plotseling duidelijk dat ze hem gekwetst, vernederd hebben, maar dan is het zijn font, omdat hij zich heeft láten vernederen, omdat ze hem nu zo volkomen onbelangrijk voorkomen dat hij nauwelijks kan begrijpen hoe zij hem beïnvloed hebben met hun maagdentaal. Hij zal begrijpen dat hij zelf de schuld was, dat dit niet anders kon, dat een andere wending fataal geweest zou zijn, omdat hij anders, rijper, volwassen was begonnen wanneer zij voor hem gebogen hadden. Zij bogen niet. Zij lachten. Zij beiden zijn vader. Ontboden de rektor. Konkelden. Smeedden. Handelden voor het Bestwil. Cijferden zo laag mogelijk. Verloren het altijd van de koude weerstand die met ieder afstotelijk opstel gepaard ging. Praatten dan diepgaand. Vergaderden. Fulmineerden. Debatteerden. Uitten hun vooruitzichten. Smartelijk. Keken hem diep in de ogen. Betoogden. S.O.S. Boden hulp. Openden de brede ver-

bandtrommels van hun harten. Bijna sloten zij hem tegen zich aan. Maar bedachten op tijd: de man die ons zal aanraken komt van een koude kermis thuis. Zodoende droop hij af. Geslagen op hun koude kermis. Thuis.

Ik heb geen medelijden met de jongen wanneer Kevelkin het pak papieren van zijn laatste opstel tevoorschijn haalt. Hij zit in starthouding. Zal hij het pand verlaten? Wat let hem? Maar waarom is hij hier gekomen?

De dwang die hem hier bracht, zal hem ook vasthouden. Hecht hij zoveel belang aan haar oordeel dat hij coûte-que-coûte blijft zitten? De miskende akrobaat van het letterkunde-cirkus. Het geloof in de god in zijn diepste gedachten is wonderlijk groot. Hij is het zelf, de Schepper, zelf roeit hij het kwaad uit, vermorzelt de ongelovigen die niet eens weten van zijn bestaan. Want dat moet hij nog manifesteren. Maar hij begint op het verkeerde punt. Hij is slechts voor één verschenen. En die ene gelooft niet.

Andere goden schrijven hun bijbels, hun korans, hun heilige tafels en boeken, zij scheppen een oeuvre en stellen discipelen aan. Profeten gaan uit en verkondigen de leer van de meester alom. Zij zorgen dat de mensheid hem kennen leert via kranten en folders. De profeten komen tot hem met bloknotes en veren en noteren zijn uitspraken, zijn voorspellingen en banvloeken over het ongeloof en de andere goden, de oplichters, opruiers en konkurrenten (enkele goden van bevriende naties als bij hoge uitzondering daargelaten), en de discipelen snellen

naar hun tempels alwaar zijn woorden gezet en gedrukt worden: het interview of openbaring is geboren.

Maar deze god is een heel andere. In plaats van te werken aan bijbel en spreukenboek zoekt hij de eerste ongelovige aan wie hij zich als bij proef gemanifesteerd heeft in haar hol op en tracht haar te bezweren. Dat lukt geen enkele god. Het lukt een God, maar wie weet zoiets nu van zichzelf? En hoeveel proefblaadjes zijn er aan de bijbels voorafgegaan? Geen enkele?! Wie weet bij zichzelf of zijn bijbel een Bijbel is, bij wijze van spreken. De vermeende god heeft het woord onderbroken om even een daadje te stellen. En daarom zit hij met geknauwde bazuin in de kamer bij Belzebub, die nog een glaasje inschenkt, maar hij krijgt niets! Zo leren ze de goden! Maar God glimlacht plotseling. Daar schiet hem een verduiveld goed idee te binnen. Op deze wereld is het ongeloof te groot geworden. De toekomst der religie is nauwelijks rooskleurig. Maar is hij niet een alleskunner? Hij houdt er mee op. Hij wordt duivel. Klein beginnen, pesterige prikjes uitdelen, pijn doen. Er op los slaan, maar: weten wat hij doet. Hij zal dus een parodie schrijven, een persiflage, een dodelijk stukje venijn, het absolute einde op het gebied van de zeishumor. Zo wordt hij al steeds meer een schrijver. Maar hij mislukt. Zijn spot zou nog geen heilsoldate kunnen kwetsen. Hij kan er beter mee ophouden, zegt Kevelkin, maar hij zet door. Hij zet voor alle donders door, hij zal die hele stinkende vuile opengereten kankerzaaiende ettersmeerboel met

zijn verloederde monsters en kwijlorgasmes leren. Dan blijft hij zitten. Op het hoogtepunt. Hij is diep ontmoedigd. Helaas.

Een geheel nieuw plan is bij hem opgekomen. Halleluja! Hij zal een roman schrijven. Geloofd! Hij houdt rekening met een lengte van tweehonderd pagina's kleine druk. Die dunne boekjes van vandaag de dag zijn niets. Over een tema hoeft hij nauwelijks te denken. Hij een tema! Dat vormt zich vanzelf wel. Niemand houdt zijn hart vast, want niemand weet het. Langzaam sijpelt het door tot de vrienden. Hij heeft geen tijd om ze het voor te lezen. Opstellen levert hij bij voorkeur niet meer in. Hij zal een nieuwe leraar krijgen van het grootste gymnasium uit de hoofdstad. Die is wel wat van dichters gewend geraakt. Dus jakkert hij onbekommerd voort. En slaat zichzelf op de duimen, maar heeft geen tijd om te schreeuwen. Want een gedichtenbundel verschijnt aan de horizon. Hij zal het de eerstkomende tijd erg druk krijgen. Daarom zucht hij opzichtig wanneer Kevelkin vraagt of het stil kan zijn zoals op school. Want zij zal hem voorlezen. Hem? Hij is hier allang vandaan getrokken. Maar hij heeft alle kans. Hij gaat voor niemand opzij. Hij kan rustig zijn gang gaan, hij zál zijn gang gaan, omdat er voor hem niets anders op zit, omdat hij bezig is zichzelf te bewijzen tot hij alles bewezen heeft en dan bemerkt dat hij niets heeft bewezen, niet aan zichzelf. Daarom zou ik kunnen opstaan om de jongen hier weg te leiden, om met hém een borrel te gaan

drinken, maar het kan niet, hij is hier stevig vastgebonden. Later zal hij naar Kevelkin toegaan, als de personifikatie van zijn verleden, en misschien ziet hij een jongen binnenkomen, met een even verwilderde uitdrukking in zijn ogen als hij, zichtbaar voor hem alleen. Hij zal hem aanwijzen en weten: jou ken ik jongetje, waren wij niet samen? Alles wat je doet, hoe je denkt, hoe je kijkt en beweegt: bekend.

Laat hij bij het ophalen van zijn herinneringen liefst het ziekelijke heimweetoontje laten varen, want het lijkt of hij al voor zijn kinderen verklaart: dat was ik, zie je mij, wat ben ik oud geworden, de tijd keert in mij terug. Wat heeft het voor zin? Hij is te jong, het verleden is nog lang niet afgewerkt, hij staat er midden in, zolang hij jong is.

- Kwam je stof opdoen voor je eerstvolgende meesterwerk, vraagt Kevelkin aan de jongen. Hij haalt zijn schouders op. Terecht.

Dan gaan wij allemaal de tuin in.

Een bescheiden vuurwerk als apoteose. Wilkes slooft zich uit met lucifers. De rektor staat toe te kijken, terzijde. Aan de heldere hemel drijft een wolkenformatie voorbij de maan. Een perfekte avond. Aan mijn rechterzijde Elize, links de dichter als een totem in de tuin waar alles groen, brandend verlicht wordt. De struiken en hinderlagen van over de grond slepende wortels. Waarom blijft de jongen hier staan? Wie neemt het hem kwalijk als hij

weggaat? Zijn rol vanavond is uitgespeeld. De rest is voor mij, de bezoeker bij toeval. Zoals hij, natuurlijk zoals hij. Ik stoot hem aan.

- Waarom smeer je hem niet?

Hij begint te lachen.

- Kom maar mee, zegt hij, je mag dat meisje wel meenemen.

Ik fluister Elize toe stil te zijn, onopvallend. Maar er is geen gevaar. De bezoekers zijn het snel dovende bengaalse vuur genaderd en praten vrolijk met elkaar. De jongen gaat ons voor, niemand ziet ons als wij langs hen gaan, dieper de tuin in, het onherbergzame. Elize struikelt, het is niets, zij geeft mij een band. Wij komen bij een schuurtje, licht valt door het raam naar buiten.

- Kijk maar, zegt de jongen.

Elize en ik kunnen samen naar binnen kijken. Over de kale vloer voetballen vier jongens met grote prijsbokalen. In de hoek staat een tafel waarop grote pakken tijdschriften, groene kaften, voorop een kerel met een brede plissékraag, de Vader-des-Vaderlands, ik herken hem op een kilometer.

- Niets veranderd zeker, zegt de jongen. Laten we naar binnen gaan.

Wij lopen om het schuurtje been. Op aanhoudend kloppen doet één van de voetballers open.

- Bezoek?

- Bezoek.

Wij treden binnen. Als ik een schop geef tegen een van

de bekers bezeer ik mijn voet.

- Sigaartje, vraagt een jongen met een verwarde bos haar op zijn grote hoofd. Elize begint te hoesten.

- Doe het raam open!

- Het raam mag niet open. Onze werkzaamheden zijn strikt geheim.

Onze begeleider gaat naar de stapel en pakt een eksemplaar weg.

- Ik ben hier kind aan huis, zegt hij. Vooral míjn bezigheden liggen in het donker. Een beetje overspannen beeldspraak weliswaar. Ik zal jullie een stukje voorlezen uit een verhaaltje.

Voorlezen, de zoveelste keer! Hij weert mij verlegen glimlachend af.

- Het spijt mij, zegt hij, maar ik zou graag van een zo bezeten en geslaagd schrijver vernemen wat hij van mijn werk vindt.

- Hij moet het zelf weten, roept een blonde jongen met een sterk aardappel-in-de-keel aksent, wij hebben hem gewaarschuwd.

- Goal!

- Drie - één.

- Ben je belazerd, vier-nul.

- Sla er op los! Goal! Goal! Pas op voor die bekers!

- We moeten nog adressen schrijven!

- We werken de hele nacht door. Morgen slapen we uit!

- We hebben proefvertaling, zak!

- Pardon? Pas op!

De blonde jongen heeft een stok gevonden en probeert te hockeyen. Bekers vliegen door het lokaal. De jongen met de haardos pakt ze van de grond, paffend aan een sigaar.

- Leve de bourgeoisie! Vangen! Au, klootzak!
- Vijf-één!
- Zes-nul. Niet zo'n lawaai!
- Luister je nu, vraagt de jongen, verlegen het blad verfrommelend.

Ik knik. De blonde schreeuwerd probeert met Elize te vrijen. Zij steekt een sigaret op. Ik ga op de tafel zitten.

- Pas op!

Maar te laat, de tafel kraakt en zakt onder mijn gewicht door zijn poten. Honderden bladen vallen over mij been, mijn hoofd slaat tegen iets hards, ik word duizelig en kijk omhoog. De dichter buigt zich over mij heen en verzoekt mij te blijven zitten. Pijn schiet door mijn hoofd, maar ik luister.

- (Do not talk about me when I'm gone.) Ik ben teruggekomen in de holle grot van het verleden. Waar schaduwen als misdadigers langs de druipwanden sluipen. Hier kom ik ze tegen, ontoegankelijk, afwerend, herkenbaar zonder taal. (Van de maan in het dak. Van het dak bij de maan. Je gaat heen op het schip. Een rechter is wit. Een dominee zwart. Je sterft aan de galg.) Wat hebben al deze geheimzinnige geluiden te betekenen? Er rust een naam op als een oordeel, mijn naam, niet méér dan een naam. ('s Morgens maken we een grof

houten bank. 's Middags hakken we er een gat in. 's Avonds zetten we hem op de Dam. We noemen het ‘ratten met viooltjes.’ J.C. Bloem maakt er een gedicht op: ‘Ratten met viookjes in het Hollandse landschap.’ In de bar liggen de meisjes te pronken.) Er moeten nog meer mensen aanwezig zijn. Want overal geluid. Vrolijke stemmen, als ik doorloop, misschien daar, in het licht, het moet dag zijn, zonlicht springt naar binnen door de opening tot iets zich er tussen dringt, een mens, een onderbreking? Stemmen worden harder. Een groepje spelers om een zwijgend meisje. Kletterend metaal. Wie is die godvergeten schreeuwer! (Visueel begaafde juffrouw, waarom doet U niet mee? Waarom danst U niet met uw schoothond de can-can? Met de A-trein zullen we je begraven. De kultuurloze juffrouw grijpt haar kans: zij trouwt met een auto-monteur. Ga zo door, zegt de zwarte dominee. Ga door, zegt de rode pastoor. Waar zij gaan wonen 9 gelukkige mensen.) Ook het meisje begint onrustig te worden. Ik ga op de grond zitten, maar de eeuwige grotkoude doet mij opspringen, de uitgang zoeken. In de verte is het licht. Waarom word je nou bang, roept een jongen, het is een grap, een voortdurende grap, grap geweest, voor altijd grap, lachen, humor. (Ga door, zegt de rode pastoor.) De weg versperd, verblind, wat kan ik doen! (Don't talk about me when I'm gone. Vergeet niet dat ik bij het rotsplateau -) In de absolute duisternis de vrouwengeurtjes waaraan ik gewend ben. Verblind, verdoofd, waaraan ben ik begonnen? Moeten

mijn ogen haar kontoeren verdragen? Onzin. Schiet op vrouw. Zo kom je er niet af. Wat heb jij in je hand? Laat zien! Onwillekeurig knijp ik mijn handen tot vuisten. Wat heb jij daar? Dat blaadje! Wat voor; mijn woorden doelloos in dit wespennest, gedachten uit de omgespoelde clichébak, een beetje nat, tot de wortel verdroogd op datzelfde ogenblik, gedachten van de uitgeputte foetus, hoe noemt men dit? Dit blaadje. Ach juffrouw, dit is de moeite - Wat voor blaadje! Lees! Brand! Brakwater op het modderschip, het louterend vuur, te licht, woorden te licht, gewicht onvoldoende, hangen, heks, het duivelsmasker, dans! (Op het bal van de middelbare meisjesschool waren schuchter twee jongens. Eén voor één gingen ze naar de meisjes waarvoor ze een buiging maakten. Mag ik U ten dans vragen? Mag ik uw hand? Mag ik uw hele persoonlijkheid bezitten? Maar jongeman, ik heb geen persoonlijkheid. Staat U me dan toe uw lichaam te overmeesteren?) En de gewogene, die een heks was, de tovenaar van later zonder retorten, verdronken in het eerst geziene water, maar op mirakuleuze wijze opgestegen, zijn boeien verbrekend, daar gaat hij, ziet hem na! (Zeg niet tegen de buffetjuffrouw dat ik een dichter ben.)

Gerammel aan de deur. Een koude luchtstroom strijkt langs mijn gezicht. De jongen staart op zijn papier, het lijkt alsof hij nooit meer wil ophouden. In godsnaam. Heb ik dat smoel gehad? De zijn brevier mompelende pater. Wat druipt de devotie langs zijn mond. Op zijn

achturige biddag. Arme zieken die zijn komst verafschuwen maar niet durven weigeren uit medelijden met zijn celibaat. Het hoofd gebogen in lijdzame afwachting. De onafzienbare verveling op zijn gejaagd voortploeterende klanken. De doping van de leerlingen aan de rivier en de verwijdering in het ondoordringbare moeras waarin zij wegzinken, en wie eruit los komt, hij?

De fluisterende dichter en Elize, van de anderen is niets meer te bekennen dan vertrapte bekers en een open raam. Nogmaals wordt er op de deur gebonkt, Elize doet open, de feestgenoten, Wilkes en Kevelkin. En ik, bedolven onder honderden Vaders-der-Vaderlanden. Een vreemd gezicht, zonder twijfel.

Ik probeer op te staan, mijn been slaapt, ik schiet bijna in de slappe lach. Kevelkin komt recht op mij af. Ik hef mijn band op, maar ze heeft al een eksemplaar te pakken, slaat het open.

- Merkwaardig toeval, mompelt de rektor die over haar schouder meeleest.

En Kevelkin, langzaam, fluisterend, gesloten, in het donker blijvend:

- Je moest je schamen, Johan. Jíj moest je heel diep schamen. Als je even je gezicht omdraait - Ze gooien hun benen in de lucht. Ademloos kijken de jongens toe. Dat wil ik geloven, Johan; Johan, hoe presteer -

- Ik wil het niet horen! roept Wilkes. Kijk eens naar die chaos! Die bekers! Wat een vuiligheid! Zijn dat de gevolgen!

De rektor en Kevelkin stoten elkaar aan. Wilkes trapt een beker opzij. Zij doet een stap in mijn richting. Alsof ik onder schijnwerpers zit, ik kan hun ogen niet onderscheiden, maar dichterbij komen, zoals toen -; het is een grap. Ik spring op Elize af en grijp haar vast. Kalm, kalm, schreeuwt ze, dit is een grap! Is het dat? Beginnen ze te lachen? Een grap, een voortdurende grap, zeurt de stem van de voorlezer. Vanwaar? 'Rennen' fluister ik. Begrijpt ze nu de situatie? Wie staat mij in de weg? Blindelings stomp ik ons een weg naar buiten. Ik kan het autosleuteltje niet in het kontakt krijgen. Ze zijn vlakbij, ik hoor ze schreeuwen. Wat doen ze eigenlijk met hun rotkoppen? Blijf toch staan! roept Elize. Ik kan niemand vertrouwen, risiko nemen is wel het laatste. Als ik trillend van inspanning gas geef, schokt de auto naar achteren. Mensen springen opzij. Gierend neem ik bochten, vlieg bijna tegen een van rechts komende motorfiets op. Maar ik ben een ongelooflijk behendige koereur. Waar ik verschijn leggen de anderen het af. Op een haar na schep ik een fietser. Moet hij maar uitkijken! Geschrokken draait Elize zich om. Maar het is stil. De huizen liggen donker en vredig achter hun tuinen. Het is een nacht om te wandelen. Ik steek de snelweg over en rijd Elize naar huis.

- Ik vond het toch wel leuk, zegt ze. Ze hebben ons tenslotte erg verwend.

Ik stap uit en breng haar naar de deur.

- Je moet eigenlijk niet teruggaan naar dat soort plaat-

sen, zegt Elize, je leeft een ander leven, en alles zoals het vroeger was lijkt een verhaal. Je hebt nagedacht; zoals het was, vind je het niet terug. Het is vertekend en op de nieuwe vorm ben je niet ingesteld. En wat dan nog. Het is voorbij tenslotte. Ik vond dat je hard terugreed.

- Droom jij wel eens dat je een diploma moet tonen, ergens? Dat je het dan niet hebt? Dat je terugmoet? Alles overdoen terwijl je een prachtige toekomst met schitterende vooruitzichten wachtte? Wat moet je doen? Zwetend wakker worden.
- Dat droomt toch iedereen.
- Dan is er iets mis.
- Jij overdrijft de waarheid.

Zij lacht. Wind glijdt door de bomen. Wanneer ik haar achterlaat moet er een vagant tevoorschijn springen, zijn fles vergif ontkurken, hij heeft een duivels smoel en lacht krankzinnig. Niets keert terug zoals het vroeger was. Er zijn mensen die een ongeschonden (denken zij) verleden uit de kamfer halen en vertellen, pijpje in de mond, wijntje in de hand, maar trijntje heeft haar tanden al verloren. Zij vertellen dan ook tandeloze verhalen. Als ik alleen over de weg rijd, begrijp ik dat daar nooit sprake van kan zijn. Ik zal Elize niet meer terugzien. Kevelkin kent mijn verrichtingen van horen zeggen, uit haar krant. De school bergt een nieuwe generatie gelukzoekers, maar zij zijn getemd. Of is er hoop?

Ik rijd nog even langs het huis van Monica. De lichten zijn gedoofd. Mijn vader is nog op. In zijn pyjama dekt

hij de ontbijttafel.

- En, vraagt hij, hoe was het met de juffrouw?

III

(Aan Studenten kun je weten wat er in een land leeft.
Joris Ivens in Vrij Nederland, 22 februari 1964.)

Hij loopt al naast ons vanaf de schouwburg.

- Ga nou mee, zeurt hij, breng me nou naar Fluiter. Bij Fluiter heb je allemaal studentjes. Kennen jullie Fluiter niet? Studentjes met van die lekkere tietjes. Gooi me nou eens op een wijf. Wat kan jullie dat schelen? Je kan Pietertje toch wel eens aan een wijfje helpen! Je pakt hem beet en hup -. Gooien jullie míj nou eens op een wijf. Hoe oud zijn jullie hè? Zulke gezonde jongens. Jullie hebben niks te klagen!

Hij kijkt naar ons op, een oude dwerg. We zullen wel niet van hem afkomen tenzij we hem op een wijfje smijten. Hij lijkt me nauwelijks te tillen.

- Hoe moeten we nou aan een vrouw voor jou komen, zegt George, die het anders altijd over wijven heeft.
- Eén wijf, één wijfje voor Pietertje, roept het mannetje boos.
- Daar kunnen we niet aan beginnen.
- Wat is dat voor jullie voor moeite!
- We hebben geen fabriek.
- Ik ben heel bescheiden, zegt Pietertje met gebogen hoofd. Jullie kunnen me toch verdomme wel eens helpen. Wat is voor jullie jongens nou één wijfje. Jullie hebben er toch twee op een dag. Leer mij Studenten kennen!
- We kunnen je echt niet helpen.
- Ik wil er ook wel eens een keertje opgesmeten wor-

den, houdt Pietertje stijfkoppig vol. Ik wil het ook wel eens voelen.

- Je moet je er niet over opwinden.

Wij kijken elkaar aan. Oppassen, die zit vanavond nog over een wijfje te zeuren, naast ons in de bioskoop, of op mijn kamer wanneer ik wil werken.

- Ik wond me er vroeger nooit over op, roept Pietertje, zijn opgeheven kin vlakbij mijn borst. Ik deed het gewoon. Floep. Jullie zijn toch gezonde jongens. Gooien jullie mij -

- Er zijn niet zoveel studentjes bij Fluiter.

- Hoe weet jij dat! Hele bossen!

Hoe moeten we van hem afkomen? Hij kan misschien wel heel hard lopen. Als het mistte waren we hem zo kwijt. Maar het mist niet. Toch maar proberen. Drie, vier snelle stappen en Pietertje valt buiten ons territorium.

- Lelijke vuile schoremrotzakproleten! roept hij ons na, vuile bietsers met je lelijke egoïstische kleresmoelen. Ik wil ook wel eens - kom hier, ik zal je -

Ik kijk even om. Met zijn korte beentjes onder het kinderlijfje waarop het te oude, te grote, te geknede en verzopen kopje zit, holt hij achter ons aan en raakt het spoor bijster.

Zoals ik hier zit, probeer ik de tijd tot het eksamen door te komen. Snelle herinneringen klauwen met katachtige sprongen door mijn geheugen. Overal probeert de on-

macht mij de loef af te steken. Om die te bedwingen heb ik het raam opengedaan, mijn jas op het bed gelegd, koffie gedronken, en ben gaan zitten om ergens aan te werken, iets te beschrijven om mijn zenuwen de baas te worden, het gevoel te verdringen dat ik niets doe, stil sta, een met kennis volgepropt monster aan het worden ben, een schichtige nachtwerker, een boekenvoyeur, het doet er niet toe wat de schuld is, maar ik zal dit afkrijgen, en wel gelijk met mijn eksamen. Hoewel ik eigenlijk niet in de stemming ben, wringen woorden zich tevoorschijn. Vanuit mijn raam zie ik de huizen aan de overkant, bijna door de huizen heen, de tuinen achter de gracht. Dit is een gevaarlijke stad, misschien ben ik een gevaarlijke man voor mijn rust in de gevaarloze stad. Wat een zenuwentoestand. Er moet iets op papier komen, weg met de leegte, mijn vingers ratelen een ogenblik over de toetsen. Wat moet ik met herinneringen beginnen? Schiften, ordenen, en een verhaal dringt zich naar voren, is dit het zoeken naar een onderwerp, wie zoekt naar een onderwerp, waar alles voor het grijpen ligt? Waar de schrijver nog slechts met een notitieboek hoeft rond te wandelen en uitzoeken wat hij zal gebruiken, als een oud wijf op de markt.

Nog drie maanden om een boek te schrijven en mijn kandidaats te halen. Misschien zijn er verstandigen die zulke dingen niet samen doen: er is een tijd van schrijven en één van studeren, een tijd van droogte en een tijd van regen, een tijd van walging en een tijd van slape-

loosheid, van ergernis en ergernis, inzicht en doorzien, ontmaskering en gevecht, er is een tijd van leven en van doodgaan, van vriendelijke rust binnen de ontdekkingen van anderen (iets om een leven mee te vullen) en van onrust voor de lege kwartobladen van het niets. Maar bij de botsing van de tegendelen, wanneer het er om spant, wanneer geen enkele mogelijkheid overblijft om zonder ongelukken een letter op papier te zetten, daar ligt het ontstaan. Ik heb nog drie maanden om een boek te schrijven.

Het menu belooft stenen voor brood. Wanneer ik op de mensa mijn voer kauw, lijkt het alsof ik de koppen van mijn medegastronomen vermaal. Dat werkt nog enigszins bevrijdend. Na de via is er een wee gevoel zodat ik langer moet blijven zitten dan mijn gewoonte is. Een gele bak op een tafel is bestemd voor het overgebleven voedsel. Naar welk hotel zou dat gaan, of maken ze daar de Salade à la Sicilienne voor de volgende dag van? Naast mij citeert een pafferige jongen met een grijs jasje het hoofdartikel van zijn opinieblad. Nog een maandje, dan breekt weer de komkommertijd aan en zal zijn opinie beduidend minder gevormd uit zijn wilskrachtige mond vallen. Om de twee happen bietjes knuffelt een jongen zijn gebrilde, al wat statige verloofde. Als zijn ontlasting morgen rood is denkt hij: rood, kleur, bloed!, tenzij hij medicijnen studeert, want dan weet hij dat het van de bietjes komt. Zo leert men nog iets in het leven.

- Gaan we naar de film, vraagt een knus meisje tegenover mij aan een blotebillengezichtverberger achter een niet gesoigneerde baard.

- Ach ja. Welke?

- Heb je geen idee?

Natuurlijk heeft hij een idee, al is het van een ander. Studenten hebben er tenminste één in voorraad; sommigen op kosten van hun vaders, anderen op rekening van de staat. Dat laatste een aardige aanvulling op het gedachtenbudget van de bewindslieden.

- Ik wil wel eens iets goeds zien. (O God, dit wordt een mooie avond.)

- Er is niets goeds, geloof ik. (O God, er is niets goeds.)

- Alle vrouwen van de wereld lijkt me wel fijn.

- Je hebt mij toch, grapt de wereldmoeder.

- Jij bent toch niet alle vrouwen van de wereld.

- Zoals ik is er maar één. (Zoals zij is er maar één.)

- De film is sociologisch wel belangrijk. Onderschat dat niet.

Aha, dit is de eerste van die nieuwe intellektuelen met geheime voering die ik tegenkom. Een felle denker. Scherper nog: hij vindt zijn vader een lul.

- Eet je pap op dan kunnen we gaan. Het stinkt hier weet je.

De jongen zet een gezicht dat hem direkt geschikt maakt de rol van Christus in een musical te vertolken.

- Haast je maar niet hoor, zegt het meisje vinnig.

- Ik ben nou eenmaal een beetje zenuwachtig.

- Dat laat je dan maar niet aan mij merken! Ben je gek! Poeh! Ik wil ook niet naar die rotfilm. Ga er maar alleen naar toe, ga maar met je handen in je zak zitten!
- Stil nou, stil nou.
- Ze mogen het best weten!
- Zeg jij maar niks! Burgertrut.
- Laten we nou geen ruzie maken. En trek dat woord terug.
- Naar welke film zou jij graag willen?

Ik sta op en krijg kramp in mijn maag. Misschien weert dat vanavond de honger. Als ik de trap afloop gaat het al over. Betere kwaliteit eten vanavond dan gisteren. Naar huis om de krant te lezen, tas te pakken en meteen door naar het Instituut. Ik wil naar de film. Ik wil op bezoek. Ik wil in een café zitten en niets zeggen. Ik wil Monica bij mij hebben. Ik wil drie dagen slapen, uitstekend te eten krijgen. Ik moet werken en als ik thuiskom het idee van de striptease uitwerken. Maar zo gaat het niet, er klopt niets van, het is vervelend, slaapverwekkend, langdradig. Ik kan mijn gedachten geen ogenblik konsentreren. Ik zal schrijvend moeten nadenken. Ik kan het niet te laat maken. Snel doorwerken is het enige.

Er hangt een vreemde brandlucht in de stad. Blauwe walm verzamelt zich boven de gracht. Het mooie weer is over. Laat ik ervoor zorgen mijn parapluie niet te vergeten als ik weer uitga. Voorlopig is daar nog geen kans

op. Thuis pak ik mijn boeken, sla een bloknoot open en probeer te werken. Maar het gevaar loert overal.

Het is nog vroeg, pas halfeen, maar George is al op straat. Als een rondvaartboot, zo zeker van zijn route, neemt hij de grachten, waar het water herinnert aan kleurrijker tijden voor ben die niets beleven. Daar hoort George niet bij. Hij wuift naar de werkstudentes daar beneden die zich opmaken voor een fooi. Op een van de bruggen blijft hij staan en denkt erover behoedzaam op de hoofden van de onder hem voorbij drijvende toeristen te pissen.

Als er maar geen bezoek komt. Het is bijna zomervakantie. Natuurlijk, rust komt, uitputting geneest wonderlijk snel. Straks misschien zal Monica het bed komen opmaken, waarop ik het liefst de hele dag bleef liggen slapen.

Op een van de bruggen bukt George zich om een schoenveter vast te maken. Een paartje wandelt hem voorbij, het meisje heeft een zwarte onderrok, dieper buigen gaat niet. Dus staat hij weer op en loopt aan de andere kant de brug af. Op de leuning zit een man met een licht pak. Als hij hem voorbij gaat steekt hij snel zijn rechterarm uit. De man die een hand tegen zijn borst voelt, heeft even moeite met zijn evenwicht, steekt een arm in de lucht, wankelt, schreeuwt, maar George is al voorbij. Hij kijkt in het rustige water. Zal ik even langs de universiteit lopen, denkt hij als bij ingeving. Dat is een goed idee. Maar wel een eind om. Hij haalt zijn zak-

agenda tevoorschijn en bladert. Twee weken, zestien dagen, dan is het zover.

Opgelucht haalt hij adem. Er is nog zoveel tijd. Ik moet straks even bij Helena langs. Heb ik mijn trojanen op zak? Alleen een doosje lucifers. De Vereniging is nu te ver. En even denkbaar het gevaar van een onverhoeds defekt aan our special machines where all our products individually are water-tested: er zijn vele voetklemmen en angels, overal. Zelfs bij de Vereniging in het teken van het grote Anti-Konijn: de Mixamatoze.

- Je kan er niet genoeg van krijgen, ik zie het.

Hij bladert in één van mijn boeken, stapt dan resoluut naar het stapeltje nieuwe aanwinsten en bekijkt de foto's op de achterkanten.

- Jullie hebben een goeie verkooppolitiek, zegt hij, alleen de boeventronies op de achterflap. Zeggen ze je gedag op straat?
- Ik won werken.
- Een schrijver met een foto is een schrijver zonder eigen gezicht.
- Denk daar nooit over na, mompel ik.
- Je bent zenuwachtig.
- Ja.
- Dat is heel goed. Zonder zenuwen begin je niets. Het is namelijk zo dat de opgekropte spanning die in woede omslaat de prestaties beïnvloedt. Ik kan dat natuurlijk nader uitleggen. Ik ga vanavond naar Helena.

Hij laat zich op het bed vallen en legt zijn hoofd tegen de muur.

Ik kom direkt terug, ik moet nog iets kopen.

- Ga dan.
- Rustig. Een half uurtje.
- Niet eerder.
- Geef mij de sleutel maar mee, dan kan je niet weg.

Het ergste dat mij kan overkomen is gevoelloosheid. Ik ben doodmoe maar moet nadenken wat ik op zal schrijven. Ik klap de boeken dicht en ga achter mijn schrijfmachine zitten. Voor het eerst blijven de woorden verborgen. Maar ik heb geen keus. Omdat ik niet op een idee kan blijven wachten begin ik te schrijven. Ik sta op om uit mijn kast de aantekeningen te halen. Die ik anders nooit gebruik. Een begin van afschuw onderdrukkend speel ik met mijn aansteker. Ik ben nu ouder geworden en keer terug naar de plaats van mijn jeugd. Wat zal ik er aantreffen? Niemand zal mij begroeten, ik kan zelf uitmaken waar ik binnendring. Schijnbaar, want vandaag blijf ik buiten en morgen (morgen misschien) draait een hek piepend open en roept iemand die ik herken - haar stem is zo bekend dat ik mij zonder nadenken voorover stort en mij laat meeslepen, waar dan ook naar toe. In deze omstandigheden de enige methode om ergens te komen. Als ik goed nadenk zijn de omstandigheden nooit veranderd. Als George nu maar wegblijft.

George is al ver van mij vandaan. Op het verste punt,

een onbekende buurt, waar bij een rustige drogist treft, blijft bij staan, kijkt in de etalage, ziet een emaille reklamebordje en weet dat bij terecht is.

- Goedemiddag meneer, zegt het winkelmeisje beleefd.

Zij heeft een paars mouwschort aan en is twee hoofden kleiner dan George. Haar rode haar hangt tot over haar schouders.

- U verkoopt kondooms, juffrouw, zegt George.
- U bedoelt preservatieven meneer, vraagt het meisje verlegen.
- Afwashandschoenen zijn voor mijn doel minder geschikt, juffrouw.
- Die hebben wij niet in huis, meneer.
- Laat me maar eens wat zien.

Het meisje wordt rood, duikt achter de toonbank en rommelt in een lade.

- Wilt U ze met glijpasta, meneer?
- Als dat niet ongelegen komt.
- Deze, vraagt het meisje.
- Zijn ze sterk?
- Zeer sterk, meneer.
- En goedgekeurd door de Vereniging van Huisvrouwen?
- Ook door de Konsumentenbond, meneer. Goedkoop en maximaal resultaat.
- Dus wel sterk?
- Ja meneer.
- Hoe weet jij dat eigenlijk, vraagt George, vertrou-

welijk zijn hoofd naar voren buigend. Heb je ervaring?

- Nou meneer. Engerd!

- Het gaat mij niets aan, wat jij in je vrije tijd doet. Maar ik kan mij geen ongelukken veroorloven. Ik ben een arme student. Ik studeer van mijn vader. Maar je staat ervoor in?

Het meisje wendt haar gezicht af. Haar borsten gaan snel op en neer.

- Hoe is de rek?

- Ik weet het niet, zegt het meisje verslagen.

- Wat jammer. Je zou dat toch moeten weten.

- De baas is uit, meneer.

- Weet de baas het wel?

Hij buigt zich verder naar voren en leunt met zijn ellebogen op de toonbank.

- Kijk eens, meisje. Ik kan ze natuurlijk overal kopen. Ik kan ze zelfs tegen inkoopsprijs krijgen. Maar ik voelde dat jij er verstand van had. Dus ze bevallen je wel?

- Pardon, meneer.

- Je hoeft je verontschuldigingen niet aan te bieden. Of doe je dat namens de zaak? Geloof maar dat die baas van jou iets verdient aan de ellende van anderen!

- Ellende, meneer?

George knikt. Hij kijkt haar diep in de ogen en mompelt:

- Het is jammer.

Het meisje is rood tot haar oren. Zenuwachtig frunnikt zij aan haar linkeroorlelletje, glimlacht, haalt haar neus

even op, lacht een ogenblik als in een stomme film - ook buiten valt het geluid weg, het meisje mompelt eveneens, trekt een pruillip, zorgvuldig in tientallen spiegels bestudeerd, krijgt plotseling jeuk aan haar borsten, krabt even, het is bijna kietelen, zij wil iets zeggen maar mist op het laatste moment de woorden, stoot een onverstaanbaar hoog geluid uit, even, bijna lieftallig. Zij is op haar hoede. Als een rat. Katachtige sprongen. Luipaardogen. Tandjes.

De klant, de koning die achter zijn rug het gelach hoort opstijgen, zich in zijn achterzak geflest voelt, maar tot het laatste, tot de dood op service - en direkt! - staat, kijkt rustig, ongeïnteresseerd als de gemiddelde van zijn soortgenoten voor zich uit. Dan knipt hij met zijn vingers.

- Ga maar eens even mee naar achteren.

In het kamertje naast de winkel gaat het meisje op de divan liggen en tilt haar rokken op. Heupen voor een proefvaart verdienstelijk. Meer dan verdienstelijk. Bijna reklame. Vanavond naar Helena. Zij trekt haar broekje over haar billen en opent gedienstig het pakje.

- Je lacht mooi, zegt George. Echt mooi. Een parelende lach. Een klare lach.

Het meisje ligt klaar te lachen. George staat op. Hij loopt naar zijn plaats voor de toonbank (nadat hij zich geordend heeft).

- Ze bevallen me niet best, juffrouw. Geeft U mij maar een ons drop en een tube vaseline.

- Dat wordt dan één gulden negenenveertig, rekent het

meisje. Ja, dank U wel. Plus eenenvijftig. Alstublieft. Goedemiddag, meneer.

- Dag juffrouw. Mijn dank voor de moeite.

- Ja. Gaat uw gang maar.

Het wordt later dan een half uur, gelukkig. George loopt eerst langs de Vereniging. Het is een flink eind om. Maar wandelen verzet de zinnen. En er is op straat heel wat te beleven. Als hij bij mij terugkomt vraagt hij waarom ik ook niet naar buiten ga, met tragische gebaren illustreert hij zijn neukerslatijn. Hij leest aandachtig wat er op papier is gekomen. Wij zullen straks gaan eten, vanavond moet ik mee naar Helena. Hij neemt een boek om de tijd te korten. Geen tegenspraak, vanavond, direkt na het eten: gevaar, overal loert afleiding, maar de boog - nog snel iets verder spannen.

De machine stoort hem, stoort mij, maar de machine is het niet. Buiten is het weer licht geworden. Er komt dit weekend niet veel van in de tuin liggen. Vlakbij de keuken zit een eend op een nest eieren. 's Avonds gooit een egel de melkflessen om. Waar mijn ouders wonen is het 's nachts zo stil dat ik als een gek naar de stad verlang, wat anders dan de angst tot rust te komen, de kontoeren van de kamers waar ik werk te zien verflauwen waarna de zenuwen om de gemiste dagen vrij spel krijgen, en doorstoten. Ik verlang naar rust, desnoods voor één avond. Vanavond? Ik heb het al opgegeven. Bovendien weet Helena álles over het eksamen, de allerbeste dooddoener en zoethouder. Maar is dat nog nodig? Ik ben

mijzelf al zo hard voorbijgelopen dat ik mij al niet meer weet te herinneren waar ik gebleven was. In deze situatie kan ik alles tegelijk doen, doorzetten tot het punt waar alles samenkomt, ineenvloeit tot de onoverzichtelijke situatie waarin ik langzamer ga, stilhoud, achteruitloop, mijzelf tegenkom, vlees wordt. Misschien tevreden ben, een korte tijd. Waarna ik overzie wat ik heb opgeschreven en in mijn notitieboek opteken: het is nu duidelijk. Mijn evolutie was als volgt: toen noemde ik liefdesdaad wat nu als daad (van liefde) is gestold. Het woord is vlees geworden. De grote hoer van Babylon heeft Julia opgegeten en Romeo werd eindelijk gelukkig.

Is dat de uitkomst van het werken? De inspanning van de schrijver, de man die niet van mosterd houdt en opschrijft waar Abraham het haalde? Of wel van mosterd houdt. Hij is de omgekeerde gouddelver. Het goud vindt hem. Maar hém beheerst altijd de twijfel.

Op de mensa is Albert de eerste die ik zie. Twee maanden Spanje, en niet bruin in zijn gezicht. Maar ik moest zijn rug eens zien. Dank je Albert. Niet weg te slaan van de stierenvechters in de glimmende pakjes.

- Ik heb een nieuwe vriend, zegt hij vrolijk.

Een kleine man met een bruin gezicht, al een eind opweg naar de kaalhoofdigheid, een te grote rode trui afhangend tot over zijn kruis, komt naar ons toe en gaat naast Albert zitten.

- Dit is Matti.

De nieuwe vriend schudt mij krachtig de hand.

- Ah man, dat was me een hitte. Mucho calor. En hoe vind je m'n niño?
- Ik ken je niño al een hele tijd.
- Je moet eens langskomen. Jij bent toch de schrijver? Wij moeten samen eens lang praten. Kom vanavond langs zeg, we maken een flinke doorzakker.
- Ik heb een afspraak vanavond.
- Dat dondert toch niks. Albert dondert dat één sodemieter?
- Nee, zegt Albert. Je kan de hele nacht terecht.

Na het eten gaan wij eerst naar Helena. Het is de bedoeling dat ik tegen elf uur opstap. Ik heb Monica tenslotte, al is ze niet in de stad. George heeft niemand en daar moet toch eens een eind aan komen. Weliswaar heeft hij vanmiddag genoeg gehad, maar vanmiddag mag je niet meerekenen. Vanmiddag was een ekstra, het surplus van de intellektueel, de man die klaarkomt met zijn geest en vorderingen maakt, de onvermoeibare, alles met één blik overziende, intelligente, vrolijke, studerende geluksvogel, adrem want niet geremd.

Heeft Helena op ons gerekend? Of hoopt zij altijd op bezoek? Zij is meteen zo flink in de weer met koffiebekertjes, het waxinelichtje op de vloer van het slordige kamertje is al doorzichtig, vloeibaar, de koffie staat misschien al uren klaar, dat is ook wel te proeven.

- Ben je hard aan het werk, vraagt ze.

Ze gaat naast George op het bed zitten. Ik ben heel hard aan het werk. Wij zijn altijd aan het werk, zegt ze, en dat zonder verdiensten. Maar je moet je eens verzetten, een ander baantje, tussen anderen, waar je zoveel van opsteekt. George schuift dichter naar haar toe; je moet af en toe eens rusten. Het is allemaal wel aardig, wat zou ze anders wensen, maar het duurt zolang.

- Wil je niet eens trouwen, vraagt George.

Ze lacht als een klein meisje. Natuurlijk. Morgen met de werkgroep op stap. De dokter heeft rust aangeraden. Ze is de klub ook zat. Meiden onder elkaar, een ongezonde troep. Met z'n allen naar de film. Er zijn geen goeie films, weet jij er een? Ga je al die boeken lezen? Dat moet je niet doen, ik zal je meteen vertellen wat je moet weten. George aait haar onhandig over haar rug. Zij doet net of ze het niet merkt, misschien merkt ze het wel niet. Wat doet ze met die naam? Menelaos maakt een grapje, Helena lacht. O Paris!

- Hoe is het toch met Monica, vraagt ze.
- Goed. Ze typt mijn roman over.
- Daar zijn wij wel goed voor!
- Kan jij typen?

Helaas, met één vinger slechts. Blijft Monica wel eens bij je over? Komt ze veel bij je? Dat is wel fijn. Je kan anders niet werken. Ze weet het. Een onmogelijkheid.

- Ja, zegt George, je moet ervan genieten.

Hij heeft zijn arm nu om haar schouder. Helena zakt iets dieper onderuit. Ondertussen wordt het gesprek ge-

animeerder. In drie jaar haalde zij haar kandidaats. Maar dat is eens en nooit weer. Twee keer kandidaats wordt dan ook niet gevraagd. Onder de wasbak staat een melkfles half gevuld met een geel vocht. Ik moet er even naar kijken. Zij haalt haar schouders op en zegt glimlachend:

- God, nou heb ik nog vergeten het weg te gooien.

George drukt baar tegen zich aan. Ik kijk op mijn horloge. Nog een uur.

- Trek je er niets van aan, zegt ze vlugger dan ze van plan was, want langzaam, onverstaanbaar bijna: je hoeft niet weg te gaan.

- Ben je belazerd! roept George.

Ze hangt nu half over hem heen. Ik krijg het warm. Een verfrissend onderwerp zou wonderen doen. Ik sta op en loop langs haar boekenplankje.

- Het is niet veel, hoor!

Dat zie ik. Op baar tafel liggen enkele afleveringen van een duur Frans damesblad.

- Wat heb je toch een verrukkelijke boezem, zegt George.

- Doe niet zo lullig, zegt ze.

- Zal ik je in je schouder bijten?

- Weet je niets anders?

George vertelt een mop. Helena lacht het langst. Die hoort ze op de klub niet. De meisjes zouden er van blozen, de truttekens. Ze heeft een rood onderbroekje. Haar benen op het bed zit ze tegen George aan.

- Ik hoorde dat jij aan een verhaal over je schooltijd bezig was. Dat is ook toevallig. Mijn zusje doet eindeksamen.

- Wat is toevallig?

- Ja. Die school. Daar word ik aan herinnerd. Hoe kom je daarbij?

Ik zal het niet uitleggen. Ik kan de hele avond bij Albert terecht. Als ik het antwoord omzeil, gaat ze naar haar tafel en bladert in diktaten.

- Hier, zegt ze, wil je het meenemen, of kijk je nu even? Het is een hele troep.

Ik ga voor de tafel zitten en blader met weerzin in de onleesbaar geschreven notities. Ik word plotseling doodmoe, mijn hoofd zakt dichter naar het papier toe, ik probeer mijn ogen open te houden.

- Mag ik straks nog blijven, zegt George.

- Blijven jullie dan niet samen?

- Johan moet nog ergens naartoe.

- Ik kan nog koffie voor je zetten.

Ik durf niet om te kijken. Ik doe of ik aandachtig haar aantekeningen doorneem, soms leg ik een stapeltje opzij, om mee te nemen.

- Het is heel fijn, zegt George gedempt.

- Vind je? We kunnen even naar een café gaan. Oh.

- Blijf je niet liever hier?

- Och.

- Blijf heel rustig.

- Ik heb hoofdpijn. Nee George.

- Ik zal je hoofdpijn overmaken. Zachtjes. Pas op.

- Ik heb het altijd. Nee George.

Buiten toetert een auto. Het is warm in de kamer. Als hij maar niet met me meegaat. Iemand gaat verzitten op het bed. Geritsel van kleren, ik kan me niet meer omdraaien, ik zit gevangen.

- Je doet me pijn, zegt Helena zacht.

Ik kijk weer op mijn horloge, verleg een stapeltje. Ik zoek naar mijn ballpoint, ik heb hem niet nodig.

- Ik moet morgen vroeg naar huis, zegt Helena, ik wil even naar mijn zusje.

- Wat is belangrijker?

Als ik me omdraai kan ik het zien. Misschien is het zusje belangrijker. Het bed verdomt het te kraken. Ik krijg geen juiste hoogte. Maar opstaan is heel ongepast, ik wil ze niet storen.

- Is je zusje een maagd, vraagt George.

Dit is een listig vraagje. Ze kan nu antwoorden: een vis, een waterman, een stier, een steenbok, een leeuw. Of antwoorden: ze is geen maagd meer, waar bemoei je je mee, hoe kan ik dat weten? En George: jullie vertellen elkaar toch zeker alles. Ondertussen kan het bed dan voor de eerste keer kraken wanneer zij antwoordt: nee, wij vertellen elkaar niet alles. Vertel je het mij? Dan kan ik me helemaal niet meer omdraaien. Waarom denkt hij niet aan anderen. Ik doe hem een plezier en meteen is het mis.

- Dat is belachelijk, zegt Helena. Waarschijnlijk doet

ze het met alle leraren. Nee. Nee. Niet George.

- Deed jij dat ook?

Dat is nog listiger. Nu moet zij kleur bekennen en mij voor minstens twee uur aan mijn plaats vastbinden.

- Ik had altijd ruzie met de leraren. Voorzichtig.
- Omdat je het niet wilde?
- Omdat ik de pest aan ze had.

Een onheilspellende stilte. Nu kan mijn kans komen. Maar je weet nooit in hoeverre het lichaam verder is gegaan tijdens deze geestelijke verpozing.

- En de jongens? (Daar begint het opnieuw: geritsel fluistering.)
- Hoe was jij op die leeftijd? Au!
- Hoe ben ik nu?

Dat zou ik ook wel eens willen weten. Ik steek een sigaret op, direkt zal ik om een asbak moeten verzoeken, maar dan kan ze altijd nog zeggen (dat is ook waarschijnlijk) dat ik de grond niet hoef te ontzien. Ik heb de Stapel bijna doorgewerkt. Ik zou toch ook wel eens willen weten hoe ze eruit ziet. Ik doe een flinke haal aan de sigaret. De as valt op de vloer.

- Hé, het is hier geen zwijnestal! roept Helena.

Met een ruk draai ik mij om, zo snel, dat George's hand onder baar rok blijft steken.

- Zeg, doe je hand even weg, zegt ze.
- Jullie zijn al flink bezig zie ik. Ik ben klaar met uitzoeken. En dan komt het grote moment.
- Welk moment, vraagt George.

- Het moment dat ik vertrek. Het moment van het alleenzijn.
- Van mij hoef je niet weg hoor. Die hand was niks. Je kan wel alles gek gaan vinden.
- Mijn hand is mijn beste gezant.
- Ik begrijp je niet. Zeg George, ik ga niet te laat naar bed.
- Laat hem maar blijven.
- Daar denk ik niet aan.
- Maar hij wel.
- Ik heb je - George, je denkt toch niet -
- Nee, zegt hij, als Johan weggaat, vertrek ik ook maar.
- Willen jullie niet eens lekker loskomen?
- Ach, zegt Helena, het is allemaal niets. Ik geloof er niet in.

Daar is dan het gedonder. Maar ik ga alleen naar Albert. Ik kan niet altijd de gastvrije vriend uithangen. Het feit dat ik hem ken van vroeger is geen vrijbrief. Ik schik mijn papieren en sta op. Helena brengt mij naar de buitendeur. George blijft goddank zitten.

- Je moest het hem eens leren, zeg ik.

Maar haar kennis ligt op andere terreinen.

Monica zat op dezelfde school. Maar in die olijke tijd leerden wij elkaar niet kennen, misschien omdat ik drie jaar ouder was hoewel ik met een enkele van haar vriendinnen wel eens omgang had. Ik wist van haar bestaan, zij het, dat zij mij niet opviel, later pas, per ongeluk, ik

dacht dat ze belang stelde in mijn werken.

Is er naast mij één mens op aarde die zich er op kan beroemen direkt vol entoesiasme het huis van zijn misschien aanstaande schoonouders te zijn binnengesleept - kom jongen eet eens mee! - ja, die daar op slag gehuldigd is als dé oorspronkelijke, onafhankelijk denkende volledige mens - jongen, jij bent me nog eens een universeel! - gekoesterd door het hele huis en ver daarbuiten, jaloers nagekeken door tientallen buurvrouwen met eveneens huwbare dochters. Hoe wiegden weemoedige chansons - gedraaid te mijner ere - mij in slaap op de sfeervol aangesneden zomeravonden, gelukkige vervoering van de jeugd. Als ik mijn treurige handen maar thuishield. En geen kindeke klein in de dochter.

Omdat het zondag is wandel ik met Monica langs de verkeersweg. Onze verlovingsringen schitteren in de zon. Wij wandelen tussen de tuinen met forensen door, 's middags de tuin besproeiend, 's avonds hun vrouwen. Of zij vermalen de zondag met snoeimessen, voor het slapen kauwen zij de krant. Maar wij praten over vakantie omdat dat het vrolijkst is. Als haar ouders weg zijn, komt Monica bij ons in huis. Dan verdwijn ik uit de stad, Monica komt van haar werk, ik ben dan in een diepe slaap gedompeld. Wij blijven uren bij elkaar, wij praten, stoeien, overleggen, eten; dan, uiteindelijk ga ik weer slapen, want ik ben erg moe. 's Nachts komt zij terug, een heel klein vrouwtje geworden, ik mag haar optillen en met mijn wijsvinger als een reuzenpenis aan het

lachen maken. Zij komt onder de dekens, zij loopt overal tussendoor, ik heb een ongelooflijke jeuk, dat doe jij Monica, je verbergt je onder mijn oksel en schopt mij in mijn navel even later. Ik probeer je overal te pakken, maar je bent weg, verdwenen; onzichtbaar vlieg je de kamer door, je zit op een bezemsteel, je bent een schooljuffrouw met je mooie lichaam; ik lieg, ik ben een oplichter, ik laat je alleen, ik kan je niet meer zien, kijk, daar loop je bij de grammofoon, daar maak je krassen op mijn platen, dan bevuil je mijn boeken met je voeten, je gooit mijn overhemden op de grond, je vraagt of je voor me moet dansen. Je pakt mijn zeldzame flamencoplaten - wil jij je bek houden Niña de los Peines! -, je danst op de schijven, wat ben je mooi, kom terug in bed, ik zal je vermoorden, vermorzelen, je doet alles wat niet mag, je gooit de ruiten in, je voert mijn salami aan de katten, vermorst de wijn over het rode kleed, het vlekt niet, het kleed wordt steeds fraaier, kom terug in bed! hier! ik grijp je, ik sla je met je hoofd tegen de muur, kom terug in bed want ik zweer je dit, dit is - ik zweet en sla je met mijn laatste krachten, maar nog steeds flits je door de kamer, ongrijpbaar, ik kijk onder de hoes van mijn schrijfmachine, hoe kom je daar, hoe kom ik daar weg, alleen, zonder hulp, in de nacht; ook daar blijf je verborgen, kom terug, ik zweer je, ik vernietig de papieren, nu ik je in woorden tracht te vangen, je wilt toch wel vereeuwigd worden, bij mij zijn, in literatuurgeschiedenissen verschijnen, opgesteld door de doctorandus met

de grote kennis van een volgende eeuw. Kom terug in bed, want als je weggaat moet ik werken en werk is de godgeklaagde pest, ik moet alleen werken, waar ben je, ik geloof niet dat je als een gems over de stoeien springt. Je bent geen gems. Ik verdom het om met gemzen naar bed te gaan. Syfilis is ook al afkomstig van lama's. Als je in het bed komt, vertel ik het verhaal van de man die in de lucht vloog voor het vaderland. Mogen zij allen springen en meteen. Zet anders de radio af, draai de knop om van de grammofoon - wil je nu je bek eens houden Manuel Vallejo -; ik word gek. Als ik naar de bioskoop kon - kom dichterbij, ik zie je groeien, laat me je eens aanraken. Als ik je mag aanraken zal ik je het verhaal vertellen van de jazzkritikus - andere muziek, kan er geen stilte zijn, ik heb pijn in mijn rug van het vooroverbuigen - die moderne negermusici steeds maar vogelgeluiden hoort maken. Hun spel doet hem denken aan afrikaanse medicijnmannen. En in Afrika zegt een kritikus: ‘het spel van deze jongens doet mij steeds weer denken aan hollandse apothekers. Het is, het is - alles, het einde’; ik zal je het einde niet vertellen, het einde blijft verzwegen, verzin maar iets, hoe ik denk, waarover ik ga denken, sleur mij weg van de machine, het lukt je niet, o nee, ik ben doodmoe, ik zit voor mijn machine te bedenken dat ik nu doodmoe ben, kom in bed. Mag je dat van je vader? Met de grote universeel op één kamer; je mag niet op mijn kamer, je nadert, je wordt groter, bent bij mij, voorzichtig de boel kraakt. En nu

vertel ik niets meer. Je moet heel gelukkig zijn, ik zwijg, hoor je? Want dit is: liefde, bijvoorbeeld, de oude romantiek zoals die onlangs nog zo treffend werd weergegeven in dat piratentoneel: de beul van Venetië. Zoveel gezichten, je vader weet het dat je hier bent, je vader weet dat wij met vakantie gaan, hij weet ook bijna alles, zoals vaders denken dat zij alles weten. Dit is iets anders dan het klimmen in gordijnen, het verpesten van de jeugd, dit is wat ik ben, zoals wij zijn, op deze plaats, liefde, met andere woorden dan de mijne. Er zijn nu geen mensen die storen of dat kunnen. Geen door hermeties gesloten gordijnen binnenglurende patsers.

En daar gaan wij. Opweg. In die tijd, die olijke, weet je, kende ik je niet, gelukkig niet, wie was ik, je weet het, want uiteraard, vanzelfsprekend, zonder enige twijfel kende je mij wel, mij kende iedereen; dat is wat overdreven. Wij hebben elkaar heel wat te vertellen. Voorlopig vertel ik, van de hak op de tak, zoals ik nooit doe; het kan niet anders. Tussen duizend woorden ligt wel één waarheid. Hoe moet ik je vertolken? De rest blijft geheim. Nu sluit ik mijn ogen. Het is zeker. Alles weet ik van je, ik kan je navoelen in gedachten, mijn handen zouden je lichaam kunnen beschrijven in de lucht als dat zin had. Maar ik denk liever, je bent dichtbij, daar kom je, weer word je groter, groeit, ik kan je niet langer in mijn handen houden; je legt je hand op mijn voorhoofd, ik word heel rustig omdat jij nu zegt, voorzichtig zegt, dat ik aan onzin doe - Niña de la Puebla houd je bek.

Ik zit hier naar hardhandige rotmuziek te luisteren die jij won afzetten. Ik kan er niet meer tegen. Als het niet ophoudt krijg ik dóór dat alles maar onzinnig is, mijn zenuwen, mijn werk, de vriendelijke glimlach tegen mensen die ik de eerstvolgende weken nodig heb. Al haat ik ze dan niet, ik hoef toch niet te glimlachen als ik geen zin heb! Toch zal ik glimlachen, niet al te veel adrem, boekentaal, meningen napraten, dat is toch de bedoeling? De knop omdraaien, ik ben hier al niet meer, ik lig in een ander land. Ik word heel rustig, omdat jij nu zegt dat ik mij aanstel, je gaat lachen, lach niet verdomme, maar je lacht nog harder, je beledigt mij, je roept onwaarheden, dan leg je je hand tegen mijn voorhoofd, je hebt een verrassing. Zaterdag - nee zaterdag niet! - zaterdag gaan wij op bezoek bij kennissen van jou waar ik geen zin in heb. Maar ik hoef niet mee, je gaat wel alleen, je legt je hand tegen mijn borst, ik word heel rustig, het kan me geen pest verdommen, wij zouden zaterdag naar Matti gaan; zeg het dan maar af, ik kon niet weigeren. Nog een paar dagen dan ben je voorgoed rustig, dan is ook je boek af, je gaat slapen. Maanden slapen, 's avonds kom ik bij je en vertel sprookjes.

Jouw sprookjes Monica zijn zeer lichamelijk. Je bent een moeilijk mens Johan. Ik ben heel gemakkelijk. Ik zal je de gebruiksaanwijzing leren. Maar die ken je al. Jij kent alle gebruiksaanwijzingen van alle Johans ter wereld. Jij weet alles. Lichamelijke sprookjes, vandaag hoef ik je alleen maar aan te raken, je bij mij weten, de

rest is voor morgen, bijvoorbeeld, of zaterdag, vóór het grote bezoek aan de grote onbekenden waar ik in een stoel onderuit zak, doodmoe word van de vertelde onzin, dan begin te praten als een razende omdat mijn verhalen en mijn grappen, omdat ik, ik, ik de enige interessante prater ben in dat huis. Jij zwijgt, laat mij maar praten, ik maak de stilte vol, ik dood het onbehagen, ik kijk naar jou, hoe trots ben je niet, maar weet je wel hoe trots ik ben! Nauwelijks, want ik laat het je niet al te dikwijls merken. Verkeerde handelingen en de trots is over. En als wij van je kennissen vandaan komen zijn wij heel rustig, heel gelukkig, dat zijn de ogenblikken van overgave, geluk, hoe heet dat, zonder naam, maar zeer lichamelijk, zeer tastbaar, ook zonder lichaam in het verschiet. Wij zullen een andere keer bij Matti aangaan, na het eksamen, over enkele dagen is alles voorbij. In mijn avonden treedt dan een grote leegte, jij bent twintig kilometer van mij vandaan, ik zie je 's middags. Op die avonden hoef ik niet meer te werken, ik zou het niet kunnen, ik mag rusten, slapen, maar ik ga op pad. Nog enkele dagen en alles is over. Ik ben doodmoe misschien, maar de mens in mij ontwaakt, de mens in mij ontdekt dat zijn schrijfmachine een nieuw lint nodig heeft en hij laat hem staan, wacht maar, wacht maanden.

De mens gaat op stap. Hij heeft alles achter de rug (wat is alles, zijn beperkte gebied), hij gaat eens kijken bij zijn vrienden: hoeveel noodlottige ervaringen ver-

zamelen zich alweer voor volgende onrustperiode? Hij komt 's nachts niet meer zijn bed in, overdag is hij een wrak, hij heeft pijn in zijn rug, zijn keel is schor en kurkdroog, hij weet dat hij een wrak is, en daarom komt hij naar je toe, je moet hem rustig maken, moed geven voor de volgende periode. Hij overziet, hij drinkt de gebeurtenissen in zich. Laat hem niet los, Monica. Hij drinkt jou in zich.

Ik heb geprobeerd een niet muffig stinkend, niet verjaard, religieus onzinnig, door bijdehante literatuurkenners aangeprezen, belangrijk voordevaderlandseletterengodverdeklere boek te lezen, maar ik kan geen boek meer zien. Tenzij vergeven van de seksuele afwijkingen, gelardeerd met prettig in het gehoor liggende vloeken. Ik zeg maar wat. Ik kan natuurlijk zelf zo'n werkje schrijven. Ik wil tenslotte ook wel eens verboden worden, ik word langzamerhand oud. Kan de schrijver iets hogers bereiken? Natuurlijk, zijn schijnheiligheid eens laten oppoetsen. Waarom zou hij er niet op uit zijn om pijnlijk te kwetsen? Het is een vraag. Er zijn vele vragen.

Op straat kom ik Albert tegen, hij heeft een nieuw jasje. Heel elegant. En Albert draait zich, ach verdomme, het kan me geen flikker schelen. Wanneer ik weer naar Matti ga? Kom bij mij eten. Ik heb slaap, de week loopt ten einde en ik ben nog steeds oververmoeid.

- Ik heb je heel wat te vertellen, zegt Albert.
- Toch niets aan de hand?
- Laten we naar mijn huis gaan.
- Is er iets met Matti? Met jullie?
- We gaan vanavond naar Matti toe als je zin hebt.

Voortmaken, als het niet te laat is. Ik kan me niet voorstellen dat hij zoiets zou doen; dat hij het durft is iets anders. Matti durft alles. In de straat voor de zijne, met bomen, nog niet zo oude herenhuizen, afgeknepen tuinen, trekt mijn maag zich samen. Laten we opschieten.

Aan de trottoirband stopt een taxi. Ik heb mijn regenjas gesloten hoewel het tamelijk warm is. Vanmiddag, voor het open raam heb ik mij mijn zoveelste verkoudheid op de hals gehaald. Het is opgehouden te motregenen. De lucht trekt schoon.

Albert belt driemaal kort, eenmaal lang bij het pension. Nu moet hij opendoen. In godsnaam, Matti, doe open. Ik kijk om mij heen of ik niets zie, of wij niet bespied worden, vanuit het hoge, lege huis aan de overkant, het enorme gebouw daarnaast, ik kijk naar boven, naar de dakrand met het zolderraam. Licht floept uit.

Ik stoot Albert aan, maar hij heeft het al gezien, hij glimlacht, zegt dat ik te ver ga, hoewel hij ook een beetje zenuwachtig is.

Als de deur opengaat, halen wij opgelucht adem. Het brede portaal, de gang, de trappen onderbroken door plateautjes, de laatste onverlichte gang. Ik klop op de deur van zijn kamer.

Entrez, roept hij met zijn donkere, half spaanse stem, die hem iets van zijn overwicht, zijn macht over zijn volgelingen heeft gegeven (anders is het niet), zijn charme voor de overigen heeft omhooggetrokken, hoewel ook die van nature om hem zweeft, geheimzinnig, uit een andere wereld, de wereld van de Peruaan, die hij geworden is, balling van zijn vaderland, vriend van verschillende mogendheden.

In de kamer, op het bed, benen gekruist - hij is niet alleen want Tony godverdomme, die hier komt alsof het

niets is, en niet weet wat gaat gebeuren voor de ochtend, die hier wie weet hoe lang al is, met Matti heeft gepraat, stompzinnige verhalen - waar heeft hij naar moeten luisteren, aandachtig interesse veinzend? Tony, mislukte nicht.

- Hallo jongens, geil dat jullie gekomen bent.
- Matti. Hoe gaat het? Je ziet er goed uit.
- Ja, Matti ziet er goed uit zeg. Dat heb ík toch ook al gezegd!
- O Tony. Ben jij er ook? Ik had je niet gezien in je duistere hoekje.
- Ik zat anders helemaal niet in een duister hoekje, hè Mat?
- Lul niet, Tony, zegt Matti. Hé Johan, hoe gaat het met Monica?
- Heel goed. We komen aan het eind van de week weer eens langs.
- Het eind van de week, zegt Matti. Komen jullie gauw. Alsjeblieft. Ik hoop dat jullie zullen komen. Ik hoop dat jullie gauw komen. Waarom wachten? Ik heb jouw Monica één keer gezien, maar je moet me goed begrijpen: ik verlang altijd naar jullie. Jullie zijn mij zeer dierbaar. Laten we een verdomd geil drankje gaan drinken.

Hij kijkt ernstig met zijn zwarte vogelsmoel. Er zijn gelaten (of misschien verdwijnen die samen met de oude dichters), je hebt tronies, koppen, en een smoel, Matti's smoel, een grijns die aan zijn ogen vreet, wanneer hij

werkelijk gaat lijken op een monstertje, met scherpe, smalle tandjes, toch nog zonder klauwen. Zijn handen zijn klein en benig. Hij lacht plotseling en springt van het bed op.

- Ik moet me even verkleden zeg. Het spijt me dat die geile drank op is, sodeju, ik heb geen nichtenpenny meer. Verdomme.

- Laten wij wat halen.

- Ik wil jullie bij mij hebben jongens. Jullie moeten mij nu niet alleen laten.

- Ik zal drank halen, zegt Tony.

Opgelucht halen wij adem. Wij zullen drank krijgen zonder op te hoeven staan: hier is Matti, wij mogen hem geen moment aan zichzelf overlaten. Maar wie weet wat hij beslist?

- Weten jullie, jongens. Hoe zal ik het zeggen. Wanneer ik nu terug ben in Peru. Als ik nog terug kom, weet je. Als ze me godverju lieten gaan! Wat heb ik voor kans! Ik wil weg. Maar die vuile geilprakkers komen me achterna. Je paspoort. Ga met ons drinken. Neem nog een borrel. Zeg, vertel eens, wat weet je van die en van die, wat weet jij, niets? We komen morgen terug, wij hebben geduld, jij niet, wil je graag weg, wij hebben geen haast, tot ons pensioen kunnen wij wachten op jouw inlichtingen, tenzij jij dan, natuurlijk, neem nog een klein borreltje. Vuile smeerlappen! Wil je graag weg? Hoeveel geld heb je nodig? Je paspoort? Wij kunnen alles geven.

Hij plukt een wit draadje van zijn rode trui. Zijn hoofd hangt omlaag.

- Ik zou jullie uitnodigen, zegt hij. Ik zou jullie overtocht betalen. Wat kan het me schelen. Het huis is groot genoeg in Peru, twintig kamers, naast mijn nightclub. Ik heb daar kunstenaars te gast. Jullie zijn alles voor me. Verdomme. Ik zuip me te pletter. Hoe lang kan een mens tegen drank, Albert? Ik ben moe als de pieten. Ik moet als de sodemieter iets drinken.

Hij trommelt met zijn vuisten op het bed.

- Waar is die vrucht in godsnaam naar toe? Waar zijn hier de winkels, Albert?
- Kun je niet wachten? Je moet niet doorzeiken.
- Zoals je wilt. Ik ben geen marktkoopman. Voor de donder!

In de halfdonkere kamer zit Albert in een diepe stoel, beneden mij. Wanneer Matti spreekt, kijkt hij recht voor zich uit, onbewogen. Zijn stem verheffen, zoals nu, doet hij zelden, zover ik weet. Maar wij treffen elkaar hier niet dagelijks. Wij komen uit twee werelden, en mijn gebied ligt elders, het is een ander gebied dan waar Matti op zinspeelt als hij ons uitnodigt, waar Matti vandaan komt of droomt in te verblijven nu hij als een rat gevangen zit in zijn geboorteland dat hij vervloekt, of anders, hij die nooit langer dan een week gevangen zat, die snel en zeker zijn gebied verkent en handelt. Hij is veranderd, gisteren, vanmorgen volgens Albert. Ze drijven hem ten einde raad, de inheemsen van de ‘secret

service'. Waar hij komt loeren zijn achtervolgers. Daarom zit hij op zijn kamer, een bibberende kleine man.

- Albert. Dit is geen grap. Geloof me. Ik heb de killer gezien. De killer is in Amsterdam. Ik heb hem zien lopen.

Hij stroopt zijn mouw op en toont een arm vol kleine brandplekken. Voorzichtig wijst hij op de littekens.

- Dat heeft hij gedaan. Sigarettepeukjes. Dat geloof je niet Johan. Je weet dat ik in -

- Houd je bek Matti, zegt Albert snel. De muren hebben oren. Matti schudt zijn hoofd.

- Hier niet, zegt hij. Luister Johan: bij iedere veiligheidsdienst is een killer. Begrijp je dat? Je begrijpt het niet. Je denkt dat ik lieg. Ik lieg niet! Hij komt uit het buitenland! Voor mij! Waar blijft die jongen met dat geile spul?!

- Matti, zegt Albert, houd je kalm.

- Dat kan niet meer. Ik zuip alleen maar. Haha!

- Zuipen helpt ook niet. Je moet rustig blijven. Ik zal bij je slapen.

- Nee. Ik wil alleen zijn.

- Als je nu bang bent. Dan zijn we samen.

- Jongens.

Hij haalt zijn zakdoek uit zijn zak en veegt zijn lippen af.

- Ik ben altijd alleen. Van nu af. Ik begrijp jullie. Maar jullie moeten niet bang zijn. Dat mogen jullie ook niet. Als ik er eens niet meer ben, dan zal Albert alles over mij aan Johan vertellen. En ik wil dat je er dan een boek

over schrijft. De wereld moet verdomme weten wat voor smeerlappen het zijn geweest die Matti hebben vermoord. Beloof je dat Johan?

Ik aarzel. Het is doodstil in de kamer als niemand iets zegt. De kraan van de wasbak in de linkerhoek van de pijpenla druppelt zacht. Op de wastafel staan de potjes en flesjes uit Matti's verzameling. Ik hoor de akteur die in de kamer achter mijn rug woont, een tekst repeteren. Dan gaat zijn vreemde kraakstem over in het piepen van een bed. Wij luisteren. Albert zit onbewogen. Matti in kleermakerzit met zijn handen op zijn kruis gevouwen. Ik knik naar hem. Misschien is hij vergeten wat hij zei.

- Johan.

Hij kijkt op en grijnst.

- Dat wordt een leuk boek.

Hij strijkt met beide handen door zijn dunne haar. Plotseling balt hij zijn vuisten. Zijn gezicht betrekt angstig, of iets wat daarvoor doorgaat. Er is niets te horen dan het tikken van de druppels op het porcelein. Ik wil hem vragen wat er is, maar hij beweegt zijn linkerhand snel op en neer. Wij luisteren. In de kamer naast begint het bed te kraken. Matti sluit zijn ogen en haalt zijn neus op.

- Er is niemand, zegt hij. Denk je. Niemand. Wie zegt dat!

- Je moet rustig blijven Matti. Er gebeurt niets.

Ik kijk hem recht in zijn gezicht. Albert steckt een vinger in zijn neus.

- Misschien niet, zegt Matti. Ik heb geleerd daar niet op te rekenen.

Hij is erg opgewonden. Ik heb geen antwoord, zou geen antwoord willen weten. Er wordt gebeld. Matti vloekt.

- Daar komt die klootzak. Stuur die nicht naar huis, alsjeblieft zeg. Ik wil geen lieve jongens, ik wil geen klootzakken, zeg Albert! Voor de donder geen klootzakken in dit huis!

- Maar hij heeft toch drank, zegt Albert zacht.

- Ik hoef geen drank. Ik wil met Johan praten.

Hij grijnst.

- Je moet redelijk zijn, Matti. Hij is nu boven.

- Naar de nichten met de redelijkheid! Die keukenmeiden hier! Geef hem z'n schortje als 'ie inschenkt. Sodeju, ik ben het beu. Ik heb liever een wijf Weet je dat Johan, daar kijk je van op. Maar ik weet heel zeker dat ik ze beter ken dan jij jongen. Geloof dat. Hoeveel punten zet jij in een uur?

- Ik tel ze nooit.

- Jij, jij maakt er nog geen drie. Ik maak er zes. Fuck de kloten. Wat dacht je dan. Ik weet alles van vrouwen.

De deur gaat open. Matti kijkt even opzij maar buigt zich dan snel en ver voorover naar mij.

- Ik kan jou alles over wijven vertellen. En ik weet alles van Monica. Je moet oppassen jongen. Zij zal niet bevredigd bij je worden, zij zal je verlaten. Ik kende haar de eerste keer. Maar morgen zal ik je de manier le-

ren om haar altijd, *altijd* bij je te houden. Ik hebmiddeltjes, nee, nee, ik zal het je vertellen, *vertellen*. Je hoeft er niets achter te zoeken, verdómme.

Bij de deur staat Tony met een fles jenever. Er wordt geklopt. Tony doet een stap naar voren. Mijn vriend Mark komt binnen.

- Hij moest even pissen, hoor, zegt Tony.
- Hallo Mark, roept Matti opgewekt. Hombre de mi corazon!
- Dag Matti. Hallo Albert. Ha.

Hij gaat naast Matti op het bed zitten.

- Hard gestudeerd.
- Dat is de eerste keer dat ik hoor dat jij gestudeerd hebt, zegt Matti tegen Mark, die rechten studeert en eerdaags assistent zal worden wegens enigszins uitnemende prestaties. Hij is geen uitslover.
- Waarom is Clo er niet, vraagt Matti.
- Moeder ziek. We komen aan het eind van de week langs.
- Johan komt ook met Monica.
- Je ziet er beter uit dan gisteren.
- Ik heb lang nagedacht. Ik was er kapot van. Neem dat van mij aan; het is misschien - zoiets komt misschien niet terug.
- Je was erg op dreef, zegt Albert.

Intussen is Tony zeer ijverig in de weer met bekers en jenever.

- Willen jullie ook wat eten, vraagt hij.

- Ja verdomme, bak voor mij maar zo'n geil eitje, zegt Matti.

Wij zwijgen. Ik vraag Mark zacht waar ze geweest zijn, de vorige avond. Albert gaat naast Matti op het bed zitten, Mark komt in de stoel naast mij. Ik vertel het nog wel uitgebreid, zegt hij, ze waren kapot van me. Ik heb ze de ware hetekenis van Plato uitgelegd. Albert werd er helemaal gek van, en Matti wilde een enkele reis Peru voor me hetalen. Het was een mooi avondje.

- Zeg Mark, zegt Matti, heb jij nog iets gezien in de straat?

Tony is bezig met eieren. Ik luister gespannen naar Mark die 'nee' zegt en sluit mijn ogen. Ik moet oppassen voor de drank in dit benauwde kamertje. Ik weet dat Matti nu ineenkrimpt, bang voor zijn killer, bang voor achtervolgers. Ik begrijp niet steeds het fijne van zijn verhalen, voornamelijk omdat zijn werkelijke omstandigheden eerst geheim moesten blijven, niemand wist ervan behalve Mark en Albert; later, bijna per ongeluk liet Mark iets aan mij los, een wild verhaal, een politiek verleden, geheime diensten die hun killers sturen, omdat hij alle namen weet, de hoofden van organisaties, de ware toedracht van onopgehelderde zaken, kortom hij is een heel belangrijk man. In Peru heeft hij vele huizen, nachtklubs, hij verkeert steeds met de groten van het land, zijn konnekties hebben meest dezelfde eigenaardigheid als hij, hij was een vriend van Jean Cocteau en Jean Marais, hij kan in alle standen neuken en bezit

een zogenaamde ‘neukdoos’ waarin hij vele kruiden heeft benevens een klein flesje met een groenig gele inhoud, een massagepreparaat ter vergroting van bepaalde delen, bijvoorbeeld Alberts deel, het deel van Tony. Hij beloofde Mark te sturen, eens, eens ‘maar jongen, wanneer zal ik daar weer komen, ze laten me niet gaan, de vuile honden, ik word ziek van dit klimaat, ziek van al die drooggelopen klootzakken, ik kom daar nooit meer, ik kom niet meer weg. Maar ik zal wegkomen. Wat denk je Mark? We versieren het zo dat ik het vliegtuig pak en weg ben. Ik laat me godverdomme niet afslachten! Ik ben geen hond. Hier, kijk eens die arm. Dat is nog niets! Als ik terugkom in Peru, dan staan ze daar weer, ze zijn overal! Ik wil weg Mark. Ik verdom het langer. Morgen zeg ik tegen die jongens: ik vertel niets, laat me gaan. Ik kan ze toch chanteren. Ik kan toch zeggen: als jullie mij niet vrijlaten zijn jullie van je leven niet meer zeker. Nee, dat is niets. Konkreet zijn Mark, wat moet ik doen. Ik houd dit niet langer uit. Ik ga kapot’ -

Eens, wanneer hij veilig is, ontvangt Mark de dunste kondooms die bestaan, een middeltje ter stimulering van abortus, fraaie hemden, opwekkende middelen, ter meerdere glorie van zijn geslachtsdrift. Want ‘Jij jongen bent de allergeilste, jij hebt een vrouw, dat is een vrouw jongen, ik aanbid haar, ik val voor haar op mijn knieën, ik zal haar zeggen: Clo, voor mij ben je de enige, nooit heb ik iemand ontmoet die zo was, zo gracieus, zo enorm, enorm. Mark, ga met mij mee. Ik kan niet, ik wil niet

zonder jou. En Mark, naar Peru moet je Clo meenemen, natuurlijk, jullie komen samen bij mij in, ik heb een huis met tweeëntwintig kamers, leeg jongen, dan gaan we met z'n drieën uit, we kunnen elke avond naar één van m'n nightclubs.'

Wij wonen al wat langer in de stad en wij willen natuurlijk naar Peru, hij heeft ons uitgenodigd, alleen van Mark zal hij de reis betalen, maar Mark komt met een speciale missie. Misschien ook niet. Hij is getrouwd, zijn vrouw woont in Mexico, zij zoeken elkaar op, maar Matti's driftleven heeft zich van vrouwen afgekeerd, hij neemt er zelfs geen meer tussendoor. Wij willen naar Peru om daar te kijken, languit te vegeteren in de zon, een reis maken, alles wat nu eens een keertje anders is, minder naargeestig, minder ontzenuwd. Wij willen gaan en weten er nooit aan te zullen komen, tenminste niet bij Matti, niet bíj hem, misschien wel om hem. Als hij danst, springt hij rond als een bezetene, een geile dans, opwindend, dat zijn de woorden: opwindend, bezeten, neuken, geil. Hij is vierenveertig, zijn schaarse zwarte haar zit in een krans om zijn hoofd, onder zijn borstelige wenkbrauwen liggen zijn ogen bruin en diep in de kassen. Wanneer hij ons aankijkt, weten wij niet wat hij denkt, want niemand heeft zo'n blik, mysterieus, de blik van een oplichter of een parapsycholoog. Hij is een halfbloed maar ook dat weet ik niet zeker, zijn huid is bruingeel, zijn hals vol huidrimpels. Een mager mens, maar zijn verhalen, vooral zijn stem, de klank, de intonatie

geven hem zijn deel aan een mysterie dat ook hij alleen heeft opgeroepen. Ik houd van hem, op mijn manier, ik mag hem dus en begrijp misschien wel iets van wat hij wil zonder het te bereiken of zelfs maar te kunnen grijpen, vervolmaken. Hij heeft niets dan geld, en zelfs dat wordt minder, misschien krijgt hij morgen een chèque en vanavond betalen wij de drank.

Wij eten onze boterhammen snel, wij hebben een razende honger en ondertussen staart Matti voor zich uit als ziet hij in zijn toekomst.

- Je bent somber, Matti.

- Trek je niets van mij aan. Hij glimlacht.

- Je moet oppassen voor jezelf.

Hij staart naar de grond. Albert stoot mij aan en fluistert dat ik daar niet op door moet gaan. Vrolijkheid, hij moet over zijn somberheid been. Ik begrijp het, de winter, de koudste die ik ooit heb meegemaakt, zodat ik met de zwarte suède sneeuwschoenen van mijn vader, die mij iets te groot zijn maar wel warm en met wol gevoerd, door de stad slenter, en niet alleen de kou, maar ook, vooral, de zon die wegblijft en hem niet de kans geeft zwierig door de stad te lopen met zijn huppelende passen waarmee je hem meteen kan thuisbrengen. Anders echter dan aan lieve jongens als Tony kan je aan hem zijn geaardheid in gesprekken buiten het gebied van de erotika (veelvuldig aangeroerd weliswaar) nooit merken. Hij wil ons niet overhalen, of, zoals hij en Albert dat dan liever zeggen, hij wil ons alles gunnen (dank je Matti),

maar we moesten het zelf weten. Tussen hun en onze erotiek was wel een klein verschil, maar als je verder kwam, rijper werd, ontwikkelder, kortom wanneer je tot het uur der waarheid was genaderd, dan zag je dat die scherpe grenslijnen vervaagden, en dan deed het er immers niet meer toe hoe of wat je was, dan deed je, you did it, en geen gesodemieter, of juist wel. Misschien is dit onduidelijk, maar het vervagen van verschillen dat zij profeteren blijft altijd onduidelijk wanneer je maar een gewone jongen bent die het juiste gaatje op de juiste plaats zoekt, ja, en dat nu was niet fout volgens Albert, maar er waren zoveel andere gaatjes, het zijne bijvoorbeeld, en slechts hij die zichzelf daar van bewust werd, wie het in feite niet kon schelen in welk gaatje hij zijn heil zocht, die goddelijke mens mocht zich bevrijd noemen, vriend van Albert, vriend van Matti. Maar aan Matti merk je het minder.

Albert begint te gapen, het wordt tijd om weg te gaan. Het moeilijkste, het opstaan uit een stoel, in de nacht, de tocht naar huis, het lome uittrekken van kleren en het tandenpoetsen. Er is nog drank genoeg, nog minstens voor een uur, want Albert en Tony drinken niet. Ben jij er ook nog Tony; Mark kijkt naar mij en grijnst, één van ons gaat nu iets tegen Tony zeggen: moet jij je pot met vaseline niet eens nakijken? Ik, waarom? Nou, is er genoeg voor Albert? Albert zal hem niet krijgen, beslist Matti, Albert is mijn beste vriend, ik heb hem alles geleerd, hij is geheel van mij afhankelijk. Maar ook Albert

zal zijn eigen weg gaan, wanneer zijn studie in het slop komt, eens, wanneer zijn geld op is, de aanvoer stop staat, zijn geheugen uitbreekt en de eindeloze chaos open legt.

- Ik heb een vent ontmoet, zegt Tony, hij wil me mee naar Brussel hebben.

- Nou dat moet je doen, Tony. Matti glimlacht vriendelijk. Wie weet wat dat je brengt voor geilheid. Je zult daar wel godverdomme een enorm geluk beleven. Maar je moet nu naar huis. Ik moet nog even met de jongens iets bespreken. Dit is geen gebrek aan vertrouwen. Voor de sodemieters niet. Kom je morgen nog even langs?

- Moet ik hem niet meenemen? Hij wijst op mij.

- Ik zou mij geen zorgen maken. Hij is te vertrouwen. Daar ben je toch wel achter?

- Ik schrok me anders dood zeg. Ik moet toch even wennen aan die uilen, ik schrik me werkelijk dood.

- Dag Tony. Schrik maar niet meer van me.

- Dag. Ik zal me in het vervolg een beetje kalm houden. Ik heb me vandaag toch al minder laten gaan.

- Die klootzak is weg, zegt Matti. Laten wij nu bij elkaar blijven. Hij krabt zijn kruis.

- Ik voel me bevrijd. Die nichten vreten me uit als ze kunnen. En als je ziet wat ze maken. Ik heb ze hier dingen verteld waar ze bij neervielen. Ze werden zo geil als pissebedden, ze kunnen hier niets. Alleen Albert.

Zijn schaduw ligt uitgerekt tegen het behang, steeds minder beweeglijk. Hij praat, zijn stem is opgewonden

als steeds, maar een wonderlijke ziekte droogt hem nog meer uit, hij zakt ineen, zijn trui hangt hem plotseling als een zak om zijn lijf, zijn magere bruine pootjes steken onder zijn fraaie grijze broekspijpen uit. Zijn ogen puilen iets naar buiten, vermoeidheid, angst, hij luistert; telkens, ook wanneer hij praat, schieten zijn ogen schichtig rond, alsof de killer achter ons zal opduiken, en zijn ogen uitsteken met een klein bot mesje. Achter de wand galmt de kraakstem van de akteur, of is het zijn bezoeker, ook akteur? Als ik straks naar buiten kom, moet ik opletten of ik niet gevolgd word. Het kan me niet schelen, het is een eer op de lijst te staan, iedereen staat op de lijst. Het glas wordt bijgevuld, een grote droefheid maakt zich meester van de stoelen die bruin worden, van het bed met Matti, niet meer krakend onder zijn gewicht, van de verpeste sigarettenlucht, die op mijn ogen slaat, en van het glas - ik kan beter niet dronken worden.

- Drink toch alsjeblieft uit, jongen.

- Ik heb geen zin zo snel te drinken. Ik wil niet dronken -

- Maar dat is alles wat - schiet op! Johan, wat een boek, geloof me, geloof me. Ik zal een uitgever vinden in Mejico, ik haal je naar Mejico en ik stel je voor aan Miguel de Montoya. Je zult verrukt zijn. Enorm. Jullie kunnen allemaal bij mij wonen.

- Ik zal graag komen.

- Ik kom nooit meer weg.

- Laat je niet belazeren. Ik zal met je meegaan. Morgen vertel ik ze godverdomme dat het uit moet zijn!

- Nee Mark, ik kan je niet meehebben.

- Dan blijf ik hier slapen.

- Vannacht kan niemand hier slapen.

- Waarom niet?

- Vannacht kan niemand hier slapen.

- Matti. Waarom niet?

- Wij zijn je vrienden. Wij hebben er recht op.

- Jullie hebben nergens recht op.

- Wij zijn je vrienden.

- Ik wil alleen zijn.

- Waarvoor Matti, waarvoor?

- Laten wij daarover zwijgen. Ik wil dat jullie ververdomme vrolijk zijn, ik wil verdomme dat jullie drinken. Die geile jongen haalt toch niet voor niets a drink. Schop ik die klootzak voor lui mijn deur uit! Laten jullie mij alleen. Misschien ga ik gewoon slapen.

- Dat is jouw zaak, Matti, zegt Mark. Wij willen je liever morgen terugzien. Maar het is volkomen jouw zaak.

- Ik blijf hier slapen, zegt Albert.

- Wat moet jij zonder mij, hé?

Albert haalt zijn schouders op.

- Wat moet jij zonder mij! schreeuwt Matti. Wat was jij toen ik hier kwam? Wat heb ik jou niet geleerd! Wat een mooie vriendschap, wat een verrukkelijk eigenbelang.

- Ik hoop niet dat je het doet, zegt Albert rustig. Dat is niet alleen uit eigenbelang.

- Alles is eigenbelang.

Hij schenkt zich opnieuw in.

- Mijn glas is leeg.

- Sorry, sorry, Johan. Neem mij niet kwalijk. Ik raak een beetje overstuur. Vergeef je het mij? Vergeef het mij.

- Kalm, Matti, rustig, ga rustig zitten, roept Mark, terwijl hij opstaat, naar hem toegaat, hem bij zijn schouders neemt en terugdrukt op het bed. Matti, nu meteen, zijn felle oogjes flikkeren, trekt Mark naast zich, legt zijn hoofd op zijn schouder, zijn nekaderen zwellen op, hij hijgt, ik wend mijn gezicht af, hier heb ik niets mee te maken, ik kijk terug en ontmoet de blik van Mark die zegt: ik heb hier niets mee te maken. Wij kijken elkaar aan, voor een tweede keer, dan snel naar Albert, die zich een houding probeert te geven, een sigaret begint te rollen, maar zijn vingers beven. In zo'n geval beefden mijn vingers ook. Ze beven nu.

Wij worden wakker uit de kortste verdoving, de huilende man heft zijn hoofd op. Dit is wat er van Matti overblijft, hij wordt kleiner, kleiner, zijn macht verdwijnt, zijn woorden hebben geen verrassing meer, geen uitwerking; zijn opmerkingen, beschouwingen, voorspellingen, zijn het geheim van zijn stem al bijna kwijt. Hij haalt moeilijk adem en bijt op zijn nagels.

- We kunnen het beste naar bed gaan, zegt Albert hees.

- Ik blijf alleen, fluistert Matti.

- Nee ik blijf hier. Jij kunt hier niet over beslissen.

- Mark, wat moet ik doen. Waar moet ik naartoe. Ze komen. De uiterste termijn - morgen. Als ik het hun zeg - ze hebben me te pakken. Ze hebben de oude Matti eindelijk te pakken. Godverdomme. Ik heb de oorlog in Japan gezeten. In een kamp, ik werd steeds beroerder. En eindelijk lag ik in de tent met de stervenden. Het was verdomd warm, insekten boven mijn kop, die kwamen op die lijken af, ze stierven als ratten en ik wist: je bent er geweest, maar ik bleef denken, je bent er geweest, je moet leven, je bent er geweest, maar verdomme je moet leven. Er waren bijna geen verplegers, ze zetten een kommetje met rijst bij je neer, 's morgens, maar de meesten konden niet eens meer rechtop komen. En ik dacht, je moet die rijst opvreten jongen, want je bent er geweest, vreet die rijst op als de bliksem, ga zitten, buig je, kruip naar die kom toe, vreet, en ik vrat en zorgde dat ik wakker bleef, want ging ik liggen, dan was ik er geweest. En langzaam ging ik van de ene naar de andere tent, net zo lang tot ik ontslagen was, genezen. En in Mejico, op doorreis naar Peru. Ik zat in de oude stad, ik had geen centen. Ik was zo kaal als de rest van het zoodje. Maar wat had ik te verliezen! En nu.

- Je hebt weer niets te verliezen.

- Ik heb jou te verliezen. Ik heb jou te verliezen. Hij wijst Mark aan, dan Albert. De akteur is kennelijk gaan slapen. Buiten rijdt een auto, het is twee uur, het normale verloop van de stad, maar hij luistert, schrikt, tilt

zijn hoofd op, perst zijn lippen op elkaar, het zweet breekt hem uit, toch lijkt hij uiterlijk heel rustig nu, wanneer hij zegt:

- Ik zal ze leren. Matti zal het schorem laten zien wat ze aan hem hebben. Morgenochtend zullen ze verrast staan kijken. Johan, beloof me, dat je, dat je - als ik er niet meer ben - beschrijft wat er gebeurt. Jullie moeten mij rechtvaardigen. Mark heeft alle gegevens.

- Ik zal je helpen, zegt Albert.

- Misschien kan hij het beter alleen doen. Hij is tenslotte schrijver.

- Maar een fantast, zegt Albert. Hij maakt er iets surrealistisch van.

- Jij moet nog bewijzen dat je iets kunt. Maar dáárvan ben ik overtuigd. Ik geloof dat je veel talent hebt, maar het moet naar buiten komen, je bent lui Albert.

- Dank je.

Ik kijk voor mij uit. Het is een vreemde wanhoop, een vreemde sfeer, een vreemde droefheid, zonder opluchtende momenten meer, gespannen kijken wij de kamer rond, iets zal er moeten misgaan willen wij vannacht nog buitenkomen. Albert? Met Albert komt geen ruzie. Mark. Met Mark is Matti zeer voorzichtig, zoals met mij, want wij, onoverwonnen, waardig gekeurd tot intrede, volwaardige, meer dan volwaardige leden van hun internationale congregatie (broederschap), intelligent, uiterst talentvol, geniaal, geestig, eroties, beweeglijk, wat hebben wij te veel dat zij missen (te kort, zegt Al-

bert langzaam, aftastend, gewichtig). Wat hebben wij te veel, wat wij hier doen, bij deze opgevreten flikker, die een jonge man moet zijn en aarzelt, luistert, zijn oren spitst en wegzinkt op een te groot bed, in een te lange kamer, met te veel drank, met een uitzichtloze morgen als de drank is verdwenen en de kater verdwenen en de mannen naar zijn huis toelopen, bellen, hun pijp uitkloppen, dan de gang doorslenteren, en een van hen de killer of zij beiden als de grote wraakengelen van het eigen land, de boerenkaffers met hun regenjassen en slappe rijksdeksels op het strohoofd, die hem van zijn bed trekken en hem meenemen, hem uitboren onder het genot van weer een borrel, hem bedreigen, foto's tonen van de killer op het plein, en glimlachen, biecht maar op kerel, er is geen uitkomst, nooit meer.

Mark en Albert zitten ieder aan een kant van Matti. Zelf hangt hij achterover en vraagt mij de radio aan te zetten. Op een buitenlands station jengelt een vermoeide zangeres een liedje voor de man die bij haar is. Daarna gaan ze naar de lullebaai. Op een ander station vreet een door bazuinen omgeven koor zich door de nacht been. Ik draai de knop naar links, maar in de stilte houdt het koor niet op en om de beurt vergeten wij dat er een radio is, Albert gaat pissen, Matti begint weer te drinken, sneller dan tevoren.

- Wij wachten, zegt hij met zijn ogen naar het plafond gericht waar hij niets ziet.
- Mark, wil jij naar het tafeltje gaan en mijn porte-

feuille geven.

Mark staat langzaam op, pakt eerst de bijna lege fles die naast mij staat en schenkt zich in. Albert komt binnen en vertelt dat er een ouwe vent in zijn pyjama door de gang liep die ze maar eens door een monnik moesten laten naaien of zoiets, niemand luistert. Matti krijgt zijn portefeuille en haalt er een pakje foto's uit.

- Ik ben voor de donder sentimenteel, zegt hij, kijk dit is Bruno, een snelle rakker zeg. Als hij in zijn zwembroekje op de playa zat en naar mij keek. En heb je dan die kunsteikels, die limonadepikken als Tony en Evert gezien. Moet je kijken, die houding, de gratie. Wij zaten elke avond op het terras van mijn huis. Hier heb ik dat legerpak nog aan. M'n eigen chauffeur in die geile jeep zeg. Hier is Bruno weer. Ik draag die vrucht met me mee. Hij zit nu in Mejico en schreef me dat hij naar me terug verlangde. Dat is een half jaar geleden, voor ik naar Europa kwam. Ik wou dat ik terug was. Die jongen ging naar de bliksem; ik heb niet eens m'n paspoort. Ik ga morgen naar het politiebureau. Verdomme, er komt niets van. Dit is mijn vrouw. Ze heeft me een ticket gestuurd voor het vliegtuig, maar ik kom niet meer weg. Het is voorbij. Het is uit. Matti heeft zijn laatste spelletje gespeeld. Godvergeten vuile misgestoten moederkoeken.

- Wie is dit, Matti?

- Ach man, een meid waar ik mee was toen ik nog officier was. Moet je kijken wat een stuk. Ik kan je wel ver-

tellen dat ik nooit een fijner wijf gehad heb.

- Maar het is opgehouden.

- Allicht. Verdomd als ik aan die naaimachine terugdenk. Ik had een halfbloed jongetje gezien. Als ik -

- Je moet nu ophouden. Albert legt zijn hand op die van Matti. Je moet nu ophouden, je bent lazerus, ik kan er niet tegen, je bent walgelijk.

Matti knikt suffig. Mark fluistert als Albert bij de wasbak staat dat hij jaloers is. Matti gaat naar Albert en kust hem in zijn hals, maar Albert schudt hem van zich af, draait zich om, pakt Matti bij zijn schouders en herhaalt zijn woorden, fluistert dan; ik let scherp op hem, want als Matti weggaat of iets anders, waar blijft hij dan die pas man werd toen hij Matti zag en alles opgaf, behalve het geld dat hij van thuis kreeg voor zijn studie, die nog steeds zijn kandidaats wil halen, dichter worden, schrijver, toneelschrijver, die zich nu pas man bewijst, maar dit ook nooit meer na kan laten en daarom als het levende bewijs van wat een man is, voort moet leven als verdoemde: vertegenwoordiger en demonstrateur van de firma man en co. Zijn stap is groot en weinig elegant, Matti en hij door de stad is de dokter en het lichte meisje.

Matti draait het licht boven de spiegel van de wastafel aan. Hij loopt naar de deur, draait hem op slot, hij zegt niets, doet de plafondlamp uit en gaat zijn haar kammen. In de hoek waar wij zitten is het donker. Albert speelt met het gouden polskettinkje dat hij van Matti

heeft gekregen.

- Albert is mijn beste vriend, zegt Matti, en Mark is de grootste, ik vertrouw jullie allemaal. Jullie zijn mijn beste vrienden. Jullie zijn alles wat ik heb. Ik ben verdomd sentimenteel. Ik zou jullie alles geven. Ik zal jullie uitnodigen, maar ik kom niet meer weg. Jullie mogen mij niet vergeten. Jullie moeten af en toe aan de oude geile Matti denken en beseffen dat je je rustig moet houden omdat ze op je loeren. Je hebt geen rechten, geen vrijheid, ze zitten je achterna, ze luisteren je gesprekken af, ze zitten mee te hijgen als je ligt te neuken. Het leven is waardeloos, maar je houdt ervan. Je wilt door die stinkende stad lopen met een lekker jongetje. Je wilt Johan zien lopen met Monica, Mark en Clo tegenkomen, lekker gaan zitten zuipen, zonder aan die aftrekkers te hoeven denken. Ik ben een yogi, mijn leven heeft een inhoud gehad; ik glijd weg jongens, het is uit, ik kan er niet meer tegen. Je zit je op te geilen om morgen weg te kunnen, maar wie gaat, wie neemt een taxi en rijdt naar het vliegveld? Jullie zijn de enigen die wat om me geven. Ik wil voor jullie leven, niet meer voor mezelf, maar voor jullie, om jullie te zien, dat is het enige. Begrijp me goed. Jullie moeten me goed begrijpen. Ik heb niets meer. Ik kan jullie niets meer aanbieden. Ik ben een ouwe vent, die niet meer alleen naar bed durft, maar het toch doet, omdat ik vannacht alleen moet zijn. Ik ben gelukkig dat jullie er zijn, jullie zijn mijn vrienden, ik smijt al die nichten naar buiten als ze binnen komen

met hun zaaddoders. Ik wil. Ik wil. Ik wil. Ik wil niets meer. Het is uit.

- Houd je kalm, Matti.

- Ook jij niet meer, Albert.

- We gaan morgen naar de politie.

- Ze bieden me honderdduizend voor die inlichtingen. Maar die kan ik toch niet geven! Niet voor niets loopt de killer door Amsterdam, en ik heb geen kans. Ik stap in een vliegtuig, maar ik ben het vliegveld nog niet af. Och nee, begrijpen jullie goed, ik heb meer met dat bijltje gehakt, ik ken ze allemaal, allemaal - ik heb geen kans. Alle mogelijkheden zijn nagegaan. Het zit potdicht. Niemand kan mij meer helpen. Jullie niet. Ik zou graag nog een keertje in Peru willen rondkijken. Ik zou jullie mee willen nemen naar mijn huis. Wat wil ik niet. Vergeten jullie mij niet, de wereld moet weten wat er met mij gebeurd is. Publiceer het in een krant, laat de mensen weten in wat voor land ze leven. Het is allemaal tuig. Ik ga eraan. Ik zal ze verdomme voor zijn. Maar er zijn er zoveel die eraan gaan. Dat kan me ook geen sodemieter schelen, die geile rothonden doen maar. Als ik hier maar niet zat.

- Je moet nooit opgeven.

- Mark. Hier is niets aan te doen.

- Je moet doorzetten, Matti.

- Hoe lang denk je dat ik dit heb moeten aanzien? Hoe lang denk je dat ze nog door zullen gaan. Of toeslaan? Toeslaan, ja, ik zal ze leren, ze voor te zijn, ik ben

het die beslist, hier verdomme, hier verdomme, over mijn eigen leven, is het mijn leven? Mark! Ik ben een mens tussen twee haakjes, versta je dat? Wat wil jij mij vertellen? Jij, wat heb jij van het leven gezien, heb jij ooit een gloeiend peukje naar je toe zien komen, langzaam, in een kamer met twee kerels, die je vasthouden en heb jij dan ooit in een stad gelopen en daar één van deze twee, de ergste, gevaarlijkste, heb jij die zien lopen terwijl je weet: die komt voor mij? Je rent naar je huis, jij ja Je doet de deur op slot, waarschuwt je lieve vrouwtje, je zou bidden nooit verloofd te zijn, je zou drie stinkende overhemden per dag vuil maken klootzak, met je zweet, want je weet wie ze zijn, wat ze doen, hoe ze komen, zullen aankloppen, anders dan je vrienden, je kent ze niet, je hoopt een nieuwe huurder, je hoopt de geile godvergeten melkpeer, maar een ander, je hebt hem zien lopen. Ga de straat op Mark, je hoeft niet om je heen te kijken want je bent zo vrij als god in een nichtentent, je wandelt als een superman, schiet op, wat kan jij mij beletten. Kón je mij beletten, kon je zeggen: verdomd Matti, je zou vandaag een eindje moeten wandelen, ik weet dat het veilig is, jij *weet* dat jongen, ik kon je geloven, maar je weet niets, je bent nooit op de hoogte, zelfs ik, die bijna alles weet van hun methodes ben niet op de hoogte van dat ene: wanneer ze komen. Ze komen. Ik weet het. Maar wanneer, als jij belt, of Albert, of Johan, ik houd van jullie, ik prijs de hemel, maar als je het niet bent, als ik alleen ben. Ik wil nooit alleen zijn,

ik - ik houd het niet Mark. Laten wij praten, maar laten wij niet - naar de deur kijken. Want nu komen ze niet. Ze komen als jij wegbent. Op het juiste moment, in de plé, als ik er niet op verdacht ben, als jij denkt: hij is veilig, als je inslaapt, als jij snurkt en weet dat ik veilig ben omdat Johan, Albert, honderd mensen in die kamer zitten, betrouwbaar, op hun hoede, mij bewakend, in de plé zelfs, dan komen ze nog, als ze willen, op *hun* tijd, die is beslissend, dan helpt niemand. Ik ga alleen dood, net als jullie, maar het is niet fijn met een mes.

- Als wij hier blijven overkomt je niets. Je moet je, in jezusnaam Matti, houd op! Laat dit! Je wordt gek! Ik ken je niet meer! Er gebeurt jou niets. Houd je kalm, kalm, kalm! Matti!

- Albert, zegt Matti, ik kan het aan je zien. Bij mij is het ook zo begonnen. Je hoeft niet bang te zijn. Je bent lief voor mij, ik zal dit nooit vergeten hoe jullie bezorgd voor mij zijn. Maar alles is nu gauw voorbij.

- Je hebt een heel leven. Je hebt alles. Je zult je paspoort krijgen, je hebt al een ticket. En dan kom ik naar Peru.

Maar Matti schudt zijn hoofd. Nog steeds klinkt er een soort muziek over de radio, muziek voor opblijvers, nachtwakers, slapelozen, poolers die na sluitingstijd van de café's nog nablijven, politiemannen in hun bruine kamers, en allemaal kunnen ze binnenkomen zonder ons te verrassen, iedereen kan binnenkomen, zelfs de killer, wij zouden een vreemdeling zien en vragen hoe hij heet-

te, terwijl Matti verbleekte; maar de killer zal niet komen, misschien zal hij wel nooit komen maar voetstappen op de gang doen mij verbleken, ik zie hetzelfde aan Mark, aan Albert, behalve aan Matti, hij hoort het niet. De drank is bijna op, ik kan mijn ogen nauwelijks nog open houden, half vier is het geworden, ik krijg het koud, er is geen verwarming in de kamer. Opstaan doe ik niet; eigenlijk is het zo dat wij wachten, hem niet alleen willen laten, bij hem willen blijven om hem dat ene te beletten; niets weten wij meer, nauwelijks wat hij van plan is, óf hij het van plan is. Wat hier gebeurt gaat in ons om, vervormt; wat blijft er van over als het gevoel, het niet te verbreken bondgenootschap ophoudt te bestaan, de kater, de vervreemding intreedt, misschien nooit, misschien is dit het leven van een man met wie ik samenkwam door Alberts toedoen, bij wie ik hangen bleef, zoals ook Mark bleef hangen, Clootje meeneemt, vaak als hij alleen is, wanneer hij met haar danst, zoals alleen een flikker van zijn type dansen kan, de smerigste dans die bestaat, een beschaming, een treurige vertoning waarin hij niets blijkt te zijn, geen stuiver, geen schep modder, wanneer hij zich bewijst, ook hij, als Albert, die zich flink bezuipt om niets te hoeven zien. Wanneer hij danst en door zijn knieën zakt, zijn benen wijd zet, zijn strakke broekje spant, obscene taal roept, vrolijk, vrolijk, zuip, dans, verleid, totdat hij als een gore straathond op een bank in slaap valt om de volgende morgen, de morgen dat nog iedereen zijn hoofdpijn bij zich

draagt, weer op te staan, obscene taal te roepen, op te scheppen over zijn prestaties, zijn verleiderskunsten, zijn verleden, zijn relaties, zijn ontzettend belangrijke groep met de rijkste, de geilste, de grootste weet ik wat voor kunstenaars, zakenlieden, lustknaapjes, met wandelstokken als het nodig is en korte broeken, armbanden, ringen en ogen van vulgaire diepzeevissen, bloedkoralen, wat al niet een rotdichter op kan brengen aan vergelijkingen, de volgende morgen, wanneer iedereen kapot is. Wij denken met hem, aan hem, bespreken zijn daden want hij is een adder voor zijn vijanden, een schoft, een ploert die iedereen bewijst dat hij en niemand anders tot de uitverkorenen behoort, 'jij bent geroepen, ja jongen, jij klootzak, besef dat, wie wil je het tegendeel bewijzen: ik heb een schoonheidssalon, ik heb in al die dingen gestudeerd, er is niets, volkomen niets op neukgebied dat ik niet weet. Ik kijk iemand eenmaal in zijn ogen. Ik wist meteen wat ik aan je had. Je moet eens bij me komen. Wij praten eens rustig zonder verplichtingen. Er mogen geen anderen bij zijn. Kom snel. Ik zal er spoedig niet meer zijn. Nee, nu zal ik je niets vertellen. Dat gun ik je niet. Ik mag je veel te graag, kom eens alleen, wij moeten rustig de tijd hebben, nee, ik wil niet dat Albert dit hoort, hij is mijn beste vriend, maar ik wil het je alleen vertellen. Kom op een avond, maar vroeg. Jij jongen bent er voor geschapen, jij hebt het helemaal. Haha, hebben ze je ooit het tegendeel beweerd? Vrijblijvend. Nee, natuurlijk, je bent zo niet, o god, het onbegrip, het

doet er immers niet toe hoe je bent, wat je bent, hoe je het noemt, als je maar gelukkig bent. Je moet gelukkig zijn, je bonding vinden. Jouw houding is enorm, zo enorm. Kom alsjeblieft, ik smeek het je, alleen. Ik zal je een massage geven. Het hoeft niet, natuurlijk niet, je bent gelukkig met je meisje. Maar natuurlijk ben jij gelukkig met je meisje. Dat zag ik meteen. Zij houdt van je. Je moet haar alles geven. Zij verdient het. Ik zal je leren hoe je haar nog meer kunt geven. O nee, dat weet jij niet. In sex, dat is mijn specialiteit. Wat heb ik anders gedaan in mijn leven dan sex? Ik heb alles geëksperimenteerd. O god, dat meisje, die geile troel van je kijkt uit haar ogen, dat breng jij niet op. Ga weg, je liegt, ik weet dat je liegt, dat breng jij nooit op, zij verlangt zoveel, zij verlangt alles, zij heeft overal recht op, evenals jij, jullie hebben allebei overal recht op. Jij bereikt dat niet bij haar. Sorry. Ik zeg de waarheid. Ik houd teveel van jullie om je pijn te willen doen. Jij bent zo geil, zo enorm, ik heb je dat de eerste keer gezegd, jij hebt - ik zeg het niet nog eens. Zo bedoel ik het. Ik kan het niet duidelijker zeggen. Wil je dat ik nog duidelijker ben? Moet ik het werkelijk zeggen? Ik zal jou nooit iets opdringen. Kom bij mij op een avond. Laten we nog wat zuipen zeg!’ - jij en niemand anders tot de uitverkorenen, maar wat meent hij, alles of niets, is er bij hem een tussenweg? Zo probeert hij nog de jonge god te zijn, maar niemand heeft ooit - en dat is vreemd - vernomen wie hij nam, of wat hij deed; hij praatte, zoop, mas-

seerde bij de jongens, konverseerde met zijn vrienden zoals Mark en ik en beeft Albert altijd bij zich behalve vannacht, de nacht die al voorbij drijft met het onheil dat hij nog steeds wil aanrichten.

- Je moet naar huis gaan, Johan, zegt Matti plotseling, je ziet zo bleek als een lijk.
- Het is moeilijk om uit je stoel te komen.

Hij glimlacht. Zijn ogen kijken glazig in het halfduister.

- Je had gewerkt voor je hier kwam?
- Ik heb nog geschreven ja.
- Je zult morgen niet veel kunnen doen.
- Ik kom morgen even bij je langs.

Hij zwijgt en vraagt om shag. Als het hem mislukt een sigaret te rollen vloekt hij en vraagt Mark het deze keer te doen voor hem. Zijn benige handen trillen, hij legt ze op het bed, maar wij hebben gezien dat hij beefde als een riet.

- Zo zien jullie jongens hoe het loopt met Matti. Toevallig ontmoeten jullie mij, je had een ander kunnen ontmoeten, je had met een ander kunnen zuipen.
- We hebben je toevallig ontmoet, zegt Mark terwijl hij zijn rug recht en Albert de tabakszak toewerpt. Maar het is niet toevallig dat wij hier kwamen. Je kiest je vrienden uit de mensen die je tegenkomt, met wie je moet werken. Maar het is niet toevallig dat ik jou tegenkwam. Ik houd nu eenmaal van mensen als jij. Van het een komt het ander. Het is een kringetje.
- Dank je, Mark. Ik dank je hiervoor. Dit betekent

heel veel voor mij. Het is misschien het laatste dat ik hoor, maar ik zal dit meenemen. Hij komt van het bed en legt geroerd een hand op Marks schouder.

- Jullie hebben alles voor mij over, zegt hij, met moeite zijn woorden vindend. Jullie komen hier voor mij, dat weet ik, omdat wij van elkaar houden. Is het niet? Jullie houden van mij.

- Jij houdt niet van ons, zegt Mark.

- Maar madre de dios. Wie zegt dat! Ik niet, Mark!

- Jij doet niet wat wij vragen.

- Het is over, zegt hij dof. Jij zou dit niet volgehouden hebben, jij niet, die bende dáár niet, maar ze komen. Het is over. Een mens heeft voor alles een eindpunt.

Hij gaat op het bed zitten en luistert. Albert staat op en zet de radio af. De stilte is ondraaglijk. Ik kom overeind om mijn jas aan te trekken, weg te gaan. Ik zeg het hem, hij reageert nauwelijks. Het lijkt of het hem niets meer kan schelen. Hij kijkt voor zich uit, uitgeblust, vermoeid, bezopen, wie zal het zeggen? Of wij hem ooit terugzien, morgen, of wij thuiskomen met het gevoel: er zal niets gebeuren, of wij ons dat inprenten, elkaar vertellen, voortdurend daar met onze gedachten waar hij is achtergebleven.

Wij staan allemaal op. Albert vraagt in de verte om een slaapplaats, hij smeekt het, hij houdt hem bij zijn schouders, fluistert; wij beginnen onrustig te draaien, toevallige vrienden, die bij elkaar kwamen omdat er eens bij ons iets is begonnen dat ons toetrok naar het andere,

de wereld van gelukzoekers waar wij zelf niet bijhoren, waar wij nooit in zullen opgaan om verloren te raken, maar waar wij ook teveel van weten om er alleen maar als een toeschouwer bij aan de zijlijn te staan, wij worden onrustig.

Wij hebben het kontakt verloren, Albert is de laatste.

Hij geeft ons een band bij de deur. Dan begeven wij ons verlegen bijna naar het voorportaal. Op straat is het warm, warmer dan toen wij kwamen, wij kijken om ons been, maar zelfs geen taxi, zelfs geen dronken man. Zwijgend lopen wij door de stille stad, dronken van slaap en onmachtig tot nadenken. Bij het verkeersplein zeggen wij Albert gedag. Hij knikt en trekt de ceintuur van zijn zwarte regenjas vaster aan. Hij heeft nog minstens een half uur te lopen.

Nu naderen ons twee mannen op de fiets. Zij hebben werkkleding aan en trappen zwijgend voorbij. Het zal al spoedig licht worden. Matti mag niet langer aarzelen.

Buiten knaagt op dit uur van de avond een man met een trilboor als een geweldige tandarts aan het asfalt, het verrotte gebit van de stad. Dit geeft mij gelegenheid te werken zonder door de stilte naar de straat te worden weggezogen. Naar buiten! Ik dien volledig fris te blijven, hoewel ik vannacht eerst om drie uur in slaap viel. Ik ben daarom volkomen uitgeput (deze nacht was niet de eerste), zal ik godverdomme op het laatste ogenblik overspannen raken? Gelukkig krijg ik ook een beetje honger. Ik heb net een artikel gelezen over poëzie die bedroefd en goed maakt. Mij maakt poëzie alleen maar bedroefd, vooral als ik er veel tegelijk van moet lezen. Ik kan nu eindelijk eens meemaken hoe mijn literaire voorvaderen zich voelden wanneer zij rijp werden voor het gesticht. Toch vermoed ik dat een normaal bed in een normale omgeving voor mij al voldoende is.

- Ik schrijf omdat ik hier op mijn stoel zit, geen mogelijkheid zie om weg te gaan, geen energie mag verspelen - het liefst ging ik slapen, maar pas op
- ik schrijf omdat ik door de stad loop, de andere stad, misschien wel geen stad, misschien een dodenstad, ik ben de plaats kwijt, ik herinner mij alles behalve de plaats, hier ken ik niemand, niemand kent mij, ik moet mij voorstellen
- ik schrijf, en schrijf tussen aanhalingstekens mijn bezorgdheid, achter mijn gevoelens verrijzen geweldige vraagtekens: ik heb alles afgeleerd
- ik schrijf omdat ik daar een pak papier heb, hier een

schrijfmachine, vlakbij een vulpen, een vrouw, een kamer, een stoel

- ik schrijf omdat er hier een dichter-schrijver-prozaïst rondfietst die waarschijnlijk geen stoel heeft, een begaafd kritikus daarnaast die mijn roman over mijn jeugd denigrerend vergeleek met een kinderliedje, mijn lievelingsliedje
- ik schrijf uit rankune, een minderwaardigheidskompleks, om beroemd te worden, gevierd, bekroond, ingehaald, nagewuifd want
- ik schrijf beter, ja
- ik schrijf in stilte even goed als op een straathoek
- ik schrijf omdat ik geen uitgesproken straathoekenschrijver ben
- ik schrijf omdat ik heel bescheiden optreed, de meest superieure vorm van hoogmoed
- ik schrijf uit vreugde noch verdriet, uit geldzucht noch uit onverschilligheid
- ik schrijf omdat ik een eigen huis wil bezitten, een auto met chauffeur, een gewone raceauto zonder chauffeur, een apart autootje voor mijn vrouw met een vrouwelijke niet lesbische chauffeur, een gewoon autootje voor mijn vrouw zonder chauffeur, éénpersoons, een auto voor de chauffeur, een autootje voor de chauffeuse, een paard voor de butler, een stier voor de dienstmeid, drie meisjes om mijn bed op te maken en het met mij te maken
- (ik schrijf omdat nu heel wat mensen de oplichter ontdekken in de kunstenaar)

- ik schrijf omdat ik nog geen andere methode heb gevonden mij zozeer duidelijk te maken, daarom ben ik onduidelijk voor anderen, misschien, welke mens in deze tijd zou het leuk vinden voor ongekompliceerd te worden uitgemaakt

- ik schrijf, maar liever was ik sheriff geworden. Want ook in het meesterwerk Rio Bravo is de sheriff een held, een winner. Terwijl hij in de kroeg zat hoorde ik de deguello blazen, het moordenaarslied: geen genade voor de verliezer, maar de sheriff is een winner

- ik schrijf omdat ik niet wil verliezen, omdat de deguello een filmlied is, omdat de film niet echt is, maar let op. Ik ben de man voor wie de film nog echt is, omdat ik in film geloof, omdat ik tevens deug voor het land van de film, en daar zingt iemand de deguello en ik hoor hem, het moordenaarslied wordt geblazen, geen genade voor de verliezer, ik zorg dat ik 'm smeer, ‘pas op’ roep ik tegen Monica, zij vraagt wat ik wil, ik ren naar buiten, stap zwetend op de tram, op het voorbalkon fluit iemand de deguello, ik loop al mijn vrienden af, wij staan op, wij gaan de stad in: nu blazen wij de deguello, wij horen het niet meer van elkaar, wij komen in de kroeg, vallen in slaap, de volgende dag fluiten wij het lied van de olifantjes uit Hatari, of vinden de diamant in de waterput (Moonfleet, Fritz Lang), maar de deguello raken we niet meer kwijt

- ik schrijf nu ik de laatste dagen meer gewerkt heb dan een ander in jaren

- ik schrijf omdat de jaren van miskenning lichter zullen tellen dan de jaren van mijn toekomstige roem

- ik schrijf uit hoogtevrees, klaustrofobie, gemakzucht, de tocht naar de uitersten van mijn mogelijkheden

- ik schrijf omdat ik weet dat het uiterste van mijn mogelijkheden voor heel wat andere schrijvers volkomen onbereikbaar is, ook dat weet ik

- ik schrijf omdat dat laatste bij het schrijven van een boek niet telt

- ik schrijf, terwijl ik weet dat alle boeken misverstanden zijn tussen de schrijver en zijn resultaat: zijn innerlijk is hem zeer eigen, hij is de man met de lege waterkruik in de woestijn, terwijl vrouwen hem roepen vanuit de oase waar hij niet kan komen, hij is een tovenaar zonder toverstokje, maar als hij groot is heeft hij vele leerlingen, hij is een heks op een kruiwagen, een avonturenfilm zonder held, wat is hij eigenlijk niet hè, de verwoeste illusie van zijn eigen jeugd, en daarom tenslotte

- schrijf ik omdat ik niet de enige ben, een wezel tussen de wolven, een wolf tussen de Schapen, de slager op de slachtbank, de grootmagnaat of de herinnering aan dat ene wonder dat een mens wil waarmaken, wil zijn, en dat niet komt

- ik schrijf niet uit valse bescheidenheid of uit vraatzucht

- ik schrijf

met de groeten van Howard
die rechten studeerde
in Groningen

en boeken las, maar boeken
van uitsluitend
dode schrijvers.

Amsterdam,
januari-juni
Oktober 1964